

АЛАН МАРИШАЛ

ТОВА Е ТРЕВАТА

Превод от английски: Светлана Стефанова, 1981

chitanka.info

На моя приятел доктор Ян Макдоналд

*Това са всъщност мислите на
всички хора от всичките
страни и времена, не са те само
мои
собствени,
ако не са и ваши, както са и
мои, не са те нищо или
почти нищо,
ако не са загадки и
разкриването им, те не са нищо.
ако не са тъй близки, както са и
далечни, не са нищо.*

*Това е тревата, която расте
навсякъде, стига да има
земя и влага,
това е въздухът изобщо, който
къпе земното кълбо.*

Уолт
Уитман,
„Песен за себе
си“^[1]

КНИГА ПЪРВА

I

Седях загледан в мъжа от другата страна на полираната маса. Беше пълен човек, напъхал тежкото си тяло в тапицирания въртящ се стол като в калъп.

Лицето му беше месесто, отпуснато и костите на скулите и брадичката изобщо не личаха. Сините му очи притежаваха острота, придобита от постоянната им употреба като уред за наблюдение. Тези очи бяха загубили способността за приятелско общуване. Твърде дълго бяха преценявали хората единствено с оглед на участието им в механизма, движещ неговия прогрес, за да запазят човечността, която аз потърсих в тях.

Носех сив костюм, шит по поръчка, а бялата му риза очевидно се переше и колосваше в някоя скъпа пералня от луксозните предградия. Маншетите на ризата, прихванати от златни копчета, се показваха от ръкавите на сакото точно колкото трябва. Кожата на бледите му ръце беше тънка като цигарена хартия. По китките тя се беше отпуснала в многобройни бръчки, въпреки че длани изглеждаха млади.

Вече шест месеца аз се срещах с хора като него. Мъжът гледаше писмото в ръцете си. Не го четеше. Беше го чел вече. Сега той търсеше в ума си думите, които трябваше да ми каже. Думи неприятни и за него, но повелявани от разума му при това положение.

Знаех съдържанието на писмото, което държеше. Бях го писал аз. Носех дата пети декември 1920 година.

„Уважаеми господине — гласеше то. — В днешния брой на в-к «Ейдж» прочетох, че във Вашата кантора имате вакантна длъжност за младши служител и с настоящето кандидатствувам за мястото.

Аз съм осемнадесетгодишен студент в търговски колеж със специалност счетоводство. Сега се подготвям за последния си изпит. Всички други изпити вече съм взел.

Прилагам копия от четири препоръчителни характеристики. Нямам служебни препоръки, тъй като досега не съм заемал длъжност в учреждение.

Ще Ви бъда благодарен, ако ме приемете, за да мога при разговора да Ви дам и допълнителни сведения.

С уважение: Альн Маршъл“

Преди една година, когато започнах да изпращам това писмо на бизнесмените, които търсеха служители, бях включил и друг текст:

„За нещастие поради прекаран в ранна възраст детски паралич, съм принуден да се движа с патерици. Това по никакъв начин няма да окаже влияние върху способностите ми като чиновник, нито ще ми попречи да нося тежки счетоводни книги.“

Не получих отговор на нито едно от писмата с това откровено признание. Недоумявах за причината, докато веднъж татко, също обезпокоен от мълчанието, прочете една от молбите ми за работа.

Дълго държа той в ръце писмото ми, после го обърна и втренчи поглед в празната страница на гърба, като че ли тя също имаше някакво значение. След това постави писмото обратно на масата и се загледа през прозореца на кухнята към синята верига на хълмовете, затварящи хоризонта отвъд полегатите склонове на овощната градина около къщата.

Татко беше, купил тази къща на двадесет мили от Мелбърн в подножието на гористите хълмове, за да мога аз да уча счетоводство. Той бе приел успеха ми на изпита като залог за блестящо бъдеще, когато важните бизнесмени, едва ли не ще се карат при кого да работят.

Сега пред него започна да се разкрива действителността и той я посрещаше с недоумение и негодувание като нещо, за което не беше подгответен. За татко равенството и дружеството лежаха в основата на всички човешки взаимоотношения. Той беше възпитан в този принцип, беше изградил живота си върху него, а изведенъж моите разкази за срещи с различни хора, от които не му убягваха и най-малките подробности, му показваха, че в поведението си към неговия син другите не го спазват.

Татко стоя така известно време, после се обърна и каза:

— На твоето място бих махнал онова за патериците. Знаеш ли...
ако се съгласят да разговарят с теб, мисля че ще успееш.

Не ми се видя честно и му го казах.

— Рано или късно ще разберат — настоях аз. — По-добре да им го съобщя още в началото, та да го знаят. Ако някой пожелае да се срещне с мен и не съм го предупредил, ще се чувствувам измамник.

— А защо? Какво лошо всъщност правиш? Не лъжеш — пишеш, че при разговора ще дадеш повече подробности. Това измама ли е? Ако някой например ме помоли да му намеря кон, който тегли добре, и му намеря, но конят е сляп. Аз, разбира се, ще му кажа, но след като сам види коня. Впрочем един от най-добрите коне, които съм имал, беше сляп. Не е нужно да им разправяш всичко предварително.

— Добре — съгласих се аз.

И започнах да получавам отговори на писмата си. Канеха ме за разговор в канторите. Скоро свикнах с изненадата, която при моето влизане за миг се изписваше върху лицата, свеждането на главите към писмото ми, което уж проучваха, докато се окопитят. После поемането на дъх след взетото решение, при което раменете малко се изправяха, срещата на погледите ни...

— Тъй значи, вие сте с патерици, а?

— Да.

Обяснявах защо.

— Хм! Да... за съжаление...

Съображенията, които изтъкваха за отхвърляне на кандидатурата ми, обикновено бяха подплатени с изрази на съчувствие, смекчени от безсмислени фрази, чието несъзнателно предназначение по-скоро беше да подхранва възхищението им към самите себе си.

Така че имаше някои, които просто изпитваха радост и гордост от собствената си тактичност, и други, които избягваха погледа ми, когато ставах да се сбогувам.

Имаше и един веселяк с много бдителна секретарка.

— Зная какво е! Всичко зная за патериците! Три месеца бях с патерици — паднах на ски. Трябваше да ме докарват на работа с кола месеци наред.

Той погледна ръцете си, които цели три месеца бяха стискали дървените патерици, и се усмихна.

— Разранявате се под мишниците, нали? — Не задаваше въпрос, а споделяше опит. — Хората не си дават сметка какво значи да ходиш с патерици. До кръв си бях протрил кожата.

Преди много години, толкова отдавна, че ми се струваше като отколещен неприятен сън, аз бях проторит до кръв. Сега кожата под мишниците ми беше груба като табан на ходило.

— Да — казах, — това е един от проблемите.

Друг един, висок мъж със стойка на военен и сиви мустаци, беше по-прям.

— Зная, че няма да се разсърдите, ако говоря за вашия, хм... физически недостатък. Той е очевиден и би било глупаво от моя страна и несправедливо към вас, ако премълча. Важното в случая е, че той ви прави непригоден за чиновническа работа според сегашните изисквания, и аз не мога да ви помогна. Ако ми позволите да ви дам съвет, струва ми се, че би трябвало да се научите да плетете кошници, или нещо подобно. Зная, че има специални институции за такива работи. Те са организирани, за да помагат на хора като вас, и са много полезни.

Когато му предадох думите на този човек, татко стоеше под едно ябълково дърво в градината. След като изслуша цялата история, той стисна очи и лицето му буквално се изкриви от яростта, която се стараеше да подтисне. Обърна глава към небето, вдигна свити пестници нагоре, после ги отпусна с рязко движение и от устата му се откъснаха две думи:

— Кошници! Господи!

Скоро разбрах, че е безполезно да споря с хората, които ме приемаха. Те се дразнеха от усилията ми да ги убедя, че ще мога да върша работа.

— Трудно ми е да бъда откровен в случай като този — се произнесе един от тях, загледан в ноктите на свитата си ръка, които старателно почистваше с палеца на другата, — но разбирам, че сте човек, който ще оцени моята откровеност и честност.

За момент мъжът вдигна очи от ноктите си, за да ме изгледа внимателно над очилата. Може би в него внезапно се промъкна съмнение, че все пак имам право да претендирам за работа и това наложи спокойното и безмилостно предупреждение.

Почувствувах, че очаква отговор, или може би молба за пощада, кършено на ръце...

— Да — казах.

— Бедата е в това, че сте недъгав — вниманието му отново бе погълнато от ноктите. — Тук работата изисква носене на тежки счетоводни книги от сейфа до бюрата.

— Мога да нося счетоводни дневници.

— Да, да... това добре. Но има стълби.

— Мога да се изкачвам по стълби.

Мъжът започна да се дразни. Гневни думи на висок глас — очевидно така беше свикнал да подкрепя той несъстоятелността на своите доводи. Но сега овладя желанието си да ми изкреши и каза бавно и отчетливо:

— Не ме разбирате. Работата тук изисква хората, които назначавам, да са със силно, здраво тяло. Съжалявам.

Той стана и отвори вратата.

Вратата... вратата... вратата. Врати, които се отваряха и затваряха зад мен — дълга редица врати, като щитове, които се поставяха пред мен, за да преградят пътя ми към независимост, осъществяване...

Въпреки че отношението на тези мъже към мен се различаваше, в зависимост от характера на всеки един, те всички имаха еднаква цел — да опазят своя бизнес. Бизнесът беше печалба, а печалбата се постигаше чрез ефективност. Моите патерици подсказваха непълноценост, която за печалбата би била само тежест, а не обещание за по-високи доходи.

На глас те изтъкваха други съображения.

Питах се, каква причина ще измисли, за да ме отпрати този човек зад полираната маса, върху която стоеше поставка за писалки от онекс, а двете писалки в поставката стърчаха нагоре застрашително, като рогове, които го бранеха. На единия край, в рамка от полирano дърво, беше поставена снимка на жена и две момиченца. Жената, облечена в бяла рокля, седеше върху каменен зид. Зад нея се виждаше стръмна морава, а двете момиченца, склонили главички на раменете й, я прегръщаха през врата. Сигурно трудно се слизаше до тук от голямата къща, която се показваше в горния край на снимката. Патерици биха се хълзгали в такава стръмна градина.

Мъжът от другата страна на масата се мъчеше да формулира подходящо извинение. Той постави моето писмо върху купчинка други писма пред него, прекара палец по ръба на купчинката и наклони леко глава да я разгледа по-добре, като че височината на подредените писма живо го интересуваше.

— Да — каза той бавно, сякаш за да окуражи някакво решение, което неохотно се надигаше от обзелото го смущение. — Да...

Изведнъж с рязко движение той удари върху купчинката писма, бутна я настрани, извърна се към мен и бързо и кратко, преди решението му да се разколебае, каза:

— Страхувам се, че не сте подходящ за службата.

След като произнесе присъдата, мъжът реши, че не е необходимо да продължава с този тон. Брадвата беше паднала. Защо да удря още?

— Не че не бих искал да ви назнача — продължи той с по-нормален глас, — но вие просто няма да можете да се справите!

Обикновено издържах, дори наблюдавах спокойно бизнесмените, докато те се препъваха в търсенето на необходимите думи. Но пред този мъж сведох глава.

Веднъж татко ми разправи за свой познат, обездвач на коне, който първо сломявал духа на животните. Попаднел ли на непокорен кон, казвал: „Сега ще го накарам да потича както се полага, та да му се прочупи характерът.“

Чувствувах се като такъв кон. Десетината мъже зад полираните маси бяха прочути желанието ми за борба.

Спомних си думите на някакъв уморен човек, с когото случайно заприказвахме на улицата: „На работа ли си, всеки те признава за човек, безработен ли си, всеки те подривва и единственото ти желание е да се махнеш, където ти видят очите.“

Исках час по-скоро да избягам на улицата, да се махна от този играещ на благородство мъж.

А той чакаше. Нямаше какво да му кажа. Но проговорих. Неволно изрекох на глас мисълта, която се бълскаше в главата ми:

— Трябват ми пари.

Изведнъж му стана приятно, че ще може да ми докаже колко благороден и щедър е по душа.

— О! — възклика той. — Да...

Бръкна в джоба си и измъкна два шилинга, но аз вдигнах глава и, при вида на лицето ми, той побърза да ги напъха обратно.

Бих могъл да му кажа, че ако е за два шилинга, аз ги имам в джоба си.

Преди час, в очакване на срещата, бях застанал на улица Бурк, подпрял гръб о бетонната стена на универсалния магазин „Майер“. Чувствувах се уморен и се бях отпуснал върху патериците в поза, която ми позволяваше да си поотдъхна. Наблюдавах минувачите — момичетата с клоширани периферии на шапките, къси коси и широки рокли, мъжете в сини костюми с колосани яки на ризите и шапки „борсалино“. По уличното платно трамвайите дрънчаха предупредително, яки коне теглеха платформи с бурета бира. Всеки се движеше към определена цел.

Някои от минувачите ме поглеждаха и бързо извръщаха очи. Погледът на една стара прегърбена жена се задържа по-дълго, тя се измъкна от потока, застана пред мен и посегна към черната си чанта. Закопчалката се състоеше от две никелиирани копчета, които жената откопча с щракане.

Докато тънката ѝ, покрита с лунички ръка тършуваше из чантата, старицата ме наблюдаваше с очи, от които старостта не беше успяла да ограби напълно младежката доверчивост. Лицето ѝ беше повяхнало, но бръчките и браздите говореха за характер.

Жената се усмихна и каза нежно:

— Тъжно е, че ви е сполетяло такова нещо. Някога, имах син и той беше сакат. Зная какво е.

После постави два шилинга в ръката ми.

— Не е много, но все е помощ.

Почувствувах как кръвта нахлува в лицето ми. Няколко души се бяха спрели да ни гледат. Имах желание да потъна в земята и да остана завинаги скрит от хората. Прибрах двата шилинга в джоба си и взех ръката ѝ.

— Благодаря ви — казах. — Може би никога няма да разберете колко много ми помогна вашата доброта. Ако всички бяха като вас...

— Бог да ви благослови! — каза тя и отмина.

Станах. Мъжът от другата страна на масата явно изпита облекчение, че разговорът е свършил и държанието му стана

дружелюбно. Бързо скочи на крака и се втурна към моята страна на масата с протегнати ръце.

— Да ви помогна ли?

— Не, благодаря. Мога сам.

[1] Превод Георги Славов и Цветан Стоянов, Н.К., 1965 г. ↑

II

Получих писмо от секретаря на окръжния съвет на Донвейл — отговор на молбата за работа, която бях изпратил.

Канцелариата на окръга се намираше в Уолоби Крик, пръснато селище на двадесет и осем мили от Мелбърн. Административният център на селището се състоеше от смесен магазин, ковачница, хотел и канцелариата. Сградите се бяха скуччили на върха на един от многобройните хълмове, които образуваха предпланините на Дивайдинг Рейндър, която отстоеше на няколко мили по-на север.

Селището беше заобиколено с отвоюваните от гората пасбища на фермите, изложени на слънце. Отвъд тях се издигаше девствен лес, истински страж на планината, бариера, изградена от дружбата на евкалипта и червения чимшир, очакваща настъплението на брадвата.

Канцелариата на окръга търсеше младши счетоводител със заплата двадесет и пет шилинга седмично.

Този път, помислих аз, всичко е в моя полза: няма къщи, където да се настани човек на пансион, а и с предлаганото възнаграждение трудно можеше да се живее. Едва ли ще има много кандидати.

„Бихте ли дошли в канцелариата за разговор?“ — пишеше секретарят в писмото си.

Нашият дом беше на осем мили от канцелариата, от другата страна на хълмовете. Татко ме заведе с бричката. Тръскахме се по прашните неравни пътища и разговаряхме за работата. Бях уверен, че ще ме назначат. Татко не беше тъй сигурен.

— Внимавай как ще се държи пред него — съветваше ме той.
— По начина, по който човек се държи, когато кандидатствува, се познава колко време е бил без работа. Този, който току-що е останал без работа, държи главата си високо. Той е самоуверен. Конят още не го е ритнал. Безработният от месеци предварително се е предал. Той влиза като сритано овчарско кученце. Не се дръж тъй! Ти не си по-лош от него. Влез с усмивка. Ако разбере, че си без работа от дълго време, ще си помисли просто, че не те бива. Впрочем как се казва той?

Извадих писмото на секретаря от джоба си и го разтворих.

— Мистър Р. Дж. Кроутър — разчетох аз подписа.

— По дяволите! — възклика татко и се омърлуши.

Мистър А. Дж. Кроутър беше пълен, силен мъж със заоблени рамене и издаден напред врат, който прикрепяше главата му на известно разстояние пред тялото. Той беше единственият щатен служител в канцеларията — тухлено здание с две стаи, — и ми се стори, че мрази работата си, отегчава се от нея и иска да напусне. Говореше сърдито, но разбрах, че грубостта му беше породена от недоволство и не бе насочена към мен.

— Можете да заемете длъжността, ако желаете! — отряза той. — Не е перспективна. Временна е. Изостанахме с данъчните известия и имаме нужда от помощ.

Очите му не шареха по мен изпитателно. Беше погълнат от собствените си проблеми и аз просто прекъсвах мислите му.

— Можете да започнете утре сутринта — каза той и заби поглед в масата, като че ли се замисли какви последици би имало това бързо решение върху него самия.

После мистър Кроутър вдигна глава и за първи път ме изгледа изпитателно. В очите му проблесна интерес и той запита:

— Къде ще се настаните? Наблизо ли живеете?

— Ще проверя дали могат да ме приемат на пансион в хотела — отвърнах. — Домът ни е твърде далеч, за да пътувам всеки ден.

Мъжът поклати глава и сви устни.

— Не е много хубаво място.

Помислих, че има пред вид храната.

— Не държа много на яденето. — Уверих го аз.

— Сигурно не! — беше се усмихнал. — Мисля, че сте прав. Все пак може би е заето. Не зная.

— Сега ще ида да проверя.

Хотелът беше до канцеларията.

— Добре. Уведомете ме, преди да си тръгнете — тонът му сега стана друг. — Баща ви е вън, нали?

— Да.

— Нека той се оправи с хотела. Мисля, че е по-добре вие да го чакате отвън.

Когато татко влезе, в бара имаше трима души. Той им викна нещо. Наблюдавах го през отворената врата, седнал в бричката с

повордите на коня в ръка.

След малко татко заговори на някаква жена, която бършеше чаши зад тезгая на бара. Тя го изслуша, после погледна към мен, кимна с глава в знак на потвърждение и взе да разправя нещо на дълго и широко. Сигурно това беше поредната история за нейна позната, чийто син бил сакат и как тази жена „опитала всичко“ и как започнала да го храни с мая или нещо друго и то „направило чудеса“.

Или може би познатата ѝ разтривала сина си със сух пешкир, който предварително се кисне в саламура, за да се втвърди и това „направило чудеса“. Или може би синът се лекувал с морски бани и след шест месеца проходил. Татко беше чувал много такива истории.

Когато излезе, той се качи в бричката, седна до мен и рече:

— Е, настанен си. Дава ти пансион за двадесет и два шилинга и шест пенса седмично. Искаше двадесет и петте, които ще получаваш, но се спазарих с нея. Мисля, че не е лоша. Както и да е, ще пробваме. А сега, да караем в къщи, да вземем нещата ти и да се върнем още следобед. Така утре ще започнеш работа спокойно.

Препуснахме към къщи. Покрай, пътя се издигаха дървета, ручеи течаха в каменисти корита, пееха птици. Нищо не бях забелязal на идване. Сега ликувах, чувствувах се сигурен, светът беше прекрасен. Какво от това, че работата бе временна, без бъдеще. Тя беше първото стъпало към моето писателско поприще.

Въпреки че учех счетоводство, аз съвсем не смятах да правя от него професия за цял живот. То щеше да бъде средството за съществуване, докато се науча да пиша. Листчетата из джобовете ми не съдържаха дефиниции за товарителница или полица. Те съдържаха описание на хора, откъси от диалози, идеи за разкази, които един ден щях да напиша.

Виждах се как седнал в просторната хотелска стая пиша, докато другите спят. Колко прекрасна беше тази картина!

Стаята, както после видях, приличаше на кутия. Когато следобеда се върнахме, татко внесе чантата, потупа ме по рамото и си отиде. Седнах на желязното легло с издънена пружина и износени завивки. Огледах се.

Единичното легло почти изпълваше стаята. Беше поставено до стената, под един мръсен прозорец. През прозореца се виждаше задната веранда с разхвърляни по нея старо походно легло, каси с

празни бирени бутилки, бурета, някакъв ръждясал хладилен шкаф за месо и купчинки мръсна слама.

Изпоцапаният гардероб от борово дърво до леглото отчасти закриваше прозореца и запълваше мястото между горния край на леглото и стената срещу него. В долния край, между стената и леглото, беше напъхана мивката. До порцелановия леген, украсен с червени рози, стоеше газена лампа с опушено стъкло.

Някакъв парцалив остатък от килим лежеше върху покрития с линолеум под. Пред вратата линолеумът беше протрит в полукръг и се виждаха нерендосаните дъски на дюшемето — истинска опасност за боси крака. Стаята мириеше неприятно на влага и застоял въздух. Очевидно отдавна не беше обитавана.

Никога не бих могъл да пиша в такава стая. Стана ми тъжно и побързах да изляза. Коридорът започващ от моята стая и вървеше по цялото протежение на хотела с много врати от двете страни. Тези от ляво бяха на стаите, а десните — водеха към общите помещения. Първата вдясно беше на кухнята и през отворената врата се чуха гласове. Мъж и жена разговаряха.

— Ако знаех това, нямаше да му позволя да ме докосне — казваща жената.

Когато минах, мъжът ме поздрави:

— Добър ден — извика той.

Спрях и влязох в стаята. Огромна печка, поставена в облицована с тухли ниша, бъlvаше горещина. Върху нея бяха наредени тенджери. Масата в средата на кухнята беше отрупана с кухненски прибори и зеленчуци и чакаше някой да се захване за работа. Мръсотия и прахоляк, споени от пушека и парата, покриваха тавана като тънък тъмен слой. Ако човек натиснеше с пръст, сигурно щеше да се образува бразда. Във въздуха се носеше миризът на бульона, който димеше на печката. Високо горе на една от стените снимка на Карбин^[1] молеше пощада от неяснотата, в която я обвиваха напластвящите се върху нея мазни сажди.

— Как сте? — поздравих аз мъжа.

— Горе долу — ухили се той. — Не мога да се оплача.

Той стоеше до масата и белеше картофи. Нисък, мургав човек, с умни живи очи. Трябва да имаше двадесет и пет години. Черната му коса не беше вчесвана отдавна. Нямаше зъби и устните му бяха

хълтнали в устата. Над нея висеше дълъг нос и с щръкналата напред брадичка приличаха на чифт беззъби челюсти.

Носеше памучна раирана риза, която беше разкопчана до кръста и разкриваше тъмните му космати гърди, покрити с едри капки пот. Не носеше долна фланелка. Хлабавият кожен колан едва крепеше панталоните на кръста му. Разръстаните маншети се бяха свлекли върху петите на обувките му, влачеха се по пода и той ги настъпваше с токовете си при всяка крачка.

През следващите месеци го опознах добре. Наричаше се Гунър Харис. Беше дребен крадец от Мелбърн, джебчия, който в интервалите, когато не се намираше в ръцете на полицията, продаваше пирожки с една количка на ъгъла на улиците Елизабет и Флиндърс.

— Ченгетата ме гепиха и ми дадоха срок двадесет и четири часа да изчезна — по-късно ми обясни той. — Затова съм се погребал в този вертеп.

Малко преди моето идване си беше загубил изкуствените челюсти.

— Няколко дни порках и съм ги изплюл някъде из тревата зад хотела. Но не мога да открия къде. Смешна работа. А си мислех, че щом отида, веднага ще ги намеря.

Първото ми впечатление от него се оказа погрешно. Според моите представи джебчията се обличаше елегантно, имаше будно лице и ръце на пианист. Ръцете на Гунър не бяха фини — те бяха четвъртити, с широко разперени пръсти.

Затова реших, че той е прости чърт, добродушен човек, родом от някое бедно Мелбърнско предградие, попаднал тук поради липса на работа в града.

Междувременно жената ме наблюдаваше с поглед, който трябва да беше преценявал по такъв начин десетки мъже. Очите ѝ не пропускаха нищо и всичко разбираха.

Беше на около четиридесет години, с пълни пищни форми, които предизвикателно се бореха срещу ограничението на впитата тясна памучна рокля. Очите ѝ бяха сурови, разсьдливи. В тях нямаше топлина. Колко ли измени ги бяха ожесточили? Какво ли бяха видели в лицата на мъжете, за да добият тази напрегнатост на животно, дебнешко плячка?

И все пак жената беше хубава, с привлекателна усмивка.

Тя беше готвачката и се наричаше Роуз Бъкмън. Съпругът ѝ я беше изоставил, („Можеш да задържиш един четиридесетгодишен мъж, само ако му вземеш страх“.)

— Ти си младежът, който ще работи в канцеларията до нас, нали?

— Да — отговорих аз.

— Роден си в леса?

— Да — усмихнах се аз.

— Е, все някога е трябвало да го напуснеш — тя сръчно изряза тестото, което висеше извън тавичката, и сложи пирога във фурната.

— Как ти е името? — запита Гунър.

Казах му.

— А как си с пиенето? — ухили се той, отметна глава назад, вдигна ръка и изпразни въображаема чаша бира в гърлото си.

— Не си падам по него — отвърнах аз.

— Скоро ще оправим тая работа — каза той, вдигна чинията с обелени картофи и отиде на мивката да ги мие. Отвори крана и докато чакаше, се извърна назад и ме погледна. — Скоро ще оправим това, момчето ми.

— А как си с момичетата? — запита Роуз, връщайки се към масата. — Имаш ли си момиче?

Въпросът ме смущи, бузите ми пламнаха и аз съвсем поглед.

— Не — казах.

— Смятам да го нагласим при Мейзи — каза тя на Гунър и двамата се разсмяха, обзети от някакво непонятно веселие.

Сега интересът им се прехвърли върху момичето.

— Знаеш ли кога ще дойде пак? — запита Роуз.

— Каза ми, че в петък. А нов заек тоя път.

— Това е Мейзи... Никога не разбира, когато ѝ излиза късмета.

Оставих ги и тръгнах по коридора към входа на хотела. Минах покрай трапезарията и салона, изпълнени с гласове и смях, и бара. Подът на коридора беше неравен и от време навреме хълтваше — вероятно гредите под дюшемето отдавна бяха изгнили.

Верандата пред входа се простираше по ширината на дървената сграда. Дъсченият ѝ под също беше неравен и прогнил. Верандата беше остьклена и върху зеленобоядисаните прозорци златни букви изписваха думата „Бар“. На двора под прозорците имаше две пейки, на

които седяха мъже. Те бяха пили и сега почиваха в очакване някой новопристигнал да им поръча още по едно. В краката им лежаха две кучета. През вратата на бара долиташе гълчава от мъжки гласове.

На покритата с чакъл площадка пред хотела бяха спрели два кабриолета, няколко каруци и фургони, една двуколка. Неразпрегнатите коне стояха под лятното слънце с овесени глави и притворени очи. Няколко автомобила бяха напъхали носове помежду им и отдъхваха с радиатори, обърнати към верандата. Редом до една кола, привързан към кол, клюмаше оседлан кон.

Отстрани до верандата беше портата на хотелския двор. Порутената и олющена врата беше широко отворена и наведена на страна, само една панта я прикрепваше към страничния стълб на рамката. Висока суха трева закриваше долната греда и, полегнала върху нея, я бранеше от слънцето и дъжда.

Няколко бели гъски се разхождаха из двора. Те спряха, за да наблюдават моето влизане, протегнаха напред глави, после рязко ги дръпнаха назад и побързаха да се отдалечат. Кокошки ровеха из сламата и сухия кравешки тор, пръснати из двора.

Пътят към пасбището се преграждаше от дълъг обор със сламен покрив. Беше построен от високи талпи, грубо издялани с брадва от огромните дървета, расли някога на мястото, върху което сега се издигаше оборът. Перпендикулярните подпорни греди лежаха върху чатали от дебели стебла на млади дървета, забити дълбоко в земята. Времето беше отслабило хватката им със земята и за да се прикрият от ветровете те се бяха наклонили като пияни на една страна. Цялата постройка изглеждаше готова всеки миг да се срути под тежестта на сламения покрив, по който тревата беше расла, изкласявала и увяхвала. Пред двойната врата на конюшнята, горната половина на която беше отворена, стоеше крава и преживяше. Вътре в конюшнята пръхтяха коне.

До конюшнята имаше оградено с ръждиви железа място с бял надпис „За мъже“.

Всичко беше ново и необичайно за мен. Беше крайно интересно като начало на исторически роман, обещаващ приключение в непозната страна.

И въпреки всичко гората, в която бях прекарал детството си, за мен беше естественото начало на бъдещето; а тук беше краят на едно

минало без всякаква стойност.

Хората в хотела, помислих аз, също са стигнали до някакъв край, толкова безславен както тези занемарени, рушащи се сгради. И все пак обстановката имаше свой глас. Него аз желаех да чуя, но не и хората, които засега ми бяха чужди. Разговорът в кухнята се водеше зад ограда, която нямах желание да премина и да вляза в тяхното безплодно, кално пасбище.

Чувствувах се щастлив тук сред гъските и конете, които винаги са били част от моя живот. Не ми се връщаше в хотела.

Извадих тетрадка и молив и седнах на земята. Исках да пиша, но в главата ми се преплитаха различни измислени случки, които не можех да пресъздам, и когато станах да се прибирам за вечеря, бях добавил в тетрадката само две изречения:

„Гъските бяха снежнобели. Мръсотията никога не се задържа по перата на птиците.“

[1] Карбин — прочут в Австралия през 90-те години на м.в. състезателен кон — Б.пр. ↑

III

Отправих се към площадката пред входа на хотела, където дилижансът от Морела току-що бе пристигнал. Морела, градче на осем мили оттук, беше най-близката железопътна гара до Уолоби Крик и крайна спирка на дилижанса, който превозваше ежедневно пътници от спирката пред хотела до гарата. Вечер той връщаше пътниците, натоварени с покупките, които бяха направили в Мелбърн.

Дилижансът беше стар, скърцаше и стенеше при всяко движение и побираше осем пътника, двама от които сядаха на предната седалка до кочияша. Теглеха го два коня и те именно привлякоха моето внимание. Конете стояха запъхтени след тежкото теглене. Между Уолоби Крик и Морела се издигаха няколко стръмни височини и аз реших, че конете са твърде леки за такова пътуване. Приближих се към тях. Потяха се обилно. Капките пот се стичаха по хълбоците им и се събираха на черни струи по коремите. Земята под тях беше оросена от пот.

Единият кон се беше наранил и глезнът му кървеше, „Лошо е подкован — помислих. — Тукашният ковач не разбира от коне.“ Другият кон беше тесен в гърдите и с твърде дълги крака. Дишаше през разширените си ноздри с овесена надолу глава. И двата почиваха, отпуснали по един заден крак.

Жалко, че татко не беше с мен, за да обсьдим заедно състоянието на конете. И в ума си вече подреждах картината, която щях да му опиша. Помислих си „Трябва да си ходя в къщи колкото мога почесто“.

Кочияшът се сбогуваше с пътниците си, предимно фермерски жени, които се отправяха към домовете си. Изглежда всички го обичаха, защото му махаха усмихнати и викаха:

— Довиждане, Артър!

А той ги изпращаше с поглед, от който личеше, че се беспокои как ще занесат тежките си пакети.

Приличаше на камшик — дълъг, гъвкав и жилав. Косата му беше гъста и остра, веждите — гъсти, а походката му напомняше татковата

— движеше се с лекота, изправен гръб и бързи стъпки. Кочияшът се обърна и ме погледна. Не заговори, въпреки че се поколеба за миг, преди да се покачи на капрата. Наблюдавах как вкара дилижанса в двора на хотела, как разпрегна конете, отведе ги в конюшнята, а после влезе в хотела.

Коридорът се оказа задръстен: четирима души, двама мъже и две момичета, стояха пред тясната маса, опряна о стената близо до вратата на салона. Мъжете се разписваха в една книга, поставена върху масата. Трябваше да изчакам. Собственицата на хотела, Фло Бронсън, която още не бях виждал, задаваше на мъжете въпросите, които поставяше на всички свои посетители, пристигащи след шест часа^[1].

— Пътували ли сте повече от двадесет мили от мястото на последното си преспиваше?

— Да — отвърна мъжът, който в момента се разписваше. — Изминах, но не бих могъл да кажа, че съм спал много добре. Ето, Джордж... — той се обърна към приятеля си, — слагай си името върху тази линия с точките и да влизаме да пийнем нещо. И вие се подпишете — каза той на момичетата.

Момичетата се гледаха и си разменяха безсмислени фрази, за да прикрият смущението си. Те взеха писалките и написаха имената си в книгата.

Популярността на хотела се дължеше на факта, че той се намираше на двадесет и осем мили от Мелбърн и напитки се сервираха на всеки отседнал тук посетител от града, който срещу подпис потвърдеше, че е добросъвестен пътник и е изминал повече от двадесет мили от мястото на последната си нощувка.

Четиридесетимата посетители влязоха в салона и аз останах с Фло Бронсън. Беше пълна жена и се заливаше от смях, дори когато разискваше сериозни въпроси. След като я опознах, разбрах, че смехът ѝ няма нищо общо с радостта и веселието. Някога тя била много богата, притежавала хотел в Бендиго, имала вложен капитал в състезателен кон и обикаляла с кола всички прочути конни състезания.

Това време за нея все още беше действителност, въпреки че от него ѝ бе останал само смехът. Предназначен да създава впечатление на веселост и жизненост в дните на нейната младост, когато мъжете били лесна плячка, днес, в средната ѝ възраст, смехът я придружаваше като навик. Очаровал някога мъжете, сега той ги оставяше напълно

равнодушни, и крещящите пръстени по ръцете, младежките дрехи, изрусената коса, които заявяваха отказа ѝ да признае своя упадък, не можеха да помогнат.

Фло Бронсън играеше комар и много пиеше. Когато се напиваше, под усмивките ѝ започваше да прозира озлобление. То се надигаше бавно заедно с поетия алкохол, зачервяваше лицето ѝ, после се появяваше в очите ѝ, те започваха да гледат подозрително всеки събеседник и да виждат несъществуващи оскърбления и насмешки зад всяка дума. А усетеше ли, че напипва острието на удара, който търсеше, меките линии на смеха по лицето ѝ мигновено замръзваха в твърда горчивина.

Дори сега, посрещнат с усмивки, аз долових горчивината, притаена в топлите кафяви очи.

— Е — каза тя, — харесва ли ти новата работа? Но какво говоря! Та ти не си започнал още, нали?

Стояхме пред отворената врата на салона под погледите на посетителите. Мъж и жена седяха на една маса, близо до вратата. Мъжът беше пиян — весело пиян.

— Ей ти! — повика ме той. — Ела да пийнем. Харесваш ми... Хайде... Пийни една, пък по дяволите всичко. Доведи го, стопанке.

Фло Бронсън се наведе и бързо ми прошепна:

— Винаги приемай! Поръчвай си уиски. Аз ще ти нося безалкохолно питие, а ти веднага го изпивай. Така ще си помагаш за наема.

Тя се изправи и смехът отново закънтя в гърлото ѝ.

— Ето ти го, Алек! — тя постави ръка на рамото ми и ме бутна в стаята.

— Браво, момко! — каза мъжът. — Това е истината... Сядай и се весели. Къде е столът? Ето. Я го махни този. Сядай. Какво ще пиеш? Защо ходиш на тези пръчки? Ето. Подай ми ги. Сложи ги под проклетата маса. Така е добре. Хей, стопанке, напълни тези чаши. Хайде, Руби, изпразни чашата. Какво ти става? Изостана с две.

Жената от другата страна на масата вдигна почти пълната чаша до устата си и изля бирата в гърлото си, без да прегълтне. Беше много слаба, но изглежда по-рано е била пълна, защото кожата ѝ беше увиснала и набръчкана. Умореното ѝ лице приличаше на маска. Главата ѝ клюмаше и тя леко се олюляваше на стола. Видя ми се болна.

Много внимателно жената върна празната чаша на масата и я плъзна по мократа повърхност към мъжа. След това загледа втренчено някакво петно на масата, като че ли търсеше опора в него.

— За тебе уиски ли, Алън? — попита мисис Бронсън прибирайки празните чаши.

— Да — отговорих аз.

— Това е питие! — извика мъжът и ме потупа по рамото. — Това е живота, момче! Веднъж се живее, да знаеш. Забавлявай се, докато можеш, така казвам аз. Как ти е името?

— Алън.

— Браво, Алън! Харесваш ми.

Аз обаче се разтревожих. Спомних си думите на татко, че човек трябва да приема почерпка, само ако може и той да поръча.

— Не искам да приема пиене от вас, защото не мога да отвърна — казах аз на мъжа.

— По дяволите, какво значение има това! — извика той и отхвърли възраженията ми с презрителен жест на ръката. — Искам да те черпя едно пиене, и нищо повече! — мъжът се наведе към мен и запита с глас, който предразполагаше към откровеност. — Не ти вървят добре работите, а? Не се беспокой, момко! Не се беспокой! Имам пари и за горене. Тази събота в Муни Вали заложих двайсет срещу един за Сънрест. Погледни! — той измъкна от джоба си пачка с банкноти и ги хвърли на масата. — Ето ти!

Жената загледа банкнотите с невиждащи очи и изхълца.

Мисис Бронсън се върна с поднос, на който имаше три чаши. Тя ми подаде чашата за уиски до половина пълна с кафеникова течност, и бутна бирата към моите компаньони.

Мъжът хвърли няколко монети на подноса.

— Няма нужда от ресто!

— Благодаря, Алек.

— За късмета! — каза мъжа и се чукна с мен.

— За късмета! — повторих аз.

Изпразних чашата си на един дъх и я върнах на масата.

— Дявол да го вземе! — извика възхитен мъжът, който само беше отпил от чашата си. — Добра гълтка имаш.

Взех патериците си изпод масата и станах.

— Вижте какво, аз трябва да отивам на вечеря. Звънецът би преди половин час.

— Остави звънца! — каза мъжът. Той махна с ръка в знак на протест и се помъчи да държи главата си изправена. — Нека си звъни проклетия до скъсване. Кой ти иска да яде! Аз не. А ти, Руби? Искаш ли да ядеш? — той се омърлуши. — Ъъ, не знам. Руби е пияна като пън, и аз съм... пиян... като... Руби — гласът му постепенно загълхна.

— Аз си отивам — казах.

— Добре, приятелю! — главата му беше натежала много и не можеше да стои изправена. Лицето му се наклони напред към масата, като че ли тя изльчваше магическа сила, с която го притегляше надолу.
— Пак ще се видим.

Устните на Руби започнаха да се разтягат в прощална усмивка, но разумът ѝ бързо ги сграбчи и събра, защото всичко пред нея се люлееше, а отвътре нещо се надигаше. Тя затвори очи и аз си тръгнах.

Трапезарията гъмжеше от гласове. Жени се смееха, чаши с бира се вдигаха и сваляха, мъже обръщаха столове, за да разменят някоя и друга дума с познати от съседните маси... Повечето бяха хора, които залагаха на конни състезания. Разговорът им се свеждаше до състезателни коне и пари.

— Ще премахня няколко фунта, ако разрешите моето момче да се качи на него.

— Той просто го води за носа.

— Заложи на тази кобила всичко освен себе си и двуколката...

Седнах на края на една маса, където имаше свободен стол. Тук покривката беше бяла и чиста, без петна от бира и остатъци от храна. След малко до стола ми застана едно момиче.

— Ростбиф, овнешко печено, агнешко печено, солен говежди бут, стек и пирог с бъбреци — изпя тя с поглед, отправен към някакъв мъж в другия крайна стаята.

Момичето беше по-слабо и по-младо копие на сестра си, мисис Бронсън. Казваше се Вайълит Аби и беше влюбена в един жокей. Никога не се смееше, дори не се усмихваше, само гледаше безизразно. Но сега още не знаех всичко това. Помислих, че е обикновена келнерка и се чудех защо не назначат някое приветливо момиче, което да приема поръчките с усмивка.

— Стек и пирог с бъбреци — казах аз.

На другия край на масата седяха двама мъже. Приличаха на местни работници, може би служители на съвета, които работеха по поддържането на пътя. Единият беше истински великан, над шест фути висок, с огромни ръце, които изцяло обгръщаха чашата с чай, около която бяха сключени. Седеше, подпрял лакти на масата. Напомняше скулптурна фигура, изсечена от дънер на червен евкалипт. Художникът не беше издялал подробности върху лицето — то беше грубо, обрулено от вятъра лице, като фигура на носа на прославен кораб. Приятелят му го наричаше Тайни^[2].

Преди да се нахраня, към тях се присъедини кочияшът. Той влезе с пъргавата стъпка на човек, занимаващ се с добитък, и седна до Тайни. Беше се изкъпал и преоблякъл, но носеше същите ботуши с ластични кончови и високи токове. Той ме поздрави и аз почувствувах прямата честност на поглед, който никога не се прикрива, зад преструвки. Държеше се като че ли ме познава добре, като че ли вече ме бе изучил внимателно и представата му за мен е толкова пълна, че не се нуждае от нищо повече.

Как ми се искаше да поостана с тези тримата ѝ да послушам разговора им.

Тайни им разправяше нещо. Чух го да казва:

— Бабата му се втурна и се разпища: „Уби го! Уби го!“ Отвърнах ѝ: „Нищо му няма, зная къде да го удрям!“

След малко излязох от трапезарията и отидох в салона. Прекосих залата и седнах в ъгъла срещу бара. През деня капаците към салона бяха спуснати, защото барът обслужваше външни посетители, но сега беше затворен откъм пътя, капаците бяха вдигнати и мисис Бронсън наливаше чаши с бира, уиски или джин на гостите от хотела. Мъжете отнасяха пълните чаши на масите, където ги чакаха жени.

Двойката, с която пих преди вечеря, не се виждаше. Двамата мъже, които се бяха подписали в книгата, бързо се напиваха. Момичетата с тях изглеждаха отегчени и непрекъснато пушеха. Цигареният дим лежеше като гъст облак във въздуха.

С напредването на нощта държанието на хората в стаята се променяше. Смехът на жените закънтя по-високо и невъздържано. Мъжете станаха мрачни, раздразнителни или пресилено весели. Някои започнаха да влизат в спор. Внезапно някакъв стол бе тласнат назад и един мъж се изправи рязко. Той се наведе през масата, приближи лице към мъжа срещу него и заговори разгорещено. Един от сътрапезниците сложи ръка на рамото му и спокойно го натисна назад в стола.

— Престани! — каза той.

В разговора си мъжете започнаха да пускат псуви. Те произнасяха попържните с особено натъртане и вдъхновението, което получаваха от тях, се увеличаваше от силата, с която ги изговаряха.

Надпреварваха се да си разправят неприлични вицове шепнешком. Разказваха ги и на жените на ухо, а те слушаха и кимаха с глави. Когато анекдотът свършваше, жените се дръпваха и се преструваха на възмутени, или се смееха с наведени глави. Някои правеха неубедителни опити да протестират, а една жена непрекъснато повтаряше:

— Престани с тези мръсотии. Дай да пием още по едно.

Един от местните хора, този който беше вечерял с Тайни, започна да свири на хармоника. Няколко двойки, пътно притиснати, затанцуваха между масите. Някакъв мъж се опитваше да целуне момичето, с което танцуваше, но то се смееше и се дърпаše. Тогава мъжът я дръпна грубо и я целуна по устата.

Изплаших се и се прибрах в стаята си. Запалих газената ламба и седнах на ръба на леглото. Бях смутен и чувствувах нужда да поприказвам с приятел. Исках да споделя преживяното с някого. Разбира се, не с татко. Той положително и не подозираше, че съществува такъв свят.

В моите представи целувката означаваше любов. Мъжът целува жената, когато я обича. А любовта е нежно чувство. Тя се закриля и пази. Човек благоговее пред любимото същество, мислех аз.

А колко груба беше целувката на този мъж. Това не можеше да бъде любов! Но тогава защо ще я целува, ако не я обича? Сигурно бяха

сгодени. Прието ли е хората да показват любовта си, като се целуват публично? Нима досега бях живял в неведение и просто по някаква случайност бях срещал хора, които не се държаха по този начин?

Бях мечтал да обичам и да бъда обичан. Момичето, което бях създал във въображението си, за да сподели моя свят, идваше при мен с леки танцуващи стъпки и ме утешаваше в моята самота. Не се питах кой са родителите й, къде живее. Тя просто съществуваше като птица.

Легнах си с мисълта за моето момиче. До тази вечер тя беше реалност. Сега знаех, че е само мечта. Истинският живот не създава такива момичета. Истинският живот беше там вън, в салона.

Изпитах болка и тревога. Никога нямаше да напиша онези книги, пълни с музика, която само децата разбират. Всичко около мен се рушеше, само дърветата бяха прави и чисти.

Но и кучетата ме обичаха, те бяха добри, мъчех се да се успокоя аз. И конете...

Дълго лежах, загледан в тавана. Точно реших да духна ламбата и да заспя, когато вратата се отвори. Две момичета влязоха — онези, които наблюдавах да се разписват в книгата. Появата им беше толкова неочеквана, самата случка тъй невероятна, че аз ги гледах с изненада, която трябва да беше приела израз на уплаха върху лицето ми.

Едно от момичетата се разсмя.

— Погледни само! — каза тя на другарката си, като имаше предвид изражението ми. — Ти го изплаши до смърт! — тя се улови за ръба на леглото, за да се закрепи. — Затвори вратата да не ни намерят.

Другото момиче затвори вратата и се приближи до леглото.

— Не съм те изплашила нали? — тя заговори с нацупени устни и глас на жена, която успокоява бебе. Той не се плаши, нали?

Тя се настани на края на леглото, като ме побутна да й направя място. Ръцете ми бяха под одеялото, защото се бях завил до рамената. Тя постави ръце върху възглавницата, от двете страни на главата ми, и се наведе над мен. Лицето й беше над моето. Усетих мириса на бира в дъха ѝ, виждах размазаното червило по устата, гъстият слой пудра по бузите. Клепачите й бяха подути и закриваха до половина очите ѝ. Изведенъж изразът на лицето ѝ се промени. Бузите ѝ пламнаха, устните ѝ се разтвориха и тя каза през зъби:

— Искаш да спя с тебе, нали?

И зачака моя отговор, но аз не можех да проговоря.

Момичето бавно започна да се навежда към мен и ме гледаше в очите, докато това бе възможно. После бързо притисна устни към моите.

Опитах да се дръпна назад, като отчаяно притисках глава към възглавницата, но момичето не ме освобождаваше. Почувствувах, че се задушавам. Повръщаше ми се от топлия дъх на застояла бира, от хищната ѝ уста, от това, което видях в очите ѝ.

Тя вдигна глава и аз поех дъх.

— Някой идва! — извика другото момиче, застанало дония край на леглото с поглед към вратата.

Момичето до мен се извърна и погледна през рамо. Вратата се отвори и влезе кочияшът. Той ме погледна и аз отново изпитах чувството, че знае всичко за мен. Беше поглед, който дава подкрепа.

— Какво правиш тук? — запита той момичето на леглото. Гласът му беше рязък и очите строги.

— Гледай си работата! — озъби му се тя.

— Марш оттук! — заповяда той и посочи вратата. — Махай се и го остави на мира!

— Какво... — започна тя.

— Махай се, казах! — той пристъпи към нея.

Момичето стана бързо.

— Само да ме пипнеш, ще ти дам да разбереш.

— Вън! — повтори той.

Той ги изпроводи до коридора, а после се върна.

— Сега можеш да спиш — каза той. — Няма да се върнат. Ще духна ламбата.

Той угаси светлината и заговори в мрака.

— Утре ще те преместя в моята стая.

После излезе и затвори вратата.

Чувствувах се като старец. Бремето на всичко, което сега знаех, ме беше състарило изведнъж и аз никога нямаше да мога да се върна към моите безгрижни дни. Мислех си, че вече познавам живота. Нищо повече не можех да науча за мъжете и жените. Знаех неща, които никога нямаше да мога да забравя. Трябваше да посветя остатъка от живота си да пиша книги, за да разкрия пороците, които видях, защото много хора не знаят, че те съществуват.

„Ще разоблича всяко копеле от тази кръчма“, мислех аз, без да усещам как грубият език на средата вече ми влияе.

Но в душата си бях отчаяно разтревожен. Целувката на момичето остави у мен убеждението, че съм обречен на нея. Тя ме беше дамгосала, както, татко поставяше клеймо на конете, и сега аз ѝ принадлежах.

Убеден бях, че сутринта тя щеше да дойде при мен, за да говорим за нашите отношения и може би щеше да настоява да се оженим.

Мисълта за брак с нея ме ужаси. Виждах я как си седи и пие бира, а аз готвя и пера. Нямаше да мога да пиша.

Реших да се боря с всички сили срещу претенциите и за брак. Може би някакъв компромис би бил възможен. Но ако настоява, какво ще правя? Чувствувах се вече женен за нея.

Заспах, стиснал здраво завивките около себе си.

[1] В повечето щати на Австралия продажбата на спиртни напитки след шест часа била забранена и се сервирала само на гости на хотела — Б.пр. ↑

[2] Tiny — малък, дребен (англ.) — Б.пр. ↑

IV

Когато станах на следната сутрин, момичетата си бяха отишли. Изненадах се. Бях излязъл от стаята си, подготвен да се защищавам срещу обвинения за съучастие. Щях да отричам, че съм я целувал. Тя ме беше целунала.

Изведнъж цялата подготовка се оказа ненужна, олекна ми, но се почувствувах уморен. Убеден в своята слабохарактерност, влязох в кухнята с лошо настроение.

Гунър Харис и един друг човек седяха на масата и закусваха. Роуз Бъкмън готвеше.

— Как се чувствува окръжният секретар тази сутрин? — тя се усмихна, като ме зърна.

— Добре — казах.

Поздравих Гунър и казах „здрасти“ на другия човек. Беше малък, розов и отпуснат мъж с раболепно, угодническо държание. Бузите му висяха от двете страни на лицето и тежестта им надипляше мускулите под брадичката и на гушата му. Долните му клепачи също бяха увиснали и имаха розови ръбове като очи на шпаньол^[1]. Говореше тихо с мазен глас.

— Добро утро, сър — каза той.

Гунър го наричаше Шеп. По-късно разбрах, че е прислужникът в двора, момчето за всичко в хана.

Но главното му занятие беше да примамва жертви за мисис Бронсън. Ако някой колар или дървар на път за града се отбиеше в хотела да пийне една чашка, мисис Бронсън издебваше момента преди човекът да си е допил чашата, изтичваше в кухнята и даваше на Шеп монета от два шилинга. Той я слагаше в джоба си и затупуркваше по коридора към бара, където препречваше пътя на жертвата.

— Пий една с мен, преди да си вървиш — казваше той тържествено, поставил меката си ръка върху рамото на човека. Обикновено не му отказваха, но това означаваше и другият да каже по едно. После следваше по едно за сметка на заведението — от мисис Бронсън.

Междувременно двамата насърчаваха човека да им разправя подробности за своята работа. Задаваха въпроси, ласкаеха го със своя интерес и внимание. Обикновено той оставаше, докато парите му свършат, после със залитане се добираше до кабриолета или каруцата си, отказал се вече от пътуването до Мелбърн.

— Тук ли ще закусваш или в трапезарията? — ме запита Роуз.

— Тук — отвърнах.

Тя постави чиния с бекон и яйца на масата и аз седнах.

— Къде е Артър? — запитах Тунър.

— Отдавна замина — каза той. — Диличансът тръгва в седем. Беше пиян снощи — добави той. — Винаги можеш да познаеш, когато се е отпуснал предишната вечер, защото на сутринта пее и свири. Сега няма да посегне към чашата поне шест месеца.

— Можеш да прецениш колко струва един мъж по това какво пее — забеляза Роуз, загледана замислено в една пържола.

— Ти ми разправяше за онзи приятел — обърна се Шеп към Гунър. Бях прекъснал разговора им и Шеп беше нетърпелив да чуе понататък историята.

— Та, успях да го накарам да дойде с мен в къщи — продължи Гунър прекъснатия разказ. Казах му, че ще отворим една бутилка. Той дойде и аз му изцедих портфейла. Нямам съвест, тъй че не се тревожа. Птиците ядат и са свободни. Не работят нищо, нали? Защо тогава ние трябва да работим? Ето как стана: трябваха ми мангизи, и то спешно. С жената се скарахме лошо в четвъртък и по всичко изглеждаше, че ще ме напусне окончателно. Поисках му един десетак, а той взе да се дърпа и не разбираще от дума. Тогава се опита да излезе. Аз се вкопчих здраво в него и работата приключи с петнайсет.

Очевидно историята се хареса на Шеп, защото той беше от хората, които мечтаят да печелят пари, без да работят. Мамеше клиентите на хотела при връщането на рестото; подмазваше се на букмекерите^[2], за да изкара някой бакшиш, измъкваше се от бърлогата си в обора, за да пренесе багаж или да впрегне кон, предлагаше и вървеше всякакви долни услуги за няколко монети, които му подхвърляха и които носеше в джоба си и броеше крадешком в потайни тъгълчета.

И всичко пропиваше. Поглъщаше бирата с трескава бързина и обърсваше уста с ръка. Предстоеше ми да закусвам с него десетки

пъти. Той беше книга, която щях да чета на части. Знаех, че в последната глава героят ѝ щеше да претърпи пълно поражение и да свърши в канавката.

Шеп слушаше разказа на Гунър с прикован в една точка поглед. Вероятно виждаше във въображението си как самият той взима с насилие пари от тези, които го унижаваха. Шеп бягаше от физически разпри, но обичаше да слуша разкази за насилия, описания на удари, които са разкървавили някого, или ритници, които са превили на две дръзки мъже, за гневно раздаване на правосъдие. Той носеше в сърцето си тези сцени, за да уталожва личната си ненавист и гняв. В неговия въображаем свят никой не го презираше, а който го обидеше, плащаше за това скъпо.

Една нощ го заварих проснат върху сламата в обора. Той повръщаше и хлипаше: „Боже, помогни ми!“ Поседях малко до него, но го оставил, когато видях, че се поуспокои.

След закуска отидох в канцеларията, за да започна първата си работа. Мистър Р. Дж. Кроутър ме посрещна с едно разсеяно „Добро утро“. Пишеше писмо на маса, тъй затрупана от хартии, мастилници; кутийки за карфици, кафяви пликове и счетоводни книги, че се беше принудил да постави листа върху някакви печатни бланки.

— Почакайте малко — каза той.

Когато свърши писмото, той го подпечата и запита:

— Как прекарахте в оная кръчма снощи?

— Много добре — отговорих, но после добавих: — Прав бяхте, не е много хубаво място.

— Знаех, че скоро ще го разберете — изръмжа той. — Стойте настрани, това е важното. Елате сега да ви покажа какво ще вършите.

Той ме поведе към другата стая и докато вървеше пред мен, запита:

— Запознахте ли се с Роуз Бъкмън?

— Да.

— Какво ви е мнението?

— Ами... — започнах аз, — не зная... Не ми харесва много.

— Стойте настрани от нея! — каза той любезно, после взе от масата голяма книга с кожена подвързия. — Ето, това е данъчната книга. От нея се правят извлеченията върху тези бланки. А това е

касовата книга, в която се нанасят получените чекове. Оттук после ще се впишат в данъчната книга.

Той ми обясни някои подробности и си отиде.

Работата се оказа лесна, но преди работният ден да свърши, аз копнеех да изляза на слънце. Работата в канцеларията, мислех, откъсва човек от света. Заобиколен от четири стени, аз нямах връзка със земята. Днес птиците са пели, растенията са расли, а аз нищо не бях видял. Един ден от живота ми беше безвъзвратно прахосан.

Замислих се за дните на ограничение, които ме очакваха, и с ужас разбрах, че сезоните ще продължават да променят лицето на небето и земята, а аз няма да присъствувам. В края на всяка седмица аз щях да виждам резултата от седмичната магия, но не и процеса.

Прозорците на канцеларията бяха защитени от железни решетки и аз се чувствувах като в затвор. Винаги съм имал странното усещане, че получавам сила от земята, от природата. Изворът на творческото вдъхновение, до който копнеех да проникна, беше извън сградите. Той се криеше в дърветата, в слънцето и леса. В моята представа той беше свързан с красота, с музика, със смях на деца, които играят по тревата в лятна вечер.

Но след случилото се с мен през последните два дни започнах да мисля, че писателят не може да твори, без да познава хората. Налагаше се да опозная хората така, както познавах дърветата и птиците.

По-късно този следобед аз бутнах бланките настрана и нахвърлих върху късчета хартия описания на хората, които срещнах в хотела. Но в тях нямаше живот и аз скъсах написаното.

След работа седнах на оградата до канцеларията. Наблюдавах как светлината на залеза променя планинските върхове и извишилите се стволове на еквалипти и усещах как в душата ми прелива поезия. Овцете на пасбището под мен ясно се откряваха под лъчите на залязващото слънце. Въздухът беше напоен с мириз на сено, който идваше от купите на хълма. Във фермата, на миля от мен, залая куче. Представих се, че съм птица, размахах криле и се понесох над жълтите пасбища и дървета. Кръжах и се премятах във въздуха, а той жужеше около мен, тихо като пчела.

Чух, че дилижансът пристига и отидох в двора на хотела. Наблюдавах как Артър разпрегна конете и ги нахрани. Заедно влязохме в хотела и той премести нещата ми в неговата стая.

— Няма защо да оставаш в онази стая — каза той. — През седмицата може нищо да не се случи, но в почивните дни някое момиче пак ще се намъкне. Попаднал си в непознато пасбище, различно от това, в което си раснал. В моята стая ще си на сигурно място.

Стаята му беше голяма, в двата ъгъла имаше по едно легло, а също скрин с огледало на поставка, гардероб и мивка. Старо моряшко сандъче, пълно с неговите съкровища, стоеше в едно кюше.

До неговото легло имаше бамбукова масичка с три шарени крака, които до половината от височината бяха съединени и след това се разделяха като триножник. Кутия с тютюн, пакет цигарени книжки, капак, пълен с угарки, емайлиран свещник с наполовина изгоряла свещ с тънък, клюмнал черен фитил претрупваха масичката, застлана с мръсна бяла покривка. Дантеленият бордюр на покривката висеше разръфан над пода. Две умрели бублечки лежаха на гръб в свещника сред хаос от изгорени кибритени клечки.

Прозорецът гледаше към гориста долинка, а в стаята се влизаше направо от кухнята.

Вечеряхме заедно, после се върнахме в стаята и разговаряхме. Той ми разправи случки от своя живот, случаи, които дълги години щяха да се отразяват върху моето отношение към действителността. Вечери наред го слушах. Понякога Артър проявяваше почти детско простодушие и това му пречеше да стига до зрели изводи. В много от преживелиците му се криеха поуки, но той невинаги разбираше стойността и значението им. Едва след като ги разкажеше и видеше как ги възприема слушателят, разкриваше смисъла и за себе си.

В живота си беше срещал и низост, и благородство, а нерядко злото му се бе представяло като добродетел. Честите сблъсквания с низостта обикновено оставят следи върху характера, но Артър се беше измъкнал незасегнат. Беше запазил способността да се учудва и желанието да знае. Той изслуша моята история с пълно внимание, без да сваля очи от лицето ми. Бавно схващаše и често ме караше да повтарям („Я пак го кажи!“). Но веднъж разбрал най-важното, най-значителното в моята изповед, той никога не го забрави.

Ако имах затруднение, Артър го приемаше като свое. За него и най-малкият мой проблем не беше маловажен. Обратно, обмисляше го и дълго го разискваше. Чувствувах се поласкан, че взима толкова

сериозно всяка моя дума. Когато му споменах за желанието си да стана писател, той го прие като факт и от този ден насетне за него аз бях писател.

Със задълбочаването на нашата дружба Артър стана много чувствителен към всяка забележка по мой адрес и не търпеше да ме съжаляват. В такива случаи веднага избухваше и се хвърляше в моя защита. Дочуеше ли думата „патерици“ или „сакат“ от устата на човек, с когото случайно приказвам в салона, той зарязваше всичко и идваше при нас. Стоеше, наблюдаваше човека и внимаваше как се развива разговорът. Ако събеседникът ми се държеше любезно и приятелски, Артър си отиваше.

Понякога пияни жени ме заприказваха. Тогава Артър не се намесваше, но заставаше наблизо и чакаше. Започнеха ли да се натрапват с думи или жестове, той ме повикваше да си вървим. За мен Артър стана върховен авторитет и спасителна скала в това непознато море.

Всяка неделя татко идваше да ме отведе в къщи. Тогава Артър надълго разговаряше с него и му докладваше моите преживелици през седмицата. Татко се възхищаваше от Артър и му повери грижата за мен.

Скоро научих, че в разговорите с татко, както и с други хора, Артър ме наричаше „младият“ Алън. Но в мое присъствие никога не употреби тази дума.

Артър беше около тридесет и пет годишен, родом от Мелбърн. Дедите му били хугеноти, избягали от Франция в Англия. Скоро след женитбата си майка му и баща му се преселили в Австралия. Сега двамата бяха покойници.

Младостта му минала в мизерия („Помня времето, когато два шилинга, ми се струваха несметно богатство“). Бил буен и мечтаел да странствува. Повече от времето си прекарвал по кейовете и наблюдавал как разтоварват корабите. И когато веднъж „Арчибалд Ръсел“ хвърлил котва, Артър отишъл в агенцията и след разговор с капитана го записали като юнга.

След няколко седмици корабът отплувал и отнесъл Артър на борда си. Така започнали неговите пътешествия по морета и океани. Там той възмъжал, там се оформил неговият независим характер. Слънцето и морският вятър обрулили лицето му. Върху него оставяли

следа и битките, които водел в защита на своите идеали. Артър плувал на много кораби. Станал бунтовник и социалист. Когато моряците предявявали искания за по-добри условия, винаги изпращали Артър да преговаря от името на екипажа.

— Без борба няма да получиш правата си! — казваше ми той.

Една зима преминали край нос Хорн. Въжетата били скованы в лед, а нощем моряците се люлеели по мачтите като махала в мрака.

— За миг си просто над морето и бялата пяна се мята под теб. Държиш се здраво, а ръцете ти са безчувствени от студа. В следващата минута политнеш над кораба и пак си над морето, само че от другата страна. И през цялото време ти е ясно, че ако се пуснеш, с теб е свършено. Една нощ видях как един моряк загина. Имаше буря. Той падна в мрака. Не го виждахме, само чувахме виковете му, докато летеше надолу към бездната.

Корабът прекарал доста време в Икике, Чили, от където товарели фосфатни торове. Веднъж студът ги сковал в Лабрадор и цяла зима екипажът денонощно трябвало да разбива леда, за да не ги смаже. Корабът пренасял надгробни плочи, от Оporto в Португалия, превозвал турски поклонници през Червено море...

— Измираха като мухи и трима от нас слизаха в трюма да измъкват труповете. Не ги даваха, пищяха и ги дърпаха. Никога няма да забравя вонята. Чудно ми е как някои изобщо оцеляха. Собствениците на кораба заслужаваха разстрел.

Когато в 1914 г. войната избухнала, Артър се върнал в Австралия и влязъл в армията. Бил обучен за снайперист.

— Защо се записах, да ме пита човек. Да се бия за онзи негодник — забравих му името, фабриканта на оръжие, който снабдяваше и двете страни. А те ни будалкаха, че се бием за свободата! Казвам ти, Алън, няма нищо по-лошо от войната. В мирно време за убийство ще те обесят, а по време на война за убийство ти дават медал. Пълна безсмислица.

Описваше ми преживяванията си като снайперист.

— Всяка нощ трябваше да се промъкваме до ничия земя и да залягаме в някакви развалини, или дърво, или дупка от снаряд, откъдето се виждаха немските окопи. Цял ден лежахме там и обстреляхме немците, а на следващата нощ се връщахме. Който си вършише работата както трябва, не оцеляваше за дълго. Ако повалиш

неколцина, те разбираят откъде се стреля, хвърлят всичко срещу тебе и ти ставаш на пух и прах. Аз повече лежах по гръб и си мислех. Е, разбира се, от време навреме давах по някой изстрел във въздуха.

Артър участвувал в нападението при Фромел под прикритието на преграден огън. Хвърлил две гранати в един бункер и след експлозията се промъкнал вътре. Умиращ немски войник се повдигнал на лакът и стрелял. Куршумът рикоширал в бетонните стени, облизал върха на черепа му и отнесъл част от костта.

— Дойдох в съзнание върху носилката в един преден превързочен пункт.

Артър бил пренесен в Англия. Там той не разрешил на лекарите да му поставят метална пластиинка.

— Чувал бях, че всички момчета с пластинки в главата полудявали.

Най-сетне го върнали в Австралия като инвалид. Лекарите направили успешна операция с кост от собственото му ребро. Уволнили го от армията с инвалидна пенсия от десет шилинга седмично и редовна безплатна дажба от болкоуспокояващи хапчета, за да може да спи, когато болката стане много силна.

— Сега трябва да внимавам, когато се бия... Известно време прекарах в гората, но не е за мен. Една нощ лагерувах на открито. Събудих се и се хванах за една фиданка. Помислих, че пак съм по море. Стана ми криво, разбираш ли, чувствувах, че искам пак да съм сред хора, никакси близо до тях или нещо подобно. Човек си мисли, че може да живее сам, но не е така. Трябва да има някой, за когото да се тревожиш.

Артър сви една цигара и продължи:

— Тогава научих, че човекът, който кара дилижансът тук, иска да се махне. Дойдох и го купих от него. Работата вървеше добре преди, но сега автомобилите я погубват. Скоро ще се махна и ще отида някъде близо до морето.

Още при първия ни дълъг разговор побързах да науча нещо за живота в хотела. Не бях сигурен в собствената си преценка и исках да я проверя. Започнах да критикувам хората, които бях видял в салона, и споменах за грубия език на мъжете, но Артър ме прекъсна.

— Слушай, не бива да смяташ, че един човек е лош само защото псува.

— Зная — настоях аз, — но те псуват пред жените.

— Виж какво — каза Артър — жените, които идват тук, псуват пред мъжете. Мъжът не бива да псува пред жена, която не обича ругатни, но ако питаш мен, той може да псува колкото си иска пред жени, които сами псуват. Това не означава, че ти трябва да псуваш. Ти не! Ако човек почне да върви по стъпките на друг, той става като него. Ти си различен. Ако започнеш да ругаеш пред жените, бързо ще се провалиш. Ти трябва само да наблюдаваш.

— Разбирам — казах аз. После запитах. — Всички ли жени, които идват тук, са лоши?

— Някои са, други не.

— Аз мисля, че жени, които спят с мъже, за които не са женени, са лоши. Всички тези тук спят с чужди мъже, нали?

— Да, някои. Но има и такива, които спират за малко в бара, а после се прибират в къщи. Хората са различни, разбираш ли. Ти не трябва да спиш с никоя от тези тук. Това няма да е любов. Не казвам, че винаги трябва да има. Но при теб трябва. Обаче не осъждай другите. Първо трябва да знаеш всичко за тях. Трябва да знаеш какво им се е случило, та са станали такива. Ако се замислиш, ще видиш, че това място е по-скоро тъжно, отколкото порочно. Тук не идват порочни хора. Това са обикновено хора от големи кантори и работата, която вършат, ги води до това, което правят тук. Нещо такова е. Не мога да го обясня. Повечето от момичетата, които водят тук, са приятелки от събота до понеделник. Горкичките! Но не се опитвай да им проповядваш като пастор.

— По дяволите, не! Нямам намерение — извиках аз. — Питам само, защото ми е трудно да разбера как да се държа на такова място.

— Най-правилно е да стоиш настрана и да наблюдаваш.

— Не зная дали е така — казах почти на себе си. — Защо да не си казвам мнението?

— Слушай! — каза натъртено Артър. Той седеше на леглото и сега се наведе към мен. — След няколко години ще бъдеш готов и ще можеш да спориш колкото си искаш. Но не и сега. Тука идват груби хора. Могат да побеснеят и да размахат бутилки. Сега точно трябва да си траеш. Каква е ползата да си прав, ако не си жив.

— Така е — съгласих се аз.

Артър ми каза за хората, които живееха в хотела, и за редовните посетители — богати мъже, които периодично идвали, паркирали колите си в двора на хотела, затваряли се в стаята си и се напивали до забрава, която понякога траела с дни. Когато най-сетне се показвали на бял свят, очите им били изцъклени, дрехите мръсни, а самите те треперели като току-що одрано животно.

— Шеп е такъв — каза Артър, — но няма пари. Затова когато се напие до смърт, хвърлят го в дома на покойниците до обора. Той е нещастен, пропаднал тип. Не го закачай в такъв случай. Дръж се настрана, докато дойде на себе си.

Гунър си прави шеги с него от време навреме. Една нощ пияният Шеп лежеше проснат на пода на обора и едва дишаше — просто се давеше. Гунър решил да му изкара акъла: взел три свещи, наредил ги около него, запалил ги и когато Шеп се събудил, помислил, че е мъртъв. И изтрезнял.

— Пази се от Гунър — добави той. — Той е истинска пиявица. Непрекъснато иска по два шилинга на заем и ако му дадеш, забравя да ги върне.

Запитах за Тайни и Артър се усмихна.

— Тайни Бурк е славно момче. По-добър човек от него мъчно ще намериш. Готов е всичко да направи за теб. Но си има и странности. Например счита, че войната е хубаво нещо. Награждаван е с орден, или нещо подобно, не зная точно, и вярва, че се е бил за своята родина. Тайни е от тия, които пак биха воювали, ако избухне нова война. В това отношение е истински глупак. И още нещо: има чудесна жена. Доведе я от Англия.

Не прави опити да се задяваш с Тайни. Години наред беше шампион на Австралия — тежка категория и удари ли някого, няма шега. Вярно е, че не търси бой, но и не бяга от него. Веднъж един го удари в бара. Не беше силен удар, просто едва го докосна. Тайни само го бутна настрами — би могъл да го убие, ако поискаш, и му заговори като на дете:

„Знаеш ли, Франк — каза му той, — нямаш право да ме удриш, ама никакво право. Ако те бях нарекъл страхливец, какъвто си, тогава би имал право. Хайде, разкарай се.“

Такъв е той. И обича да се шегува — не изпуска случай, ако му падне. Руни, онзи американец от лека категория, който здравата

напердаши Силва на стадиона, идваше редовно тук. В бара винаги взимаше думата и започваше да се фука. Например казваше: „Свалих Силва с нокдаун в Сидней, ще го сваля и в Мелбърн в събота“. Така приказваше. По-голям самохвалко от него не съм срецдал.

Тайни започна да се дразни и ето какво измисли: улови една змия, само шест инча дълга, но много подвижна. Пусна я в джоба на Руни, без някой да види, изчака Руни да започне да се хвали, и когато той най-много се разгорещи, Тайни го потупа по рамото и каза: „Извинете ме, мистър Руни, в джоба си имате усойница“.

„Какво?“ — извика Руни и пъхна ръка да провери.

Това момче сигурно беше акробат. Подскочи нагоре като изхвърлен от трамплин и преди отново да стъпи на пода, беше успял да си свали палтото.

— Побесня ли? — запитах.

Артър замълча сякаш търсеше думи.

— Побеснял — повтори той. — Питащ дали е побеснял. Да, бих казал, че побесня.

— Чувствуам, че Тайни ще ми се хареса — казах.

— О, непременно ще ти хареса. Дори когато се напие, не е противен. Само марширува и реве с цяло гърло:

*„Покатерих се на борда редом с Нелсън
и с кама в устата.
Само кръв, само кръв.
Ох, да не говорим за това“.*

— Не може да понася Седрик Трууей, Тайни де — продължи Артър.

— А кой е той? — запитах.

— Вярно. Не си го виждал още. Всяка седмица отсяда тук за по три-четири дена. Букмекер и приятел на Фло Бронсън. Ходи и подслушва зад вратите, после отива и доносничи на Фло. Ако някой ден Тайни не го простре от бой, аз ще го направя. Трууей само с поглед те измерва, но сам в бой не влиза. Когато се ядоса, очите му стават като на пор.

Попитах го за Вайълет, момичето, което сервираше в столовата.

— Сестра е на Фло Бронсън. Не я познавам добре. Има вид на жена, която една дума не знае да каже. Гледа в устата онзи жокей, приятеля й. Той се назова Пинкс, Джими Пинкс. Жестоко животно — от тези, които обичат извиват ръцете на жените. Подлец. Само гледа кого да удари. Сбие ли се, пъха глава между краката на противника, и го мята зад гърба си. Разбира се, никога не изчаква другият да се изправи.

— Прилича ми на негодник — забелязах аз.

— Негодник е — каза Артър.

[1] шпаньол — вид ловджийско куче — Б.пр. ↑

[2] Букмекер — лице, което записва и събира облозите на публиката при конни състезания. — Б.пр. ↑

V

Въпреки всичко, което ми разказа Артър първата вечер и през следващите седмици, в моето съзнание лошата репутация на хотела не се затвърди като факт. Не се съмнявах в картината, която той ми нарисува, но не можех да се държа и да мисля според чужда преценка.

Знаех, че съвсем вярно ми е описан редовните посетители на хотела, и все пак ги наблюдавах с недоумение, сякаш нищо не знаех за тях. Реагирах и приемах хората според представите от моето детство.

Така веднъж, когато хранех патиците в двора на хотела, едно момиче излезе през задната врата и се спря да ме наблюдава. Преди час я бях видял — пристигна с кола в компанията на пълен, елегантен мъж, около петдесетгодишен. Мъжът ангажира стая за една нощ, а после седна да пие. Забелязах, че не се стараеше да забавлява момичето. Приемаше присъствието ѝ като нещо, което се разбира от само себе си.

Сега я разглеждах отлизо. Изглеждаше около деветнадесетгодишка, но може да имаше и повече. Беше руса, с късо подстригана коса, облечена в семпла рокля от син лен. Тъмносиньо герданче обрамчваше стройната ѝ шия. Щерите на устните ѝ бяха извити нагоре и затова дори когато беше сериозна, имаше вид, че се усмихва. Това бяха млади, свежи устни, от които човек очаква щастлив смях.

— Здрави — каза тя весело.

— Здрави — отвърнах аз.

Момичето почака да кажа нещо, но тъй като аз мълчах, запита:

— Ти ли се грижиш за патиците?

— Не — казах, изненадан от думите ѝ. — Храня патиците вместо Шеп — слугата. Обичам да ги храня.

— А с какво ги храниш? — тя се приближи и надникна в кофата, която държах.

— Бъркам трици и вода. Освен това дробя и баят хляб.

— Хвърли им да видя как ядат.

Метнах няколко шепи от сместа сред патиците. Те се нахвърлиха върху храната, като се бълскаха, кълвяха се една друга и оглушително крякаха. Патиците загребваха триците и хляба с човките си и го погълъщаха с енергично тръскане на глава. Тези, които бяха изтласкани настриани, се суетяха около групичките и пак се втурваха в нова атака.

— Изглеждат много гладни — каза момичето. — Често ли ги храниш?

— Два пъти на ден. Винаги ядат така.

Вниманието ѝ се прехвърли върху мен.

— В хотела ли работиш?

— Не. Чиновник съм в канцеларията на окръга.

— Харесва ли ти?

— Не.

— Защо?

— Ами... — бях затруднен как да ѝ обясня. — Човек трябва да стои между четири стени — добавих неубедително.

— Не обичаш това, така ли?

— Не — казах.

Имаше нещо в гласа ѝ и то я различаваше от другите жени, които ме бяха заговаряли в хотела. Въпросите ѝ не целяха да преодолеят отбрана, а да отворят прозорец, през който слънцето да влезе.

Изведнъж изпитах желание да я предпазя от общуване с тукашните хора. Изплаших се, че поради своята невинност може да попадне под влияние на среда, в каквато положително за първи път се намираше.

— Мисля, че не трябва да оставате тук тази нощ — казах, подтикнат от чувство, което сам не разбирах. — Жените тук не са като вас. Те са лоши. Искам да кажа... не всички са лоши. Лошо е това, което ги е сполетяло. Ако останете и с вас ще се случи. Не мога да ви кажа какво се върши тук, но ще е ужасно сама да го разберете. Кажете, че искате да си вървите в къщи.

Момичето ме слушаше първо с изненада, после с нежно внимание, но между изненадата и вниманието по лицето ѝ като сянка премина израз на молба и подтиснато страдание.

Когато свърших, тя сведе поглед надолу, после вдигна глава, улови ръката ми и здраво я стисна.

— Ти си добро момче — каза тя искрено. — Благодаря ти. Но знаеш ли, аз и друг път съм идвала тук.

Момичето се обърна и си отиде. Аз стоях загледан някъде отвъд пасбището. Не виждах нищо, само стисках юмруци, а лицето ми пламтеше от унижение.

Тази вечер не отидох в салона — пих чай в кухнята и си легнах.

Освен че не приемах хората такива, каквите ми ги описваше Артър, но и не можех да разбирам двусмислените разговори на мъже и жени, обхванати от похотливи желания. Така например Роуз Бъкмън непрекъснато ме озадачаваше:

— Мъжът трябва да има силни мищци, като негър — ми каза тя веднъж, като ме гледаше с премрежени очи.

Аз имах своя представа за силния мъж: размахал брадва, той поваляше дървета, а слънцето заливаше със светлина мощния му гръб. Започнах да ѝ разправям за Блек Енди, легендарен герой от татковите разкази. Той живеел в Уилкания и сечел дърва за корабите, които плували нагоре по течението на реката. Татко казваше, че ръцете му били като евкалиптови фиданки.

Роуз не прояви никакъв интерес към моята история.

— Разправяй тия работи на Тайни — прекъсна ме тя.

Бяхме сами в кухнята. Тя готвеше за вечеря, а аз седях на масата и чаках Артър.

Роуз беше неспокойна и раздразнителна, защото окръжният инспектор по надзора над кучетата и добитъка, Роналд Хол, който живя цяла седмица в хотела, си беше заминал. Той беше едър, отпуснат мъж, на вид безобиден и приятен, но изпадаше в ярост, когато засегнха служебния му авторитет.

— Може да съм невежа и негодник — ми беше казал той, — но моето решение трябва да се зачита. Искам, когато добитъкът на някой фермер се заблуди, той да идва при мен и да ме пита. Не да ходи при общинските съветници. Аз знам закона по този въпрос, а не те. Значи хората трябва да правят каквото аз им казвам, без повече приказки.

Роналд Хол имаше червено лице и писклив глас. Разправяха, че затварял в общинския обор, под претекст за навлизане в чуждо пасбище, добитъка на фермери, които мразел.

— Аз сам ще затворя неговите крави — горещеше се веднъж някакъв фермер пред приятеля си по повод тази слава на Хол.

— Преди това той ще затвори твоите — предупреди го приятелят.

— Ами! Моите са винаги на пасбището ми.

— Рече ли, ще ги затвори, та ако ще и в спалнята ти да са.

Хол правеше своите обиколки, яхнал кафяв кон и когато инспектираше областта, отсядаше в хотела. Всяка вечер към пет часа

той се връщаше. Ако закъснееше, Роуз излизаше пред хотела и нетърпеливо гледаше към пътя. Веднъж Седрик Трууей я наблюдаваше през вратата на бара.

— Отиде само до Тумайл, би трябвало вече да си дойде — изтананика той, когато тя бавно се прибираще по коридора.

— Върви по дяволите! — озъби му се Роуз.

Щом се прибереше в хотела. Хол разседлаваше коня си, минаваше край кухнята и като подаваше глава през вратата, прошепваше:

— Уговорено за после?

Роуз се приближаваше до него и казваше:

— Да, в осем.

После оглеждаше коридора и го сръгваше в ребрата.

— И гледай да не се напиеш.

След вечеря двамата изчезваха.

Тази вечер обаче Хол го нямаше.

— Обичаш ли да се разхождаш? — попита ме тя по едно време.

— Не много — отговорих. — Обичам да ходя, но ако е по-равно и открыто.

— Колко можеш да ходиш?

— Веднъж изминах четири мили, но душата ми излезе.

— Аз се разхождам всяка вечер — осведоми ме тя. — Много ми е приятно.

Изненадах се. Не можех да си представя, че Роуз обича да се разхожда. Каква погрешна представа съм имал за нея! А тя е таяла в душата си любов към природата, която не съм и подозирал.

— Хубаво е човек да се разхожда вечер — въодушевено заявих аз, — особено в лунни нощи като тази.

Помислих си, че бих могъл да видя опосум или други животни, представих си колко приятно би ми било да стоя безмълвен под дърветата и да слушам...

— Аз не ходя далеч — само до ковачницата — побърза да ме увери Роуз.

Ковачницата се намираше в подножието на хълма. Беше разнебитена постройка с широко зейнала врата и покрит с отпадъци под. По стените висяха подкови, окачени на пирони. Огнище и огромно кожено духало стояха до наковалнята. Железни клещи и

тежки чукове бяха пръснати по пода или подпрени на бъчвата с вода, в която ковачът пъхаше нажежената подкова. В единия край бяха струпани чували със сено за храна на конете, които нощуваха в ковачницата. Нощем ковачницата беше пуста и ми се стори странно някой да я посещава.

— Защо ходиш там? — изненадано запита Роуз.

— Много е спокойно — отвърна тя с нежен убедителен глас.

Чух стъпките на Артър в коридора.

— Ще сляза там в осем тази вечер — бързо каза тя. — Трябва да дойдеш.

— Откажи се от това слизане до долу — казах аз.

Влязох с Артър в нашата стая. Той винаги ми разказваше интересни случки за неговите пътници. Седнах на леглото си и го наблюдавах как брои дневната печалба. Бяха сребърни монети и той ги събираще в една метална касичка, която криеше под дрехите си в скрина. Отвреме навреме изсипваше парите върху леглото и ги броеше. Щом се съберяха десет лири, внасяше ги в банката.

— Тази Роуз Бъкмън е странна жена — казах аз.

— Защо? — попита той зает с никакви сметки.

— Обичала да се разхожда нощем. Не би допуснал, нали?

— Не! Артър вдигна глава, явно заинтересован. — Какво ти каза тя?

— О, каза ми само, че всяка нощ слизала до ковачницата. Струва ми се, че би желала да я придружа. Едно разнообразие за нея.

— И какво точно ти каза? Направо ли ти каза да отидеш?

— Не, само ме запита дали обичам да се разхождам.

— А ти какво отговори?

— Казах ѝ, че не обичам.

— Правилно. Дръж на това.

Артър изглеждаше доволен от мен.

Тази вечер, след като се нахранихме, Артър стана от масата преди мен и влезе в кухнята. Сигурен бях, че е отишъл да смъмри Роуз Бъкмън, задето ме бе поканила на разходка. Смутих се много, защото неговата постъпка ме поставяше в положение на дете. Роуз Бъкмън се беше издигала в очите ми и не желаех Артър да я засяга за тази добра страна на характера ѝ.

Следната сутрин на закуска тя ме поздрави сърдито: — Когато, аз
ти кажа нещо, дръж си устата затворена.

VI

Местните хора — секачи, работници от фермите и дъскорезниците, посещаваха всяка вечер бара, за да пият по чаша. Те презираха посетителите от града, които идваха да гуляят с момичета. Презираха ги и същевременно им завиждаха за парите и жените. Наблюдаваха как мъжете в ярки костюми се напиват до състояние на безпомощност, с надежда, че когато кавалерите няма да могат да разговарят с момичетата, те ще се съгласят да се забавляват с тях. Но когато им се представяше такава възможност, секачите и работниците се сбъркваха и смущаваха.

— От нищо не се плаша така, както от хубави момичета — изповядва ми се веднъж един момък, след несполучлив опит да влезе в разговор. — Глупаво е да им казваш, че ги обичаш, а какво друго по дяволите да им говориш?

Тези мъже никога не четяха книги. Разговорите им се въртяха около работата — добра ли е или лоша, как вървят надниците, как да лекуват внезапна болест, за да не ги откъсне от работа. С други думи, около непрекъснатата битка, която водеха за прехраната на жените и децата си. Трябваше да разрешат проблема за съществуването си, преди да стигнат до книгите.

Имаше един възрастен човек, който страдаше от задух.

— Смешна работа — казваше той, — дърва сека, без да се уморявам, но една дупка за кол не ме бива да изкопая. Не мага!

Ратай, който получаваше в една ферма по лира на седмица, ми се оплакваше, че сега работел при по-лоши условия, отколкото предишната година:

— Всяка събота ми разрешаваха да се къпя. Нито веднъж не пропуснах и стопанинът нищо не ми казваше. Винаги се хранех с него и жена му и спях в къщата.

Чудех се защо не напускат работата, от която се оплакваха, защо не разговарят със собствениците, които така безсръбно ги експлоатираха, и не им кажат какво мислят за тях. Един работник от дъскорезницата с изпито лице ми даде отговора:

— Да, страхливец съм. И ще бъда страхливец, докато храня семейство. Щом децата ми си стъпят на краката, ще мога с всеки да се разправям. От никой няма да се страхувам. Ти си щастлив: нямаш задължения.

Дълго търсих човек, с когото да разговарям за книги. Най-сетне ми посочиха един ловец, който всяка събота идваше в хотела.

— Непрекъснато разправя какво чете — увери ме Тайни. — Хвани го.

Ловецът се наричаше Том. Щом му споменах за четене, той се усмихна блажено:

— Не мога да живея, без да чета — каза той. Така беше и с баща ми, така е било и с неговия баща, според татко. Чета само истински неща. Не признавам лъжи. На мене ми дай истина.

Когато ми описваше Том, Тайни каза, че лицето му е набръчкано като стар пудинг. Според мен то приличаше повече на орех, защото беше стегнато и кафяво, а малките му черни очички бяха като две топчета. Говореше с охота, нещо типично за хора, които живеят усамотено.

Том дъвчеше тютюн и при честите си посещения до тоалетната имаше навик да оставя съдъканото върху кола на вратата. Плюеше с ъгъла на устата си и можеше с един изстрел да убие муха върху тезгяха, ако пожелаеше, само че „не им е приятно да го правиш в кръчма“.

Неговата любов към истината ме заинтересува и го попитах какво чете.

— Списание „Истински детективски истории“ — отговори той самодоволно. — Редовно го получавам.

Почувствувах се измамен.

— Що за списание е това? — запитах.

— Най-хубавото на света — авторитетно заяви Том. — Пишат само истина, не като вестниците. Да вземем например последния брой, който четох... Имаше разказ за едно момиче, в Америка беше, някакъв мъръсник я извел на разходка с кола и я изнасилил. Всичко това е описано. Когато я върнал в града, тя отишla право при детективите. След няколко дена те уловили един мъж, тя го погледнала и казала „Той е!“ Но каквото и да правили в полицията с него, този приятел, все едно повтарял: „Не съм аз, та не съм аз!“ Приложили разпит с насилие,

той продължавал да отрича. Трябва сам да прочетеш какво казал съдията за него — нарекъл го как ли не и го осъдил на десет години. Но някои от детективите се усъмнили, дали той е виновният, разбиращ ли? Те продължили да търсят и след една година арестували друг мъж — същинско копие на онзи в затвора. Приличали си като близнаци. И така, положили много усилия, докато намерят момичето, но най-сетне успели и ѝ показали новия човек. Щом го видяла, тя казала: „Нима те освободиха от затвора?“ „Това е друг човек“ — казал ѝ истинският детектив и тя се вцепенила от изненада. Както и да е, напъхали този приятел в затвора и извадили оттам другия. Има снимка как момичето се ръкува с този, дето е излязъл. Тя му казва — под снимката пише — „Аз ви обвиних публично, че сте ме изнасили. Сега публично сте оправдан“. По лицето ѝ текат сълзи, пише, но на снимката не личи. Ченгетата също казали, че много съжаляват, загдето го пъхнали в затвора. Ръкували се с него. Има снимки. Момичето се държало прекрасно. Казала, че сега, след като го познава, можела да се закълне, че той никога не би я изнасилил. Ръкуват се. Всичко е снимано.

Разговорите ми с местните хора ми разкриваха живот, деформиран от лишения. Те бяха лишени от всичко: сигурност в утрешния ден, култура, цел в живота. Не знаех изход от това положение. И аз бях като тях. С течение на времето все повече търсех компанията им, защото нашите общи проблеми ни свързваха. Срещите с тях станаха потребност за мен, въпреки че след разговорите се чувствувах незадоволен и неспокоен. Харесваха ми тези хора, често им се възхищавах, но те не знаеха как бих могъл да избягам от моя затвор, нито те от техния.

А аз се нуждаех от разговор, от просветление, което по някакъв начин да ми посочи изход от всичко това. Вътре в мен бяха затворени, подтиснати и оковани копнежи и надежди, поезия и разкази. Още неоформени, те чакаха да бъдат споделени с разбиращ слушател, преди да изкристиализират в думи. Исках да напусна тази среда напълно подгответен за писател, въоръжен от моя опит, а не смазан от него.

Някои мои преживявания обаче ме изхвърляха още по-далеч от мечтаното освобождение.

Случваше се почти на сила да ме вкарват в бара мъже, които под влияние на алкохола бяха загубили обичайната си сдържаност и сега настоятелно показваха прекрасното другарство, на което бяха

способни. Под влияние на алкохола тези хора изпитваха желание да прегърнат целия свят. Те настояваха да пия с тях. Обикновено заставаха пред тезгяха, прегърнали ме през рамо и обясняваха на барманката, която буташе две пълни чаши към нас, какъв прекрасен младеж съм аз.

— За този момък винаги имам време. Той ще се издигне. Ще видите.

Един такъв добряк, запил се в ден на заплата, за да избяга от безрадостното ежедневие, ме задържа притиснат до тезгяха, докато не ми разказа, всичко за коня, който го чакаше вързан пред хотела.

— По-рано винаги му давах и по една хубава гълтка уиски. Не защото имаше нужда, не, но е толкова добър кон. Услаждаше му се. Облизваше бутилката.

Същата вечер барът и салонът бяха претъпкани. През деня в Мелбърн имаше надбягвания и пристигнаха много коли с мъже и жени, решили да се забавляват тази нощ. Сред тях имаше трима, типични мошеници, които стояха заедно и не правеха опит да прикриват презрението си към останалите посетители.

В бара влезе стар златотърсач и тежките му подковани ботуши изтрополиха шумно. Той мина покрай тримата, но те не се помръднаха да му сторят път.

— Защо не си оставяш коня вън? — подметна злъчно през рамо единият.

Старият човек го погледна, малко озадачен от това, но не разбра обидата и продължи спокойно да си проправя път към тезгяха.

Останалите двама се разсмяха високо от духовитостта на приятеля си. Те го похвалиха за находчивостта и острия ум. Как можал така бързо да измисли подигравката! Припомнха си други случаи, когато той беше проявявал изкуство в язвителни отговори, и през цялото време кимаха одобрително и го гледаха с нескрито възхищение. Изглежда и двамата се радваха, че им се удае възможност да ласкаят човека, пред когото очевидно раболепствуваха и от когото се бояха.

Той прие тяхното подлизуркане като изпъчи рамене и благоволи да се усмихне покровителствено. Предположих, че беше закупчик на крадени вещи и водеше тия двамата, както ловец тръгва на лов с кучетата си.

Артър казваше, че тия типове са страхливци:

— Всички са пъзльовци. Ежат се, ако имат някой зад гърба си или пистолет в джоба си, но сами ли са, скимтят като песове, щом им пуснеш малко кръв.

Двамата наричаха шефа си Карвър. Дрехите му бяха скъпи, но крещящи, просташки. Синият костюм на бели райета имаше подпълнки, които подчертаваха ширината на раменете му. Сакото беше силно вталено, а после се разширяваше и се спускаше почти до коленете. Тъпаносите му ботуши бяха светложълти, а около врата си имаше синя копринена връзка с диамантена игла. Носеше светлосивата си филцова шапка килната назад. На пръстите му лъщяха два тежки сребърни пръстена със спираловидни орнаменти, които стърчаха доста над нивото на ставите.

Лицето му изразяваше непрекъснато раздразнение, което се превръщаше в подозрение, щом срећнеше погледа на някой от посетителите в бара. Беше около тридесетгодишен.

Единият от другарите му беше нисък, с лукав поглед, тънки стиснати устни и пожълтели от тютюн пръсти. Очите му постоянно шареха. Третият беше червенокос, с глуповато луничаво лице. Имаше воднистосини очи със зачервени клепачи без мигли, които придаваха на кожата му нездрав вид. Плещите му бяха широки, а ръцете — къси и силни. Обезобразеното му ухо говореше за жестоки схватки на ринга.

Карвър взе двете празни чаши на спътниците си и тръгна да ги напълни на бара. Постъпката беше необичайна за хора от неговия тип, защото обикновено те карат подчинените си да им прислужват. Тезгяхът беше обсаден от мъже. Карвър се огледа и избра да си пробие път от мястото, където се намирах аз.

Седях на високо столче с чаша безалкохолно питие пред мен. Винаги пиех в това положение, защото за човек с патерици е неудобно да стои прав и да държи чашата в ръка. Вярно е, че мъжете след като получеха пълните чаши, се отдръпваха, за да направят място на други клиенти, но всички ми влизаха в положението и не ме закачаха.

Карвър ме бутна грубо и почти ме събори от стола.

— Отмести се! — заповяда той с глас, от който се стъписах.

Извърнах се и го погледнах в лицето. Срећнах безмилостния му злобен поглед. Посегнах към патериците си, подпрени на бара, но почувствувах върху рамото си нечия голяма ръка. Тайни Бурк стоеше до мен и гледаше Карвър от височината на своя ръст.

— Този приятел не прави място никому — каза спокойно той.

Карвър трепна и за миг аз съзрях в очите му уплаха. Той се поколеба, погледна неуверено Тайни, после, се пресегна и постави двете чаши на тезгяха. Тайни остана до мен, докато ги напълниха и Карвър се върна при компанията си.

Не можех да стоя повече в бара. Фактът, че друг излезе в моя защита, ме унижи. Сам трябваше да се разправя с този човек, мислех си аз, независимо от последиците. Всеки път, когато някой се застъпеше за мен, аз всъщност правех крачка назад към пълната зависимост.

Кога ще мога сам да се справям? Кога? Кога?

По-късно същата вечер седях с Артър в салона и пиех своето безалкохолно питие. Черпеше един букмекер, който беше спечелил от състезанията. Всички се смееха, пееха, а едно момиче танцуваше между масите испански танц.

Карвър седеше със своята компания на една маса, пиеше и гледаше пренебрежително. Тримата се опитваха да заговарят минаващите край тях момичета и ги канеха на масата си. Неуспехът ги озлоби и започнаха да обиждат.

Карвър няколко пъти хвърли поглед към мен. Той предаваше резултата от наблюденията си на приятелите си и те също се обръщаха да ме поглеждат.

В един момент останах сам. Артър беше отишъл при компанията на Тайни Бурк, вероятно да им съобщи нещо важно, което изглежда имаше връзка с Карвър, тъй като докато Артър говореше, Тайни го наблюдаваше внимателно.

Карвър се изправи и събра трите чаши от масата. Прекият път от масата му до бара не минаваше покрай моето място, но той сви и тръгна право към мен. Когато стигна масата, спря и ме изгледа. После грабна празната ми чаша, помириса я и я пъхна презрително под носа ми.

— Лимонадка, а? Това е номера ти, кучи сине! Разликата слагаш в джоба си. Заслужаваш някой да те цапардоса по муциуната.

И продължи към бара. Аз останах смаян, зашеметен. След миг значението на това, което се беше случило, се стовари върху мен като удар. Изпитах необуздан гняв и желание да настигна този човек и да го

бия, докато се сгърчи на пода. После настъпи мъчителното осъзнаване за невъзможността ми да го сторя.

Вдигнах очи. Артър се беше навел над мен.

— Върви да си лягаш, Алън.

— Чу ли...

— Да. Чух. Върви да си лягаш.

— Но защо. Аз ще...

— Слушай! Аз искам да си легнеш. Този негодник ще те удари до края на вечерта. Моля те, легни си сега.

— Добре — казах примирено. — По всичко личи, че до края на нещастния си живот ще трябва само да си лягам.

Артър ме гледаше как си тръгвам, поставил стиснатите си юмруци върху масата и леко пребледнял.

Аз почетох малко, за да забравя случилото се, и после заспах.

* * *

Когато сутринта се събудих, Артър вече се беше облякъл. Погледнах го сънен и се зарадвах, че мога да си полежа още един час. Той стоеше пред скрина и разглеждаше лицето си в огледалото. Мръщеше се и натискаше с пръсти бузите си, пипаше се по врата. После отвори уста и раздвижи челюсти. Реших, че се кани да се бръсне. Но той погледна часовника и бързо влезе в кухнята. Чух го да разговаря с Гунър, докато закусваше.

Изведнъж в съзнанието ми нахлу снощикият инцидент и аз се замятах неспокойно в леглото, за да се освободя от ужасния спомен. „По дяволите! По дяволите!“ повтарях аз, заровил лице във възглавницата, докато най-сетне почувствувах, че не мога повече да търпя, отметнах завивките и станах.

Гунър беше сам в кухнята. Той винаги ставаше рано, за да накладе печката и да разнесе чая по стаите на гостите. Беше весел. Аз си налях чай и седнах.

— Е, какво ще кажеш сега за Артър?

— Защо? Какво е направил?

— Не ти ли каза?

— Какво да ми каже?

— По дяволите! Значи не знаеш! — извика Гунър доволен, че на него се пада да ме осведоми. Виждах, че възнамерява да извлече максимално удоволствие от разказа си.

— Хайде, почвай — казах нетърпеливо.

— Знаеш, онзи снощният тип — Карвър, който те нарече кучи син. Той е дребен гангстер. Познавам го.

Гунър потри ръце от удоволствие.

— Добре дотук. Сега слушай. След като ти си отиде, Артър се приближи към него. Ето така... Гледай.

Гунър направи няколко крачки из кухнята и спря пред мен. Очите му се присвиха, гласът му стана студен и рязък.

— Ти току-що нарече моя приятел кучи син. Би ли казал и на мен същото?

Гунър се изправи усмихнат, доволен от ефекта на разказа си, а после продължи да разправя бързо:

— Карвър се обърна изненадан, скочи и взе да отстъпва, но после се поокуражи малко, защото видя, че и рижият негодник с него се изправи: „Точно смятах да го направя“ — каза той, а очите му шарят да разберат има ли още някой с Артър... — „Ти си кучи син“ — и застана, готов да посрещне удар, но Артър не е вчерашен. „Това ми е достатъчно“ — каза Артър. — „А сега излез вън на ливадата, за да разбера що за хрущял има тълстият ти нос, преди да си го напъхал някъде другаде“. — Артър много го бива за тези неща. Изкарва ги из кожата им, преди да започнат да се бият — добави Гунър и се позамисли. Може би искаше да запомни тази тактика и да я използува в бъдеще. — И сега дойде ред на рижия. Това му е работата — бие се вместо Карвър. Той си закопча палтото и се обърна към Артър.

„Ако искаш бой, още сега ще го получиш.“

Сега пък Тайни се включи:

„Не от теб“ — каза Тайни и побутна рижия в гърдите с мечешката си лапа. „Стой си настррана, ако искаш да ти е мирна главата.“

Рижият прогълътна два пъти. Устата му беше пресъхнала от яд. Виждаше се. Но замълча. Не е от категорията на Тайни.

Тогава всички излязоха навън, цялата тайфа. Аз също, не се беспокой. Аз дебнех малкия келеш. Само да си беше отворил устата, щях да му дам да се разбере. Слязохме при обора и аз донесох

ветроупорния фенер. По-хубаво беше вътре, отколкото навън, Артър искаше да влезем. Изгоних старата крава и се напъхахме.

Тайни наблюдаваше рижия, а аз стоях зад келеша. Карвър получаваше последни указания от рижия. Този го учеше да се приближи до Артър и с глава да го удари под брадата. Разбрах от движението на главата му, докато обясняваше.

— Накараха ли Карвър да си свали пръстените? — запитах аз.

— Дявол да го вземе, да! Забравих. Тайни го накара. Каза му: „Тук без металически боксове.“ Карвър искаше да спори. Но аз бях там, не се беспокой. Приближихме се с Тайни и Карвър ги свали. Подаде ги на келеша. Келешът ги прибра в задния си джоб и аз три пъти се опитвах да ги измъкна. Застанах зад него и веднъж, когато Артър изпрати Карвър сред нас, пъхнах ръка в джоба му, но не успях да ги дигна.

— Разправяй за боя — нетърпеливо настоях аз, раздразнен от отклонението.

— Е добре. Тайни пое ръководството. „Никакво ритане, Карвър — предупреди го той. — Посегнеш ли, ще се разправяш с мен“. Виждал си как се бие Артър — с дръпната назад глава, изправен, разчита на бързина. Има силен удар и замахва с две ръце, като пътник на горната палуба на кораб, хванал морска болест. Карвър пък се свива, та брадата му опира в гърдите и налита направо. Лесно се задъхва. Никога не е работил, кучият му син. Рижият сигурно му беше казал да хвърли всичко в началото, докато има въздух. И той нападна Артър. Когато му влезе, Артър го гости с познатите един, два, три, но не можа да се освободи от него. Вкопчиха се и започнала да се въртят. Артър получи няколко в ребрата. После се пуснаха и Артър вече не му позволява да се приближи. Започна да го налага с двете ръце и да го напада. Карвър не улучваше и с най-добрите си удари, но изведнъж го намери с десен и Артър падна. По дяволите, какво ти падане! Той скочи на крака, преди да докосне земята. След четвърт час Карвър започна да пухти. От носа му течеше кръв, но и устата на Артър беше разбита. Карвър се опитва да се вкопчи и да легне на Артър с цялата си тежест и тогава да нанесе удар. Но Тайни непрекъснато крещеше: „Не го допускай, Артър. Не го допускай!“ и Артър не позволява да Карвър да се приближи. И правилно, по-лекият не трябва да допуска противника до себе си.

Кръвта от носа на Карвър шуртеше по брадата му, беше опръскала и ризата на Артър. Проклетият стар глупак О'Грейди от Уорпун Норт се разпищя: „За бога, Тайни, спри ги! За бога, спри ги!“ Какво му стана на стария негодник! Но можеш ли да спреш Артър? За миг се приближиха и размениха удари, после Карвър отстъпи и видях в очите му страх. Приличаше на лисица в капан, когато ловецът се приближава към нея.

Тайни също го разбра и изкрещя „Показа си опашката, Артър. Изплашен е. Довърши го сега. Удрай!“ Всички крещяха, даже тези, дето си мислиш, че не са способни глас да повишат, и те се бутаха напред и викаха: „Бий го, Артър“.

Артър удари Карвър с десен, после се сниши, даде с левия право в диафрагмата и се понадигна за по-голяма сила. Просто го хвърли във въздуха. Карвър омекна, отпусна се и се свлече на сламата.

Тогава всички полудяха. Започнаха да си разменят удари. Половината бяха пияни и не знаеха кой кого удря. Тайни простря рижия, а аз изправих на глава келеша в някаква талига, но дявол да ме вземе, пак не успях да измъкна пръстените.

Да, славна нощ беше!

VII

Седях на оградата край канцеларията. Всяка вечер след работа сядах тук, мечтаех и жадно поглъщах околния свят. Оттук наблюдавах как тънките стъбълца на тревата пожълтяват и увяхват под слънцето, виждах как откъм хълмовете се задават облаци, вдъхвах аромата на сухата земя, освободена от дъжд, който разпукваше семената и пращаше мъничките островърхи листенца да търсят светлина нагоре. Виждах напълването, неудържимия скок към осъществяване, узряването на семената, смъртта и възраждането.

Аз наблюдавах и не участвувах. Не бях нито слънце, нито дъжд, нито земята-ханиилница. Семената в мене спяха. Красотата на живота, намерила израз в това, което наблюдавах от моята ограда, не ме окуражаваше — опечеляваше ме, защото подчертаваше грозотата и безплодието на живота, който водех.

Необходимостта да работя като чиновник в такава среда ме изпълваше с гневно недоволство. С часове се въртях неспокойно, за да отхвърля неприятните мисли. Непрекъснато се дразнех и трябваше с усилие да се овладявам, за да не избухна, когато Артър или Тайни се държаха покровителствено. Принуден бях да приемам закрилата им, но помош от тях не приемах.

Не си спомням някога татко да ми е подавал ръка за помощ в трудни положения, освен когато това абсолютно се е налагало. Неговата доброта и разбиране виждаха далеч отвъд непосредствената нужда. Той винаги беше готов да ме закриля, но не и да върши нещо вместо мен. Още преди да се разболея, той имаше разбирането, че детето трябва да се научи да побеждава в света, сред който един ден ще се намери без закрилата на родителите си. Какво бих правил аз, когато него няма да го има, ако той сега ме предпазва от общуване с хората, за да ми спести несправедливото и жестоко отношение на някои.

Когато още можех да тичам като другите момчета, аз често падах и си ожулавах коленете. Независимо че плачеши, татко никога не се спускаше да ме вдига.

— Ставай! — казваше ми той мило. — Какво е една рана на коляното — нищо! Когато бях малко момче, коленете ми бяха вечно ожулени.

И почваше да ми говори за други неща, докато аз куцуках край него.

Помня, че много му харесваше едно малко червенокосо момченце, с което често играех. Баща му беше починал. Майка му, кротка женица, понякога излизаше до вратата на фермерската къща, в която работеше като домакиня, и ни наблюдаваше с нежна усмивка. „Прилича на баща си“ — казваше тя.

Когато паднеше и си наранеше коленете, това момченце никога не плачеше.

— Момчетата не плачат — повтаряше то предизвикателно с треперещи устни. Така беше казала майка му.

Аз също се възхищавах от момченцето и свикнах да повтарям неговите думи, когато падах. Татко беше доволен.

Татко вярваше, въпреки че никога не го изразяваше с думи, че децата, за които се полагат много грижи, се разглезват. Дете, възпитано в самостоятелност, става мъж, на когото по слабите могат да се облегнат при нужда. Такава сила за татко беше добродетел.

„Както превиеш фиданката, така ще израсте дървото“ — тази поговорка чух от него веднъж.

Бях малък, когато нашият свещеник помоли татко да ми разреши да отивам у тях и да играя с неговите деца един път седмично. По някакви необясними причини той смяташе, че ще бъда подходящ другар на неговите добре облечени, възпитани и кротки деца. Татко подозираше, че ме съжалява заради патериците, но отговори, че е съгласен и добави нещо, което сякаш в момента му хрумна:

— Може пък да им помогне.

Забележката му предизвика огорчение и изненада, но според заветите на библията добрият човек преглътна възмущението си.

Преди да тръгна за моето първо и единствено посещение в дома на свещеника, татко ми каза следното:

— Те сами ще трябва да се научат да се изпъзват от букайлите, които им е поставил. Ти просто им покажи колко е весело да се тича на воля.

Тогава не разбрах думите му. Сега седнал на залез слънце върху оградата, разбирах мисълта му. Но сега аз бях в букай, аз бях вързан в едно безплодно пасбище с ремъци, които не можех да скъсам.

Днешният ден започна зле и засили неодобрението, което изпитвах към хората около мен.

Рано тази сутрин една каруца, натоварена с дърва, слезе от гората на път за дървения склад в града. Теглеха я чифт товарни коне, впрегнати в tandem. Редом с конете крачеше брадат мъж. Представих си как е повалял сухите великани, как ги е сякъл и цепил, за да ги приготви за продан, после ги е натоварил на каруцата си и е поел дългия път към купувача. На ритлата на каруцата висеше брадва в кожен калъф. Само човек, който трепери над брадвата си, пази така старательно острите й.

Мъжът нямаше риза — носеше износената жилетка направо върху сива долна фланела, а коленете на дочените му панталони бяха покрити с големи кръпки от нов плат. „Здравата е поработила търпеливата му съпруга“ — помислих си аз. Той спря пред хотела, запъна колелата и тръгна към бара да пийне нещо.

Щом чу неговото „Тпруу, стой!“ Фло Бронсьн, още по розов пенюар, изтича да отвори вратата на бара. Тя го посрещна с усмивка и весело заприказва за времето.

Току-що Артър бе потеглил с дилижанса, а аз се връщах към кухнята за закуска и се питах как ли щеше Фло Бронсьн да задържи дърваря, докато дойдат другите пиячи и го заливат с приказки.

В кухнята Шеп вече чакаше сигнала и крачеше неспокойно. Бледите му устни бяха сухи и той ги облизваше с език. Сегиз-тогиз отваряше вратата, поглеждаше към бара и кършеше ръце от нетърпение.

— Сух съм като треска — каза той на Гунър.

— Хм, сърди се на снощното пие! — отвърна Гунър, чиито очи бяха кървяси от недоспиване. — И аз тази сутрин не мога да си събера слюнката.

Точно свърших закуската си и ставах да вървя на работа, ето че Фло Бронсьн се втурна в кухнята и пъхна няколко монети в ръката на Шеп.

— Веднага! — заповяда тя рязко, обърна се и забърза към бара. Шеп се потътри след нея.

Дърварят вече слизаше от верандата, но Шеп го настигна. Аз влязох в канцеларията и ги оставих да разговарят. Шеп никога не прибързваше: по-трудно се отказва предложение за по чашка след приятелски разговор. Освен това нужно е и малко време, за да ти размине чувството, че си пил достатъчно.

Когато се върнах за обед, дърварят стоеше с група мъже сред бара и говореше на висок глас. Отвреме навреме мълкваше и кимаше доволно с глава в знак, че е съгласен с мнението на другарите си, които съчувствуваха на неговите болки и често го прекъсваха, за да му потвърдят, че е прав. Шеп беше изиграл своята вероломна роля и сега чистеше обора с вид на несправедливо окован във вериги човек. Непрестанно поглеждаше към бара с надежда, че някой ще се сети да го повика.

Обезпокоих се за конете на дърваря. Цяла сутрин те стояха под знойното слънце и водачът изглеждаше неспокоен. Отидох да ги погледна отблизо. На теглича беше впрегната силна клайдейлска кобила с широка задница, която обезпечаваше стабилността на задния ремък. Каруцата нямаше спирачки и сигурно трудно се удържаше по надолнище.

Товарът беше тежък и през цялата сутрин кобилата бе поемала част от теглото върху гърба си. Реших да спусна подпорите. Те се намираха в долния край на тегличите и се прикрепяха от железни халки, в които бяха напъхани краишата им. Лесно ги пуснах на земята, но нямах достатъчно сила да повдигна тегличите, за да могат подпорите да се изправят и поемат част от тежестта, която падаше върху кобилата.

Извиках един човек от верандата. Той подложи рамо под единия теглич, повдигна го, двете подпори се изправиха и когато пусна теглича, те поеха тежестта. Кобилата промени положението си и се пооппусна.

Отидох да обядвам. Казах на Гунър за конете.

— Напой ги следобед — предложих му аз.

— Слушай — ядоса се той, — достатъчно грижи имам как себе си да напоя, за да се занимавам с коне.

Гунър помагаше на Роуз да подава храната на Вайълит. Тя пристигаше в кухнята с празна табла и оповестяваше поръчките с монотонния си глас:

— Два пъти ростбиф... Веднъж пай с ябълки и сметана...

Гунър нареджаше върху таблата поръчаните ястия. Аз седях на кухненската маса и се питах какво да обядвам. Винаги обядвах в кухнята, за да спестя на Вайълит труда да ми сервира в столовата. Пък и някак си се чувствувах част от персонала.

Ядосах се на Гунър, загдето отказа да напои конете, и се мързех да се овладея. Станах и сам си сипах наденица и картофи от съдовете на печката. „Някой ден ще се хванем с Гунър за гушите“, помислих си аз и изтръпнах. Дали не бях страхливец?

Непонятни ми бяха неговите разбирания: „Никога не крада нещо, от което нямам нужда“ — казваше той и смяташе, че това обяснение напълно оправдава кражбите му. Веднъж се опитах да споря с него, той се вбеси и аз спрях, защото започна да ме ругае. Но още тогава реших, че един ден няма да спра. Седях на масата и ядях наденицата си. Вайълит бутна вратата и влезе с таблата.

— Пържола и яйца един прилича на ченге — изпя тя без никаква пауза.

Случваше се цивилни полицаи да се хранят тук. Обикновено когато търсеха нарушители или проверяваха какво правят мошениците, които държаха в ръцете си и които им сътрудничеха. Лесно се разпознаваха, а пък и те намираха начин да се разкрият пред Фло Бронсън, защото тя никога не взимаше пари от тях, — обратно, плащаше им, и то добре.

— Ченгетата не създават грижи, ако и ти се грижиш за тях — ми обясни тя веднъж, докато ми наливаше безалкохолното питие с цена на уиски за сметка на някакъв посетител от града, който ме беше включил в компанията, която черпеше. — Ако си честен с тях и им дадеш да разберат, че нямаш намерение да им се надуваш, ще се задоволят с няколко шилинга, когато загазиш.

Гунър мразеше полицията. Съобщението на Вайълит го стресна. Той отиде до хладилника и извади една пържола. Подържа я малко пред себе си, после с необикновена злоба се изплю върху нея и я хвърли в тигана.

— Това е за него! — каза свирепо той.

Погнусих се. Бутнах чинията си настрана и се загледах в масата. Чувствувах, че нещо тъмно, ужасно ме притиска и души. И все пак разбирах постъпката на Гунър и дълбоко в душата си му съчувствах.

Точно това съчувствие ме тревожеше, защото показваше — според незрелите ми разсъждения — че аз започвах да виждам света като него.

Тръгнах за работа. Пътъм хвърлих поглед в дневния бар да видя какво става с дърваря. Фло Бронсън му беше донесла чиния с месо и зеленчуци и той ядеше на тезгяха. До чинията му стоеше чаша с бира.

В пет часа конете още бяха пред хотела. Бързо влязох в бара, решен да го накарам да ги напои. Дърварят седеше на пейката покрай стената с увисната върху гърдите глава. Нещо си мърмореше и от време навреме политаше напред, почти падаше, но се сепваше, изопваше се и вдигаше решително глава, като че ли възразяваше на някого. След миг отново се смъкваше и натежалите клепачи се спускаха върху очите му.

— Момчето ми е умно, казвам ти — мърмореше той.

Фло Бронсън вече не се интересуваше от него: беше пропил всичките си пари. Потупах го по рамото.

— Конете ви трябва да се напоят — извиках му аз, защото мислех, че високият глас може би ще проникне до някакво трезво ъгълче в мозъка му.

Той се сепна и вдигна глава. В пустия му поглед се прокрадна проблясък на разбиране и той се опитваше да го съсредоточи върху мен.

— Какво? Искаш да пийнем? — викна той и политна напред в опит да се изправи на краката си.

— Конете ви — повторих аз.

— Конете!

Конете бяха част от живота му. С препъване той излезе от бара и тръгна към каруцата. Вървях след него. На половината път той забави ход, политна, направи няколко крачки встрани, после спря и се огледа.

— Ей там — поведох го аз.

Той тръгна отново и с едно малко отклонение от маршрута, който си беше начертал, завърши пътуването си отстрани на каруцата. Улови се за дървата, постоя малко, после бързо се покатери върху товара, грабна юздите, вързани за една от ритлите и извика:

— Дий, Пънч! Дий, Бети!

Успях да ритна подпорите и да ги напъхам в халките им, както и да махна дърветата, с които той беше запънал колелата, преди

животните да се размърдат. Водачът пристъпи, каруцата се заклати, кобилата напрегна плещи и я задвижи.

Дирите, които каруцата беше оставила сутринта, още личаха. Конете поеха по тях, като при първите стъпки забиваха копита в земята. Отгоре, върху олюоляващия се товар, дърварят се беше тръснал като купчина парциали.

Седнах на оградата и извадих тетрадката си.

VIII

През студените нощи се събирахме на приказки в кухнята. Там беше уютно за разлика от трапезарията, където дори огромната камина с буен огън не създаваше атмосфера. В нея много хора се подслоняваха, но не оставяха нищо от себе си.

Изтърканият линолеум, тъпкан от толкова крака, не беше купуван от домакиня, която би наблюдавала с разтревожени очи как той се износва. Не беше придобит с дългогодишен труд, не беше свързан със спомени за съпруг или деца. Просто съществуващ като неприятна подова настилка.

Камината се украсяваше от претенциозна ваза с релефни изображения на цветя и позлатени дръжки. Сухите евкалиптови листа в нея не бяха сменяни повече от година. Мухоловката, спусната от тавана, беше покrita с мухи, умрели през миналия сезон.

Тази стая не познаваше детски смях. Смехът, който отекваше между мрачните стени, не свързваше хората. Той беше просто израз на поети задължения.

Затова пък кухнята можеше да бъде кухня на всеки фермерски дом. Роуз Бъкмън лъскаше печката, а Гунър я поддържаше през студените нощи. Масата беше чиста. На стената висеше стар календар, имаше бюфет, пълен с чинии и украсен с канчета, окачени на медни куки.

Може би защото тук, в тази стая бях слушал повече от историите на Артър, аз я свързах с неговата личност.

Жените, които посещаваха хотела, никога не влизаха тук. Една кухня вероятно би им напомнила за дома, който бяха пренебрегнали. Те се чувствуваха по-удобно в трапезарията, където нямаше какво да им напомня за дом. Там имаше обещание за безгрижен живот, невъздържаност и физически изстъпления.

Понякога Артър, Гунър и аз играехме покер в кухнята. Научи ме Гунър. Той често се хвалеше какви големи суми е губил или печелил в игралните домове, които навремето посещавал в града.

— Не се тревожи! Имало е дни, когато петдесет лири за мене бяха трици.

Подобно на Шеп и аз започнах да смятам, че човек може лесно да забогатее. Никога не съм ценял парите заради самите тях, но повлиян от разказите на Гунър за големи печалби, започнах да мечтая за спасение от чиновническия живот чрез комар. Щях да се сдобия с достатъчно пари и да се посветя на писане.

Виждах се как седнал на маса, отрупана с банкноти, раздавам карти за покер с непроницаемо сурво лице. Партьорите ми, богати мъже, играят на стотици, хиляди... Призори те напускат задимената стая загубили всичко, а аз излизам самоуверено и махам с ръка на едно такси. Джобовете ми са така претъпкани с банкноти, че едва вървя. Виждах се как подавам на шофьора един десетак с думите „няма нужда от ресто“ и колко благодарен е той. На това място се изкушавах да отклоня мечтите си до дома на шофьора, където ще мога да раздавам пари за образованието на децата му, за операцията на жена му, която страда от тежко заболяване и само един световноизвестен хирург може да я спаси... Но винаги оставях и достатъчно за себе си, за да мога да се отdam на писане.

Получавах двадесет и пет шилинга на седмица и плащах двадесет и два шилинга и шест пенса за хотел и храна. Оставаха ми седмично по два шилинга и шест пенса за харчене. Тези пари представляваха моята независимост. Купувах си списание „Бюлетин“ и четях разказите в него. Останалите два шилинга носех в джоба си на дребни монети и често ги броях. Бяха мои. Бях ги спечелил.

Започнахме да играем покер на пенита и аз се очудвах на късмета на Гунър. Артър играеше разсеяно. Не го интересуваше дали губи, или печели. Няколкото пенита, които разигравахме, не значеха нищо за него и той се смееше, когато губеше.

За мен обаче те бяха важни, защото представляваха всичко, което имах, целия ми капитал. Знаех, че би трябвало да ги спестявам, защото скоро щях да съм без работа. Мистър Р. Дж. Кроутър отдавна ме беше посъветвал да напусна и да си потърся по-перспективна работа, но аз стоях, защото се страхувах от борбата, която неизбежно трябваше отново да поведа за нова служба. Татко също смяташе, че трябва да „зарежа“ и да се опитам да намеря нещо по-добро.

И тъй, аз подадох оставка. Оставаха още три дни и татко щеше да дойде и да ме отведе с кабриолета за последен път.

Седях на кухненската маса и играех покер с Гунър и Артър. В джоба си имах два шилинга, но се успокоявах, че при всяко положение като напусна работа ще имам два шилинга, защото щях да получа седмичната си заплата в деня, в който заминавах. Знаех, че ще загубя на карти. Винаги губех. Всяка седмица купувах списание „Бюлетин“ и останалите отиваха в Гунър, който смекчаваше загубата с хвалби за моето умение в играта.

— Ти имаш данни за добър играч. Не се беспокой.

Играехме вече час. Оставаха ми още три пенса. На Артър му се спеше и непрекъснато се прозяваше. Беше загубил девет пенса.

Наблюдавах Гунър, който раздаваше картите. Чувствувах се подтиснат при мисълта, че скоро ще съм без работа. Надявах се, че той ще вземе и тази ръка и ще ме освободи от напрежението — по-добре да нямам нищо, отколкото тия три пенса.

Както раздаваше картите, с бързо движение Гунър измъкна една карта изпод масата и я даде на себе си.

Изненадах се. До този момент не бях свързвал покера с мошеничеството му. Считах, че в играта не проявява престъпните си наклонности. Та нали играехме на приятелски начала! За мен това гарантираше пълната почтеност на трима ни.

— Ти мошеничествуваш! — извиках аз и почти не вярвах на очите си. — Ти не играеш честно!

След като видях как реагира на моето обвинение, изведенъж прозрях, че той ме е ограбвал от месеци. Гунър скочи на крака, постави ръце върху масата и наведе озлобеното си лице към мен.

— Лъжеш, кучи сине! — изсъска той през зъби. — Сега ще превия mrъсната ти шия.

Яростта доказваше вината му. Протегнах ръце и го сграбчих за гушата. Моята ярост сега беше по-голяма от неговата. С цялата сила на мищите си, които патериците бяха развили с течение на годините, аз го изхвърлих настрами от масата, без да го изпускам и той ме повлече. Гунър падна на пода, а аз върху него.

Падането не отслаби стискането на ръцете ми, Гунър започна да ме удря силно с две ръце по главата, като при всеки удар се извиваше малко за по-голяма сила. Наведох глава и забих брада в рамото му.

Той се опита да ме ритне с коляно в слабините, но аз се отместих и коляното му попадна на бедрото ми. Почувствувах удари в ребрата и го притиснах по-здраво, защото потърси да ме улови за гърлото. След това направи отчаяно усилие и се изтърколи на една страна. Сега аз бях под него. Гунър се изправи, повдигна ме със себе си, после се хвърли надолу и блъсна главата ми в пода. Отново се изви, но този път избързах и отново бях върху него. Той риташе отчаяно, мяташе глава и я удряше в мята.

Внезапно съпротивата му отслабна. Почувствувах ръката на Артър върху рамото ми.

— Пусни, Альн!

Той стоеше над нас, като съдия на ринга.

Разтворих ръце и се изправих. Гунър лежеше на пода и дишаше тежко. Подпрах се на масата и наведох глава. След известно време Гунър стана от пода, седна на масата и се захлупи върху ръцете си. Гръденят му кош се повдигаше със затруднение. Закашля се. Артър му донесе чаша вода и той жадно я изпи.

Артър се обрна към мен.

— Добре ли си?

— Да.

Пуснах се от масата, обиколих стаята и после казах:

— Смятам да си лягам.

— Добре. Ще дойда след минутка.

Влязох в нашата стая и затворих вратата. Нямах сили да се движа и подпрах гръб на вратата. Стоях така в мрака със затворени очи. Единственият звук от кухнята беше тежкото дишане на Гунър.

След известно време той проговори:

— Ако не беше сакат, щях да го пребия, не се беспокой. Оставил се, защото се страхувах да не го нараня. Но ако още веднъж ме закачи,

ще му видя сметката на този кучи син.

Отворих рязко вратата и се хвърлих в кухнята като бик на аrena. Стреснат, Гунър скочи на крака. Прекосих стаята и тръгнах вратата към коридора — нямаше ключ да я заключа, — после се обърнах към него.

— Сакат съм, така ли? Сега ще ти покажа дали съм сакат или не.

Тръгнах към него. Чувствувах огромна сила и страшна увереност.

Гунър се уплаши.

— Спри го! — обърна се той бързо към Артър — Спри го!

— Търсеше си го — отвърна Артър спокойно. Той не се помръдна от стола си.

Гунър започна да се отдръпва. Аз тръгнах към него. Изведнъж той се шмугна край мен и се хвърли към вратата. Метнах едната патерица и успях да го ударя по рамото, преди да я отвори и да побегне по коридора.

Артър стана и ми донесе патерицата.

— Седни и се успокой.

Седнах мълчаливо.

— Как се чувствуваш? — тревожно запита Артър.

— Зле.

— Не изглеждаш добре. Ще ти налея чай.

Пихме чая, без да говорим. След малко спрях да треперя. Усмихнах му се и запитах:

— Е?

— Утре ще ти покажа как се извива рамо. Силен си в ръцете и ще можеш да го правиш. По-добре отколкото да стискаш за гушата, когато ти се наложи. Спира по същия начин. Не посягай към гърлото. Не си знаеш силата.

— Да, правилно — съгласих се аз.

— Но това само за краен случай. Боят не е твоя работа. Ти не трябва да се биеш с един човек, а с целия свят.

— Какво... Какво искаш да кажеш с това? Мислиш ли... слушай, аз не мразя Гунър.

— Това имам предвид.

— Ох, не зная! — почувствувах се много отчаян. — Този негодник ме обра, и все пак зная, че ако утре дойде, за да му услужа,

дявол да го вземе, ще го направя. Слаб съм. Това ми е грешката. Проклет slabak. Мразя кавгите. Скандалите ме разтревожват. След разпра два дена съм извън строя.

— За малко не го уби, знаеш ли? — каза Артър в хода на някакви свои мисли.

— За бога! Това и през ум не ми е минало! — извиках аз.

— Няма значение дали ти е минало, или не. Той почти се беше задушил, когато ти казах да го пуснеш.

Изплаших се.

— Ще си легна.

— Да, добра идея. И аз смятам да го направя.

Докато се събличаше, Артър каза някак извинително:

— Не се намесих, защото помислих, че ти не би желал. Но бях до теб. Ти разбираш, нали?

— Да — казах. — Разбирам. Благодаря ти, че не се намеси, Артър.

КНИГА ВТОРА

I

Нашият дом в Уорпун беше построен на хълм. Представляваше малка, обширна с дъски къща, с фронтон и веранда около трите страни. Зад къщата, сред еввалиптови дървета, се намираше стопанският двор, а отвъд него триакровото пасбище се спускаше към малък язовир в дъното на дерето. По това пасбище сивият кон скубеше от рядката трева или заставаше с наострени уши и вперил очи към къщата, очакваше подрънканото на газената тенекия, която татко всяка вечер пълнеше със зоб и сваляше до хранилката му.

Овошна градина ограждаше част от къщата. От предната веранда — през овошните дървета, отвъд прашния път стотина ярда по-долу се виждаха квадратните очертания на пасбищата. В долината сред тях, като гнездо, се гушеше една ферма. Отвъд долината се простираха гористи хълмове, през които течеше Уорпун Крик. Рекичката заобикаляше височините и тъмната ивица на акациите отбелязваше пътя ѝ.

На север се издигаше планината Дивайдинг Рейндж тъмносиня в мрачни дни, но бледа и недостижима като планински дух, когато въздухът затрептеше от лятната жега.

Щях да прекарам почти година в тази обстановка, докато си намеря работа. Сега бях по-голям и съгласно таблицата за заплатите трябваше да ми се плаща по-висока надница. Това всъщност стана допълнително затруднение. Та кой работодател би дал работа на мен, когато току-що завършилите момчета предлагаха по-евтина работна ръка.

Сутрин пишех писма в отговор на обявленията във вестника. Следобед се разхождах покрай рекичката. Изпитвах чувство на свобода и възторг, което неуспехът в търсенето на работа не можеше да помрачи.

Новото ми съприкосновение с този чист свят се превърна почти в отъждествяване с дърво, птица и слънце. Щастието ми от това, което отново откривах, беше понякога тъй голямо, че ми идваше да викам, да

махам с ръце или да лежа по очи върху земята и да слушам онази музика, която е достъпна само за запленените от магията на природата.

Едрозърнестият кварцов пясък, окапалите евкалиптови листа, сухите клони, та дори дървесната кора говореха толкова много. Земята под дърветата беше написана поема, а гората — вдъхновение.

Сянка и слънце, протегнати клони на дървета, шепот на трева, форми, цветове и аромати — нужно е пълно задълбочаване, за да достигнеш до същността на красотата им. Чувствувах, че съм бил цяла вечност в затвор и най-сетне съм освободен. Същевременно обаче разкриването на красотата, с която общувах и която се криеше във всичко, що виждах, предизвикваше и горчивина, защото съзнавах, че не мога да я предам на хората така, че тя да остане сред тях завинаги. Това непостижимо желание пораждаше мъка, сълзи и униние.

След като не успявах с перото, опитах с думи.

Понякога, развълнуван от рядка орхидея или от полета на птица, правех опити да поведа възрастни хора по пътищата на фантазията, за да търсим истината отвъд това, което очите виждат. Такова пътешествие изисква емоционален отклика, свойствен на децата, но много рядък у възрастните и затова те приемаха моите духовни пориви като признак на незрялост.

Въоръжени с книги и факти и със своята вяра в общопризнати авторитети, възрастните не бяха способни да участвуват в чудеса. Предпочитаха ролята на любезни и критични наблюдатели. Толкова отдалечени бяха техните собствени преживявания през детските години, че от ярката им светлина бяха останали само звездите на спомена. А същите преживявания в зряла възраст не пораждат светлина. Може би защото и най-голямото вълшебство се превръща в нещо обикновено, когато се повтаря, или пък идва време в живота, когато очите и ушите на повечето от нас престават да долавят това, което на младини е било прекрасно и вълнуващо, и служат за съживяване на спомени, които пробляват за миг като светлина от кибритена клечка и бързо угасват. Винаги е било така и така ще бъде. Но тогава не го разбирах, а само знаех, че всеки миг съдържа нещо ново, нещо непреживяно досега, очарование, което само този момент може да даде, и исках да го запазя и споделя. Отначало се опитвах да разкажа за изживяното в такива мигове на възрастните около мен. За мое разочарование техният интерес се насочваше не към причината за

моето въодушевление, а към самия мен. Вероятно им се виждах наивен. Възрастните обикновено обичат да правят впечатление на наивните и на децата и не пропускат да изтъкнат своя богат житейски опит. Те винаги всичко знаят. Толкова рядко можеш да чуеш от тях, че нещо не знаят. И само много умните биха казали на младия: „Разкрой ми твойта истина, защото моите очи вече не ги бива“.

Детето е човек с отворени очи, е казал един мъдрец. И именно в децата аз срещнах разбирането, от което се нуждаеше моята фантазия и което оформи в мен решение да мисля самостоятелно, да правя собствени преценки и да описвам преживяванията си.

Във фермата под нашия дом имаше пет деца. Едното от тях, Лейла, петгодишно момиченце, от известно време живееше у нас. Имаше руса косица, сплетена в две тънки плитчици, и живи сини очи, които те гледаха с нетърпеливо очакване за нещо радостно. Лейла тичаше боса по тревата — нямаше чорапи и обувки — и това и доставяше истинска радост.

Когато учуден я запитах, как тръните и камъните не нараняват крачетата й, тя побърза да ми покаже своята издръжливост и ме заведе до едно каменливо и гъсто обрасло с тръни място в пасбището и затича там, като се смееше щастливо и очакваше моето възхищение.

— Сега ще мога да тичам като дявол — каза тя, когато мама й купи обувки.

Излишни бяха старанията на Лейла да ми направи впечатление: аз веднага я обикнах и й се възхищавах, преди тя да реши да ми покаже своето умение да тича, да се катери по дърветата, да гони кокошките и да събира яйцата им или да пее „Спаси маминия портрет от разпродажбата“.

Всяка сутрин мама сваляше превръзките от бяла марля, които обвиваха малкото телце на Лейла, и откриваше влажните рани, причинени от пламъците по врата, ръката, рамото и част от гърдите.

Бащата на Лейла, Джим Джаксън, се грижеше за фермата, чийто собственик живееше в града. Той ставаше сутрин в пет часа и аз го чуха да подвиква на кучето, докато вкарваше кравите в двора за доене. Зимните утрини бяха тъмни и студени и жена му разпалваше печката, за да има чаша топъл чай, когато се върне от пасбището. После двамата слизаха в двора и доеха кравите под светлината на ветроупорния фенер, окачен на мртвека на навеса, който се полюшваше под пристъпите на вятъра.

Мисис Джаксън беше болнава, слаба жена с големи тъмни очи, които гледаха света тъжно и замислено. Не ходеше на гости, не излизаше извън къщи и двора и приемаше безропотно тежкия си живот, изпълнен само с труд и лишения.

Дрехите на петте ѝ деца — четири момичета и едно момче — бяха толкова износени, че всяка нощ тя ги кърпеше и поправяше под газената лампа, окачена с две тънки вериги за кухненския таван.

Най-голямото момиче, Сали, беше дванадесетгодишна, и докато сутрин майката и бащата дояха кравите в двора, тя ставаше, запалваше свещта в спалнята, където спяха децата, събуждаше ги, а после отиваше в кухнята, за да приготви закуската им.

Често малките не можеха да си намерят дрехите, или премръзналите крачета ги боляха, или пък се караха кой трябва да стане пръв и тогава се налагаше тя да тича от кухнята и да ги усмирява.

Една сутрин Лейла, преди да се облече, започнала да скача върху пружината и съборила запалената свещ, поставена на сандъка до леглото ѝ. Свещта паднала върху бархетната нощничка и я подпалила. Детето с писъци се спуснало в кухнята. Сали изсипала една кофа вода върху нея и я взела на ръце, за да я успокои. После я поставила на пода и изтичала на двора да каже на родителите си. След няколко минути Джим Джаксън вече чукал на нашата врата, за да търси мама — всички се обръщаха към нея в беда.

Когато седмица по-късно се върнах от Уолоби Крик, мама се грижеше за детето. Лейла се съвземаше бързо и твърдо понасяше болките. За това кратко време тя така беше свикнала с новата обстановка, че се чувствуваше член на семейството. Дори пое функциите на мой водач:

- Тези книги са твои и не ми е разрешено да ги пипам.
- А искаш ли да ги пипаш?
- Не, обичам да пипам само бебета.

Тя идваше с мен на разходка, подскачаше подире ми и завистливо наблюдаваше моите движения.

- Щастлив си, че ходиш с патерици, Альн, нали?

Спомних си за презрителното отношение на Гунър към моя недъг и се запитах дали това малко момиче не прозря истината. Някои коне се нуждаят от строг мундщук, за да се обучат правилно. Без тази строга дисциплина те не биха били полезни за человека.

Често посещавахме дома на Лейла. Ако беше събота и нямаше училище, сестрите ѝ тичаха да ни посрещнат и отдалече ѝ съобщаваха новините. Те искаха да покажат на Лейла колко по-интересни неща се случваха при тях, а тя приемаше новините сдържано и бързаше да им каже своите.

- Едно от кучетата повърна тази сутрин. Мама първа го видя — крещеше Сали от верандата, докато ние бяхме още на портата.

- Имам три пенса — изкрещя в отговор Лейла.

Подобна размяна на реплики ми беше позната.

- Слушай, времената са тежки — казваше един работник на своя приятел в бара на Уолоби Крик. — Имам работа само за една седмица още.

- Мене няма да ме изгонят — отвърна приятелят. — Ще си стоя там, докато искам.

Очарователно беше да проследяваш връзката между възрастния и детето, това преминаване на нишките от едната шарка в другата. Завършената фигура беше общо дело. Сега детските ръце работеха върху мен и аз бях щастлив от техния принос.

Сали беше най-голяма от петте деца. После идваше Сюзън — на десет години, Нел — на осем, Лейла — на пет и Джим, бебето, на три.

Джим не участвуваше в нашите експедиции. Той ни изпращаше, стиснал коловете на оградата, през които ни гледаше с насълзени очи. За да не плаче, винаги му носех бисквити.

Сали беше слабичко момиче с одухотворено лице и нежно сърце. Реагираше бурно на всичко, а разкази за жестоко отношение към животните я хвърляха в отчаяние. Възмущаваше се повече, отколкото сестрите й, радостта й беше по-бурна, а тъгата и страданието понасяше по-тежко. Дори времето й влияеше много силно — сивите дъждовни дни я подтискаха.

— Тъжно ми е — оплака ми се тя една мрачна сутрин. А щом слънцето се показа и птиците запяха, Сали започна да подскача и да танцува от радост.

Веднъж, когато времето беше прекрасно, а тревата ярковелена, тя ми довери:

— В такива дни като че ли имам трева в косата. Разбираш ли, като че се търкалям по пасбището на слънце.

Най-дребни неща влияеха на настроението й. Един път Сюзън ми разказваше нещо за нея и завърши така:

— Беше в добро настроение, защото този ден видяхме две сини мушитрънчета.

Сюзън беше практична личност и искаше да стане „търкачка на подове“, когато порасне. Тя миеше подовете с голямо старание, но с много прекъсване и почивки, защото често спираше да си мисли или помечтае, или присядаше върху петите си и гледаше усмихната резултата от работата си. Сюзън никога не забравяше да пусне писмо и купуваше от магазина точно каквото й заръчвала. Не обичаше да ходи на училище — там самодоволните деца я гледаха отвисоко, пък и ръцете й бездействуваха.

Нел и Лейла се считаха за певиците на семейството. Преди да запее, Нел дълго се подготвяше: прочистваше гърлото си, покашляше

— „чакайте да си пригответя гласа“. Когато най-сетне запяваше, случващето се да забрави мелодията. Тогава спираше:

— Не. Почакайте малко. Ще започна отначало.

Лейла пееше като птица. Обикновено сама измисляше и думите, и мелодиите:

*Аз съм птица, която лети.
Не отлитай, птици.
Аз съм високо над дърветата.
Дърветата, дърветата.
Виждам татко, който води кравите.
Татко, татко, татко.*

При нашите разходки обикновено минавахме през пасбището. Там Лейла тичаше напред и танцуваше, а кравите спираха да пасат и сепнати от размаханите ѝ ръце, я гледаха.

— Алън, виж. Гледай. Аз съм малко птиче с кафяви криле. Виж, Алън. Гледай ме.

— Какво друго би искала да бъдеш? — попитах я аз този ден, защото изпитвах желание да споделя радостта ѝ и търсех никакъв по-близък до мен образ от птиченцето с кафяви криле.

— Фея.

— Не можеш да бъдеш фея — каза Сюзън. — Избери нещо разумно.

— Тогава крава.

— Какво ли е да си крава? — Сали замислено загледа една крава, която току-що бяхме обезпокоили. — Предполагам, че са като хората и всяка си въобразява, че е по-добра от другите.

От разходките с децата на Джакън аз учех много и бележките ми постепенно започнаха да се подобряват. Светът, който ми показа хотелът в Уолоби Крик, беше свят на бивши хора, на хора, които пиеха, докато светът около тях гореше.

Дългото общуване с такива хора можеше да разруши вярата ми, че човек е способен да се издигне духовно. Общуването с децата, в чийто свят благородството, радостта и щастието не само бяха възможни, но представляваха неделима част от живота, възстанови

вярата ми в бъдещето, подкопана от неуспехите при търсенето на работа.

II

Получих отговор на една от моите молби за работа. Писмото беше от галантерийния магазин „Смог и Бърнс“ на Флиндърс Лейн. Мястото беше за младши счетоводител, който трябваше да се справя самостоятелно с цялата работа. В обявленето се казваше, че търсят студент по счетоводство, преминал междудинните изпити.

Според татко обявленето говореше за недобросъвестни хора, които предпочитат младеж, защото ще плащат по-малко, а изискват работа на опитен служител. Наскоро татко беше купил една каруца с яйове. Продадоха му я за нова, но се оказа, че само боята, която умело прикриваше замазаните с маджун пукнатини, е нова. Каруцата беше стара и износена и маджуният се изрони парче по парче още през първите дни. Това, от което най-много се възмущаваше татко, беше, че накрая продавачът му подал ръка — „върха на вероломството“. Сега татко считаше всички градски търговци за мошеници. Той неколкократно ме предупреди да не се доверявам на фирма, която иска младшият счетоводител да върши цялата работа.

Прие ме жена на около петдесет години — мисис Розалинд Смолпек, собственицата на „Смог и Бърнс“. По-късно щях да науча, че първо е била горничка на мистър Бърнс, богат вдовец, после негова любовница. Когато починал, той ѝ завещал магазина — източника на неговото богатство.

Носът на мисис Смолпек приличаше на клон на ястреб, а очите ѝ гледаха безмилостно като на граблива птица. Лицето ѝ имаше гривава, тъмна кожа. Напрегнати бръчки се срещаха в ѿглите на устата ѝ и я събираха в стисната неподвижна линия.

Въпреки неженствения си вид тя бе покрита с бижута. По ръцете ѝ блестяха няколко пръстена и обявяваха на света нейния успех в търговията. Носеше четири гривни, златни обици, около стегнатата ѝ шия висяха нанизи от кехлибар. Всичко, по нея дразнеше с безвкусното си и кресливо говореше за извървения път от кухненската мивка до кабинета на собственицата.

Изненадата ѝ от появата ми на патерици бързо даде място на пресметлив израз, който се задържа на лицето ѝ, докато очевидно обмисляше каква полза би могла да извлече от моя недъг. Никак не очаквала толкова обещаващо начало.

„Като че възнамерява да ме вземе“ помислих изненадан и се запитах защо. Не беше човек, който би се задоволил с каква да е работа, а по-скоро от тия, които изискват пълноценна служба, и то служителят да тича при всяко позвъняване, а не да седи тихо на стола. Мисис Смолпек не си губеше времето за извъртания, както биха направили повечето мъже. Тя бързо взе решение.

— Вие имате недъг — каза тя и добави след като добре ме огледа. — И то, лош. Колко сте годишен?

— Двайсет.

— Няма да намерите работа в това състояние и на тази възраст, но мене ми е жал за вас. Пък и аз няма да намеря толкова добър служител като този, който напуска. Щом сте дошли, ще ви назнача. Само не очаквайте да ви плащам заплата на нормален, здрав човек, защото аз правя жертва за сметка на работата. Пълноценен младеж на вашата възраст по таблицата трябва да получава три лири седмично. Ще ви плащам една лира и половина.

Поколебах се и загледах в пода.

— Решавайте — каза кратко тя и извърна глава.

— Добре — отговорих. — Но бихте ли се съгласили да получавам една година тази заплата и ако работя добре, после да ми плащате това, което ми се полага. Тогава ще бъда на двадесет и една.

— Да, разбира се. Ако ми работите добре една година за лира и половина и решате да ви задържа, положително след това ще ви плащам пълна заплата. Да, разбира се. Докажете, че заслужавате, и аз няма да съм неблагодарна.

След като сделката с работния кон беше склучена, мисис Смолпек промени тона. Юздата беше яка, животното съгласно да тегли.

— Може ли да започнете от утре? — запита тя с усмивка.

— Да.

— Точно в девет — предупреди ме мисис Смолпек. — Половин час обедна почивка и напускате в пет.

Мисис Смолпек се изправи. Беше висока, с едър кокал и самоуверена като водач на впряг.

— Това е всичко! — тя говореше рязко и отсичаше думите като команда.

Повдигнах се, станах и послушно тръгнах към вратата — вече теглех товара.

Преди да взема влака за Уорпун, купих вестник и прочетох обявите за стаи под наем. Избрах един адрес близо до центъра — в източната част на Мелбърн. Предлагаха стая със закуска и вечеря. Отидох с трамвай право там. Пълна жена ме посрещна с майчинска усмивка и ми показва малка отделена стая в задния двор. Тъй като щях да си ходя в къщи всяка неделя, тя намали наема на седемнайсет шилинга и шест пенса седмично, но без пране. Приех и обещах да се настаня на другата вечер след работа.

Татко не се зарадва много на новата ми служба, но на следната сутрин ме закара до гарата убеден, че мисис Смолпек ще започне да ми плаща пълна заплата преди годината да изтече.

— Никоя жена не може да е чак толкова лоша.

Магазинът не беше голям. Заемаше част от сградата, известна като „Госпел хауз“, в долните етажи на която се продаваха религиозни брошури и библии. Стоката, с която „Смог и Бърнс“ търгуваше, не изискваше голяма площ и фирмата заемаше само един етаж, четвъртия, който беше последен. По стените на главното помещение имаше полици с картонени кутии, пълни с токи, мъниста, мрежички за коса — от коприна и памук, ролки за коса, гребени, четки — стотици дреболии за украса или за разкрасяване на жените.

В средата на помещението, върху безразборно разхвърляни маси, се разгръщаха панделки и дантели, бродирани покривчици и пердета, ленени покривки и парчета плат с изображения на испански танцьорки с китари, окичени с развети панделки, или ловци, които надуваха рогове, и коне, прескачащи препятствия.

Самотни жени и момичета за женене по цели дни щяха да стоят приведени над тези модели. Работливите им пръсти щяха да ги превърнат в избродирани картини, които после те прибираха, за да ги показват на гостенките си при следобедния чай.

Купувачите обикаляха масите, придружени от мис Брайс, ако купуваха материали за бродиране, или от мисис Фрейзър, ако желаеха

мъниста или бижутерия, или от мистър Робинс, ако им трябваше нещо, поставено на по-високите полици.

Мистър Осбърт Слейд, директорът на магазина, посрещаше всяка клиентка, ръкуваше се и казваше:

— О, колко мило! Как сте? Отдавна не сте идвали. Мислехме, че сте ни изоставили! — а после я предаваше на един от тримата.

Мистър Слейд беше нисък и закръглен, имаше белезникави мустаци с изгризани краища и носеше очила. Изглежда те му служеха добре само ако си наведеше главата малко назад, защото неизменно заставаше така, когато гледаше някого. Имаше навик в присъствие на клиенти да потрива ръце като израз на удоволствие, но когато останеше сам и никой не го наблюдаваше, той ставаше неуверен, озърташе се и не знаеше какво да прави. Скоро мистър Слейд започна да ми се доверява, макар и много предпазливо. Понякога дори се възмущаваше и критикуваше мисис Смолпек, но в следващата минута вече съжаляваше. Разкаянието го правеше раздразнителен и той започваше да крачи бързо напред-назад из стаята, за да се отърси от спомена за непредпазливостта си.

Мисис Смолпек рядко идваше в магазина. Беше погълната от благотворителна работа в обществото на високопоставените дами, за които някога беше готовила на приемите на покойния си работодател.

— Но за това колкото по-малко се говори, толкова по-добре — предупреди ме мистър Слейд, преди да започне неспокойната си разходка из магазина.

Името на мисис Смолпек често се появяваше по ежедневниците в хрониката на светския живот: „Мисис Смолпек, известна със своята отзивчивост, както обикновено, присъствува“.

— Предпочита да пилее време, но не пари — изръмжа мистър Слейд и побърза да изчезне с пламнало лице.

Но веднъж ми каза нещо и след това не побягна:

— Много прави за болниците и за инвалидите. Тя ще разбере отлично вашите затруднения.

Ниска преграда отделяше канцеларията от магазина. Моето бюро беше скрито зад нея, но аз седях на висока табуретка и над преградата виждах как мис Брайс и мисис Фрейзър обслужваха клиентките.

Мис Брайс беше от скоро на работа в „Смог и Бърнс“. Тя беше вероятно малко над петдесетте, имаше сива пухкава коса, мила

усмивка и дребна спретната фигура, облечена в черно. С клиентките се държеше почтително, но сдържано, защото знаеше какво се изисква от една продавачка. Обаче ако някой се обърнеше към нея с любезна дума, веднага откликваше сърдечно. Нейното достойнство беше продукт на „Робъртсън и Мофат“ — мелбърнски магазин само за избрани богати клиенти, който наскоро беше погълнат от „Майер Емпориум“, най-големият магазин в Мелбърн.

„Майер“ бързо ликвидира недостъпните отдели на „Робъртсън и Мофат“, като ги отвори за мелбърнските ловци на стоки с намаление. В деня на разпродажбата тълпата нахлула в сградата като глутница вълци, според думите на мис Брайс, която по онова време била продавачка там.

Мис Брайс просто се разтреперваше при спомена за недостойното държание на купувачите, „невъзможно у хора от добро потекло“, и наричаше ловците на стоки с намаление „паплач“. Елегантните дами, които тя обслужвала в „Робъртсън и Мофат“, били винаги от добро потекло, поне така твърдеше тя.

Когато я помолих да ми обясни какво има предвид с това определение, тя отговори:

— Това е нещо, което не се обяснява, мистър Маршъл. То просто съществува.

Тя винаги ме наричаше „Мистър Маршъл“. За първи път някой се обръщаше към мен така и аз хем се смущавах, хем изпитвах удоволствие от факта, че за мис Брайс това е съвсем естествено — значи счита, че не съм различен от всички други мъже, които познава. Приех го като първа стъпка в приобщаването ми към средата на нормалните мъже и обикнах мис Брайс.

Понякога двамата приказвахме над преградата. Мис Брайс обикновено говореше за светските дами, голяма част от които познаваше от службата си в „Робъртсън и Мофат“. Тя пазеше репутацията им и почти винаги ги хвалеше. Ако си позволеше забележка по адрес на дадена дама, бях уверен, че причината е лична обида.

— Много е рязка към хора с по-ниско обществено положение — оплака се веднъж тя от някаква клиентка. — Просто невъзможна за обслужване.

Мис Брайс болезнено съзнаваше своето по-ниско обществено положение. То обаче се дължеше на бедност, а не на произход.

— Баща ми беше полковник от британската армия, а майка ми произхожда от богато шотландско семейство — разправи ми тя. — Постигна ни беда. Баща ми не беше практичен и винаги несполучливо влагаше парите си. Приятелите, на които помагаше, когато бяхме състоятелни, го изоставиха, когато той имаше нужда от тях. Това е животът, разбира се. Парите са единственият приятел — ако човек погледне така. Разбираш го, когато отарееш, въпреки че аз лично имам и сега много добри приятели.

Тя живееше под наем в една стая в Саут Яра — „само хора от висшето общество живеят в Саут Яра“ — и оттам организираше гостуването при приятелите си с педантичността на полковник, който провежда периодични инспекции.

— Всеки четвъртък пия чай с мистър и мисис Страфорд. Събота следобед посещавам мисис Лорънс и гледам децата, ако тя излезе. Всеки втори понеделник играя бридж у Конуейови. Моят живот действително е запълнен.

Мисис Фрейзър, другата продавачка, не беше от добро потекло, според нормите на мис Брайс. Тя беше слаба, с приведени рамене, двадесет и шест годишна. Непрекъснато се свиваше, притискаше ръце към мършавите си гърди и се оплакваше от студ.

Усмихваше се предпазливо и усмивката ѝ бързо изчезваше от страх, че е приета недружелюбно. От две години беше омъжена за крояч в обувна фабрика. Живееха под наем в една стая в Карлтън и пестяха за вноска за собствен дом.

— Искаме малко жилище с баня.

Жivotът на мисис Фрейзър беше помрачен от свекърва ѝ. Тя презираше снаха си и оплакваше загубата на сина, върху когото беше изградила всичките си амбиции. Ако нейните мечти се бяха осъществили, сега тя щеше да живее в комфорт, заобиколена от внимание и освободена от грижи. И колко малко се искаше от сина ѝ, за да получи тя всичко това; безпрекословно послушание, вечно ергенство и пълна саможертва.

Всяка събота вечер мисис Фрейзър придружаваше съпруга си до дома на майка му. Там по време на вечерята тя седяла безмълвна,

уплашена да не каже нещо, което би предизвикало неодобрителния поглед на свекървата.

Обратно, свекървата седяла на масата оживена и весела, разговаряла нежно със сина си, като подбирала теми, близки само на тях двамата — последни новини за момичета, които, някога ухажвали сина, и спомени за интересни случки преди брака. Разговаряли като любещи майка и син, които изживяват отново щастливите дни на някогашния съвместен живот.

Те приказвали, а мисис Фрейзър, навела глава над чинията си, страдала. Но най-много се ужасявала тя от момента, когато трябвало да помогне на свекърва си в измиването на съдовете. В кухнята, където синът не чувал, гласът на свекървата ставал съвсем друг — тих, но саркастичен или наситен с подтискана злоба:

— Какво става с теб напоследък? Много си се състарила. Том изглежда същинско момче до теб. Трябва да се поразхубавиш, ако искаш да го задържиш.

Или атака от друга страна:

— Надявам се, че няма да се превърнеш в пречка за сина ми. Той винаги блестеше със своите способности и щеше да направи голяма кариера, ако не се беше оженил.

Мисис Фрейзър ми разправяше всичко това в магазина — аз наведен на преградата, а тя от другата страна, вдигнала очи към мен.

— Хич нямаше да се тревожа, ако бях сигурна, че Том разбира и ми съчувствува. Но той мисли, че майка му е прекрасна. Казва, че никога не говорела лошо за мен. Просто не ми вярва, като му казвам. Смята, че не я разбирам, че влагам грешен смисъл в думите й. Не можа нищо да споделя с него. Ядосва се.

С интерес следях живота на мис Брайс и мисис Фрейзър. Всяка седмица те прибавяха нови глави към повестите си. Взимах присърце проблемите им. Затрудненията им станаха и мои и аз забравях собствените си грижи. Размишлявах върху коварството на свекървата, ядосвах се, че мисис Лорънс излиза всяка събота и оставя децата на мис Брайс.

В понеделник нетърпеливо чаках информация.

— Как мина почивният ден? — питах всяка от тях, щом се удадеше възможност за няколко минутен разговор.

Може да се каже, че живеех техния живот: разсъждавах като тях и търсех решение, съобразно техния начин на мислене. Намирах, че има нещо общо между техния живот и моя, и този на Гунър и Шеп. Само че ударите на съдбата при тях не бяха така съкрушителни.

Измислях различни спасителни теории, с които исках да решава задачата как да бъдат освободени от своите беди Шеп и мисис Фрейзър, и Гунър, и мис Брайс. Оплетох се в търсенето и изписах бележниците си с доводи, които въпреки че разобличаваха и изискваха, се носеха някъде из облаците и не обясняваха кого обвиняват и какво искат.

През обедната почивка ставах да се раздвижа и да подишам въздух. Изяждах набързо сандвичите си и излизах на улицата. Заставах на ъгъла на Суонстън Стрит и Флиндърс Лейн, опрял гръб о стената на сградата. Оттук наблюдавах минувачите. И макар никой да не ми обръщаше внимание — с изключение на някой безделник, който за малко се спираше край стената до мен, — аз се чувствувах един от тях.

Да си част от живота на града — не като просяк, който моли милостиня из тъмните улички, а като човек, който внася своя принос в неговия пулс и сила — какво възторжено чувство било това! Сега аз крачех напред, здраво притиснат от тълпата. Всички вървяхме с вдигнати чела към целта, към която човека по природа се стреми — към по-добър живот.

Лицата, които гледах от моя уличен ъгъл, отразяваха мислите на отделната личност, загрижена за своите непосредствени нужди, но потокът от хилядите, които имаха общи стремежи, вплиташе цел с цел, свързваше мечта с мечта и се получаваше една хармония, която се издигаше над сенките на града и стигаше чак до слънцето над сградите.

Аз вече работех и моето съществуване се оправдаваше от мъничкия дял, който влиях в общия стремеж. Сега имах право да развивам слабия си глас, докато един ден той щеше да прозвучи над тълпата. Дотогава обаче трябваше да се науча да вървя незабелязан сред нея, за да ме приеме.

Как красиво се движеха хората. Каква доброта се криеше зад усмивките и смеха им. Наблюдавах нетърпеливи момичета, уловили под ръка момчета. Лицата им изразяваха любов, предизвикателство, несигурност и съмнение.

Наблюдавах как мъжете скачаха от трамвайте, които преминаваха с тръсък по улицата: ръцете се протягаха към дръжката, улавяха я здраво, мускулите се изпъваха от напрежението. Скачаха в движение, като се накланяха назад и подтичваха малко подир отминаращия трамвай. Те създаваха своята физическа сила и се гордееха с нея.

Каруци, натоварени с пръст от изкопите на строителните площиадки, се движеха бавно; конете несигурно стъпваха върху гладкия паваж и обуздаваха силата си от страх, че ще се подхълзнат и паднат.

Коли модел Форд свиреха отривисто в очакване на сигнала на регулировчика. Щом той махнеше с ръка, всички се втурваха: колите потегляха, хората скачаха на платното, трамвайте задрънчаваха, а шофьорите с напрегнати лица натискаха отчаяно спирачки и сменяха скорост. Шумовете се сливаха, в общ тътен, пронизан от виковете на вестникарчетата. Слушах омагьосан.

Обедната почивка свършваше, аз се връщах в канцеларията и сядах зад бюрото при счетоводния дневник, касовите книги и безбройните квитанции. С камшика на дисциплината мозъкът ми незабавно прогонваше впечатленията и мислите, които го изпъльваха, и се проясняваше за една единствена истина:

1 дузина салфетки X 6 пенса = 6 шилинга.

Аз пренасях информацията на съответното място и отново връщах мозъка си да пие от коритото с квитанции.

2 дузини пакети мъниста X 1 шилинг пакетът = 1 лира, 4 шилинга 0 пенса.

Жivotът на чиновника — мислех аз — е тежко бреме и тези, които го водят, са лишени от гордост и достойнство, и от радостта на творчеството. Как би могъл един чиновник да не бъде сервилен?

Докато работех върху високата табуретка, много често мислех върху сервилеността. Това чувство се промъкваше в мен и аз се страхувах от присъствието му, защото то можеше да ограби силата ми, да разруши идеалите ми и да ме хвърли в краката на хора с egoистични амбиции.

Питах се, защо се страхувам от мисис Смолпек. При редките си посещения в магазина, докато слушаше доклада на мистър Слейд, тя ме наблюдаваше, а аз се правех че работя усилено. Защо никога не спирах и не повдигах глава да я погледна, както би било естествено?

Заштото бъдещето ми зависеше от тази работа. Нямаше вечно да бъда чиновник, но сега това беше решаващата стъпка напред. Да, за мен това беше крачка към спасение от бездействието, което бях преживял, но което все още ме дебнеше и като звяр можеше отново да скочи върху мен.

Загуба на работата би означавало отново пълна зависимост от татко, който без друго трудно се справяше. В този етап загубата щеше да е бедствие за мен, а колкото по-голяма е загубата, толкова по-голям е страхът.

Хиляди можеха да вършат моята работа. Тя не изискваше много знания, а още по-малко инициатива.

Важността на една работа се определя не от това как я оценява работодателят, а каква нужда има от нея работникът. Тъй че моята работа беше важна за мен и аз я пазех с лицемерно престараване, когато мисис Смолпек ме гледаше, и с мъчително смирение, когато тя ме заговаряше.

В нейни ръце беше съдбата на книгите, които носех в ума си, затова се примирявах с унизителното положение и търпеливо го понасях.

III

Всяка събота следобед вземах влака за Уорпун. Татко ме посрещаше на гарата с двуколката и аз прекарвах вечерта у дома. В тези съботни вечери отдъхвах и се зареждах отново с решителност, целенасоченост и самоувереност.

Понякога в къщи заварвах и четирите си сестри. В такива вечери ние седяхме до късно, разисквахме разгорещено и се стремяхме с общи усилия да стигнем до истината. Случваше се по някой въпрос да сме на едно мнение, като всеки по собствен път беше дошъл до същото заключение. Това единомислие подсказваше, че и извън пределите на нашия дом съществуват хора, които мислят като нас и съзнанието за неразривната връзка между хората ни окриляше.

— Моите деца ги сърби под самара — забеляза една нощ татко, след като се наслуша на нашето негодувание срещу egoизма и алчността на хора, които се интересуват само от материалното си благополучие.

Веднъж го чух да казва, че откак сме поели юздите, се чувствувал като бранничарски кон, вързан зад каруцата. Но виждах, че нашите възгледи го радваха. Един ден, в съгласие с мое изказване, рече:

— Да, прав си, всички се сепваме при изплющяването на камшика.

Татко правилно бе схванал, че се бунтуваме, без да сме наясно срещу какво. Предполагам, че по онова време главно ни е тежала липсата на възможност да се изявим по някакъв начин като личности. Една цел би придала смисъл на живота ни. Например, чувствувахме, че не сме в състояние да разбираме напълно великите произведения на музиката, живописта и литературата. Елементарното ни училищно образование не ни беше дало необходимата основа. През детските години вместо да ни подготвят, нас ни учеха да молим бог да ни помага в трудни моменти и да пеем под палката на екзалтирания учител:

Работете, момчета, работете и бъдете доволни,

*щом имате с какво да си купите храна.
Зашто човек, бъдете уверени,
забогатява постепенно,
ако се труди непрестанно.*

Затова сега се чувствувахме недорасли пред света на прекрасното и се стремяхме да се изравним с образованите хора, които с благовение и разбиране заставаха пред великите произведения на изкуството.

Голямо влияние върху мен оказваше Мери. Сега тя беше омъжена и живееше в едно мелбърнско предградие. В младостта си Мери се увличаше от неща, които тогава не разбирах напълно. Беше чувствително момиче, обичаше музика и поезия, а имаше период, когато се запали от идеята за спасение на туземното население от робство и страдание и се отдаде на борба за техния по-щастлив живот.

По онова време имахме един близък, болен от артрит в най-тежка форма. Движеше се с инвалидна количка. Посещаваше ни често — или татко го довеждаше, или срещу шест пенса някой ученик му избутваше количката до дома. Беше естествоизпитател и се наричаше Франк Радклиф. Водеше рубриката „Бележки за природата“ във вестник „Остралейзън“, която подписваше с инициали „Ф. Р.“

Страданието не го беше озлобило, нито хорската враждебност беше успяла да сломи духа му, който незасегнат, се таеше в спокойния му, разбиращ и леко присмехулен поглед. Франк Радклиф познаваше човешката омраза повече от всеки друг, защото беше атеист в едно общество, където самата дума предизвикващо у хората страх и те се отдръпваха с отвращение като пред змия. Той обаче не изпитваше ненавист към хулителите си, защото знаеше, че те се нуждаят от съчувствие и помощ, а не той.

Деформираните му ръце обикновено стояха свити и неподвижни върху коленете му, но щом засвириеше цигулка или пиано, започваха да се движат в такт, а очите му заблестяваха развълнувано, когато някой запееше якобинска балада.

Чуеше ли, че хорът на малката презвитерианска църква ще изпълнява откъси от „Меса“, или че органистът ще свири литургия, той уреждаше да го заведат в църквата. Избутваха стола му на

свободното място под амвона и оттук той слушаше хора и органа. Затворил очи и леко повдигнал глава, спокойно, вгълбено той възприемаше красотата на музиката под мрачните погледи на богомолците.

Радклиф публикуваше и разкази в сиднейското списание „Бюлетин“ и английските „Филд“ и „Кънтри лайф“. Татковите истории му доставяха материал и в описанията си той се превръщаше в браничар, контрабандист, пътуващ търговец — според случката, която татко му беше разправял.

Не помня друг човек в моето детство, който да говореше за живопис, литература и музика с такова уважение и разбиране. Често сядах в краката му, стисках края на завивката от кенгурова кожа, която покриваше немощните му крака, а той mi разправяше най-различни приказки.

В краката на Франк Радклиф аз за първи път изпитах порив да пиша. Тойолови влечението на Мери към литературата и за Коледа и рождения й ден й подаряваше книги. Скоро тя събра малка библиотека от сбирки на големите английски поети, романи от Джордж Елиът, Гогол и Дикенс.

Франк Радклиф напусна нашия край. Години по-късно, изоставен и самотен, той решил да отиде в Мелбърн — на 130 мили разстояние! — и да потърси своите последни живи приятели. Някакъв човек, на когото платил за услугата, го напъхал в плоска ниска талижка, направена специално да побира стола му. Той поел юздите с ръце, които не можели да ги управляват, и тръгнал. Няколко дена по-късно го намерили по някакъв безлюден страничен път, където конят го отвел. Конят си пасял, а той, смъкнат в стола си, бавно умидал.

Настаниха го в една мелбърнска болница. Татко, известен за сполетялото го нещастие, остана с него до последния му миг. Преди да почине, Франк му се усмихнал с любов и благодарност. Той беше умен и добър човек.

След заминаването на Франк Радклиф от нашите места, Мери започна да споделя мечтите си с мен, въпреки че бях малък. Вечер стояхме заедно край портата и гледахме луната. Тя пораждаше у нас желание да декламираме стихове или да пеем тихо песнички, възпиващи красотата. Говорехме си за нашите планове. Тя знаеше, че един ден ще пиша книги, аз също вярвах.

Сега реших, че е дошло време да започна: вече имах работа — необходимото условие, за да мога да се занимавам с литература. Седмичната почивка прекарвах у дома в приятна обогатяваща атмосфера, защото моите сестри също работеха и споделяха своите преживявания с мен.

Джейн учеше за медицинска сестра и практикуваше в една болница в провинцията. Често работеше по петнадесет часа дневно. Първата година получаваше два шилинга и шест пенса седмично, през втората — пет шилинга, а сега, третата година, печелеше по седем шилинга и шест пенса. Тя обичаше работата си много, но разбираше, че не може да бъде така полезна на хората, както би искала. За нас обаче Джейн беше най-надеждната опора и ние вярвахме, че ако някой от семейството заболее, тя непременно ще го спаси.

Алис беше сгодена за собственик на кравеферма и вече с интерес се заглеждаше в кравите. Имаше добра работа в един магазин и единствена от нас се чувствуващ обезпечена и сигурна в утрешния ден. Всички я харесваха и често я канеха на гости.

Ана, най-малката от нас, непрекъснато сменяше работата си. Според нея липсата на добро образование бе причина за всичките беди на семейството ни. Четеше ненаситно и говореше много — като мен. На вид приличаше на татко — слаба, с голям нос.

Нашата енергична майка трябваше непрестанно да брани семейните светини от посегателствата ни. Тя гледаше с неодобрение как съмъкваме от стените снимките на роднини и приятели, за да ги заменим с графики, и истински се разтревожи, когато решихме чично Уил да бъде преселен в пералнята. Изобщо мама неохотно приемаше промените и то под натиска на цялото семейство, но протестите ѝ се заглушаваха от силните гласове на децата, които някога търсеха закрилата ѝ или тичаха разплакани при нея, за да ги утешава в прегръдките си.

Татко стоеше на задната веранда. От снимката, която пъхнахме в ръцете му, го гледаше неговият образ и свенливата му невеста. Задната веранда водеше към пералнята, но той влезе в тяхната спалня и окачи фотографията на стената до галопиращите коне, подплашени от светковиците. Татко не роптаеше срещу промените, но те го натъжаваха.

Чувствувах, че живея пълнокръвно и вярвах, че записките, които бях съbral, не само отразяваха живота, но проникваха и в човешкия ум. Щом седнах да пиша обаче, почувствувах, че съм празен като балон. Okаза се, че нямам запаси, от които да черпя. Започнах да се питам дали изобщо съм способен на нещо повече от нахвърляните записи.

Нетърпелив и недоволен, разбрах, че mi липсваше не толкова жизнен опит — макар и той да беше ограничен — колкото способност да виждам връзката между моя опит и борбите на човечеството като цяло. Моите истории изглеждаха конкретни и ограничени, защото нямах зряло виддане, с помощта на което да свържа това, което преживявах, с това, което ставаше в целия свят. Такова виддане е резултат от голям опит. Човек трябва да е живял, за да може да пише.

Романите — разсъждавах аз — са опитът на писателя, представен като опит на измислени хора. Само въображението не би могло, да мотивира или направлява постъпките на героите. Нужен е дълбок житейски кладенец, от който въображението да черпи за своите нужди. Седнах да пиша първия си разказ, обременен от тези изводи, но и насырен от факта, че случката, която описвах, беше истинска. Ozаглавих разказа „Победа на снега“ и описах моменти от живота на Гунър Харис в Уолоби Крик.

Изпратих разказа на списание „Бюлетин“ и зачаках славата. Тя се появи след месец в рубриката „Отговори на кореспонденти“: „Описвате място, където богати мъже всеки път водят различни жени, но сте пропуснала най-важното — адреса на този рай“.

IV

Неделя вечер се връщах в Мелбърн. Слизах от влака на спирката Джолимонт и разстоянието до пансиона извървях пеша. Не беше близко. Носех малък куфар с прани дрехи и ръкописи, който тежеше доста и ми създаваше затруднения.

Чудех се как да го нося и изprobвах различни начини — промушвах въже през дръжката и краишата връзвах за патерицата, мятах го на гръб като раница, държах го в ръка заедно с патерицата... Накрая открих най-простия и най-неуморителния начин — захапвах дръжката. Така тежестта се поемаше от долната ми челюст и освобождаваше ръцете ми.

Прибрах се по тъмно така, че от гарата до пансиона не срещах много хора. Видех ли, че някой идва, оставях куфара на земята и изчаквах докато отмине, за да си спестя учудени или хвърлени през рамо погледи. Бях твърде млад и това ме нараняваше.

За да ми е по-леко, забавлявах се, като си представях, че съм ловджийско куче, което се прибира с вестник в уста. Измислях различни ситуации и ги разработвах до най-комични развръзки. Изкушавах се от мисълта да мина с куфара в уста сред хората, после изведнъж да го пусна на земята и да залая, или да седна и с вдигнати като предни лапи ръце да заскимтя. Питах се дали би се намерил човек, който да разбере и да се включи в играта, като например предложи любезно: „Ей, ела с мен в къщи. Ще ти дам кокал“. Бих се зарадвал много, ако намеря такъв човек.

Животът в града ми показва какво значи изтощение: да пресичаш улици, да си проправяш път сред забързаната тълпа, да се качваш и слизаш от трамваи и влакове — това е мъчително изпитание за човек с патерици. Но аз приемах умората като част от съществуването си и скоро се научих да се движа тъй, че да използвам всяка възможност за кратък отдих — издатина на стена, на която да се облегна, перило, за което да се уловя, места, където да подпра някоя от патериците, за да си отпочинат ръцете.

Почивките правех несъзнателно: докато се движех, си мислех различни работи, а тялото ми механично използуваше тези възможности за отдих. Така се придвижвах до пансиона и в неделя вечер: с чести спирания, подпиране на огради, облягане върху перила, изобщо поведение, което страничен наблюдател не би приел за нормално.

Обикновено неделя вечер пансионът се оживяваше от песни и музика. Обитателите бяха хора от средната класа, мъже и жени, чието чувство на сигурност ги правеше чужди на грижите на хората от улицата. Но пансионът притежаваше своя атмосфера.

Всички квартиранти имаха еднакво хоби — музиката. Те или пееха, или свиреха на някакъв инструмент. Това беше традиция: предишните квартиранти също били любители на това изкуство, а те от своя страна били привлечени тук от по-предишни обитатели с подобни интереси.

Обстановката беше домашна. Липсваше типичната за пансионите миризма на пържена наденица, газ, нафталин, или на непроветрени мрачни стаи и застояло из шкафовете бельо. През деня откъм всекидневната и кухнята долитаха шумове на полезна човешка дейност, посетители влизаха и излизаха, винаги някой свиреше на пианото.

За първи път срещах подобни хора и се чувствувах като врабче сред канарчета. И държанието им се различаваше от това на гостите у дома или на местните жители, с които дружах в Уолби Крик.

Квартирантите не разговаряха помежду си за своите работи. Колкото по-малко говореше някой за службата си, толкова по-важен изглеждаше. Всеки пазеше в пълна тайна заплатата или надницата си, за да не му се подрони престижът и за да не се постави в неблагоприятно положение пред евентуално по-добре платените си съквартиранти. Поддържаше се впечатление, че всички заемат добри служби с високи заплати.

Отнасяха се един към друг въздържано, без възхищение или похвали. Твърдяха, че отношенията им са приятелски, а на мен ми се струваше, че всеки прекалено старательно крие личния си живот, сякаш другите му са неприятели. Или че пази тайна, която друг не бива да узнае, за да не се издигне и заеме по-добро положение в обществото от него. Тайните на успеха не трябваше да се разгласяват.

В това отношение наемателите бяха като направени по един калъп, но естествено характерите им се различаваха много.

У мисис Бърдуърт, собственицата на пансиона, непрекъснато се бореша две начала: вродената ѝ доброта и сантименталност и склонността от всичко да извлича печалба, нещо присъщо за собственица на пансион. И двете начала удържаха своите победи.

Беше възрастна жена, омъжена за мързелив мъж. Издържаше го с доходите от пансиона, а той се мотаеше из кухнята уж да върши някаква работа, но всъщност само ѝ пречеше и я дразнеше. Наричаше го презиртелно „старият Бърт“. Той имаше изкуствени зъби, които не прилягаха добре и хлопаха, когато говореше. Носеше очила с дебели стъклa и през тях се взираше в резултатите от конните състезания, оповестявани във вестник „Херълд“.

Мисис Бърдуърт готвеше отлично и проявяваше жив интерес към своите наематели. Гордееше се с техните таланти, защото те допринасяха за доброто име на пансиона ѝ. Всяка вечер тя ги посрещаше с усмивка и казваше: „Днес съм ви приготвила нещо много вкусно“.

Един от пансионерите, Стюарт Молисън, имаше хубав тенор и в свободното си време пееше като професионалист. В пансиона пееше за удоволствие. Ако ви срещнеше в коридора, той веднага запяваше някаква ария и заемаше съответна поза — също като на сцена. Сутрин, преди да седне на закуска, той ни поздравяваше с някой припев, а вечер пееше и жена му акомпанираща на пианото. Беше весел, усмихнат човек и се отнасяше с гласа си като със скъп неразделен приятел.

Мисис Молисън свиреше само за акомпанимент на съпруга си. Никога за наше забавление. За разлика от Мъми Фултън, която се занимаваше с пиано „сериозно“ и скланяше да „изпълни“ някоя пиеса, ако продължавахме да я молим след първия ѝ отказ. Винаги се извиняваше, че ще свири лошо, защото не е упражнявала достатъчно това, което ще ни изпълни, или защото не е в подходящо настроение.

Свиреше често един етюд от Шопен, за който ѝ бях казал, че изразява с музика това, което аз бих искал да изразя с думи. Свиреше го за мен.

Мъми ми беше съседка на масата и при всяко хранене неизменно ми се усмихваше два пъти: веднъж при сядане и втори път при ставане.

Беше минала двадесетте, едро момиче с черна къдрава коса и плахи очи. Дрехите не ѝ стояха добре — винаги бяха впити и измачкани. Вероятно като купуваше дрехи и обуща, Мъми искаше от продавачките по-малки номера, за да изглежда по-фина.

Мъми също би била весела, ако грижата за външността буквально не помрачаваше живота ѝ. Във всекидневната тя избираше кресла с високи странични облегалки, за да прикрие сред тях тялото си. Предпочиташе затъмнените ъгли и се стараеше да не привлича погледи.

При всяко случайно споменаване на фигурата ѝ се изчервяваше болезнено. Понякога пазеше диета и си сипваше съвсем малко месо и зеленчук, но после, след минута колебание, протягаше ръка към чинията със сладкиши и бързо налапваше някое парче.

— Разбира се, Алън, много трудности ще имате, докато успеете — каза ми тя една вечер, когато ѝ обяснявах, че не мечтая за много пари.

Мъми не обичаше мистър Бурмайстер, който беше роден в Швейцария и свиреше на цигулка. Той имаше сиви мустаци, хубаво лице и често говореше за красивите фигури на австралийците. Но обичаше мистър Гъливър, който също сериозно се занимаваше с пиано.

Мистър Гъливър не се интересуваше от женски фигури.

— Единствената ми любов е музиката — обяви той една вечер и се усмихна с разбиране на Мъми.

Не знаех какво работи мистър Гъливър. Беше дребен, тъмнокос човек с черни мустаци и разсеян поглед. Ходеше с блестящо лъснати черни обувки и всяка сутрин излизаше точно в осем без пет с чанта в ръка. Връщаше се вечер в шест, умиваше се, сядаше на пианото и свиреше до шест и половина, докато сервираят вечерята. След вечеря, ако пианото беше свободно, пак свиреше малко. Ако слушателите настояваха, той можеше да свири и цяла вечер.

— Тук има едно много трудно място — трябва да си кръстосаш ръцете — обясни ми той една вечер, като разглеждаше клавира на прелюд от Рахманинов, поставен на статива пред него.

Когато свиреше Рахманинов, той гледаше в ръцете си, но Шопен изпълняваше с полуотворена уста и поглед, втренчен неподвижно в изцапания от мухите корниз на стената пред него. Когато свиреше

Бетховен, гледаше строго в клавишите със стиснати устни и отметната глава, а след заключителния акорд спираше и поставяше ръце върху коленете си. След известна пауза се обръщаше към нас, премигваше и клатеше глава, като че излизаше от транс.

— Забравям се от величието на тази музика — обясняваше ни той.

Отначало се питах дали наистина обича музиката или обича себе си в ролята на пианист. Представях си, че музиката, която изпълнява, го отнася върху златни криле при аплодиращи тълпи от мъже, които крещяха „Браво“ и красиви жени, които го гледаха с обожание.

Величието на музиката подхранваше и развиваше неговото чувство за превъзходство. Той стоеше по-високо от тези, които не споделяха чувствата му, и тъй като повечето хора нямаха музикално образование, той шествуваше в живота увенчан със самовъзхищение. Вярно е, че се стараеше да възпита у другите вкус към музиката, но не като споделяше с тях своите знания, а като милостиво ги удостояваше с тях.

Дори когато Мъми свиреше, той се чувствуваше задължен накрая да обясни на мълчаливите слушатели около него, че тази композиция отбелязва напредък в развитието на Бетховен, Бах или Шопен и, представете си, на него, на мистър Гъливър му били нужни три месеца, за да я овладее. Вероятно и на Мъми също? Мъми с чувство, че това сравнение повдига авторитета й, се съгласяваше.

По-късно аз го опознах добре и разбрах, че съм бил несправедлив. Неговите слабости нямаха нищо общо с искрената му любов към хубавата музика. Със свиренето си той задоволяваше две страни от своя характер: детинското тъщеславие и любовта си към големите композитори, с които той започна да ме запознава.

Не разбирах някои от композиторите, които мистър Гъливър свиреше, въпреки че съзнавах, че това е моя грешка. Творбите на Шопен ме вълнуваха дълбоко, но не разбирах Бах, не напълно и Бетховен. Колкото по-голям е композиторът, толкова повече подготовка е нужна на слушателя, а аз не притежавах още това, което изискваха най-големите музикални произведения.

Най-много обичах балади. Често молех Стюарт Молисън да ми пее и той го правеше с удоволствие. Вероятно защото свързвах музиката и пеенето с хората. Баладите будеха в мен представа за много

хора, които пеят за своите копнеки, надежди, отчаяние, борба и аз се вълнувах. Съгласен съм, че думите може да са сантиментални, а музиката — без особена художествена стойност, но уважавам баладите и горещо ги бранех от презрението на мистър Гъливър, според когото операта дава всичко, което той търси в една песен.

Аз исках повече от това, което операта може да даде. Казах му го и той много се изненада от подобно светотатство. Помъчих се да му обясня, че музиката и пеенето в операта ми харесват, но героите обичат, страдат и умират — в повечето случаи убити — за слава на музиката, която ги е създала, а не за идеали, които според мен заслужават това. Те не са истински хора, а хора, създадени и нужни на композитора, не за да вдъхновят мен, а да изразят неговите чувства чрез музика. Свържете действителност и велика музика, хубави гласове и благородни идеи, и аз ще възприема операта като вас, така му казах.

Той се усмихна презиртелно на моите разсъждения.

— Глупости! Има още много да учиш. Операта е изкуство с традиции. Ти искаш да я използват като средство за разпространение на идеи. А къде е душата ти?

Не знаех къде е душата ми. Не знаех дали съм прав или греша. Когато защищавах народната музика и баладите от презрение, вярвах, че защищавам баща си. И не само баща си, но всички онези прости мъже и жени, които са черпели кураж, сила и утеша от песните, изближили от безброй сърца.

Татко обичаше музика, въпреки че през целия си живот не беше ходил на концерт или опера. Под очарованието на музиката той не ставаше мечтател — тя вдъхновяваше в него желание да помога и да бъде от полза на другите. Видях го как слушаше един певец, който изпълняваше „Том Боулинг“ — в очите му имаше сълзи;

*Том никога не измени на думата си.
Добродетелите му бяха толкова редки,
приятелите му — толкова много и верни.
Неговата глава беше мила и руса
и той пееше тъй радостно и весело,
о, много пъти и много често!*

*Но радостта премина в тъга,
зашото Том загина.*

За татко Том Боулинг беше образ на истински мъж. Или пък у дома — ако гости запееха „Буйният момък от колониите“, татко вдигаше глава като военен кон, подушил боя. Народните песни будеха в него копнеж за дела, желание да защити някого или да помогне. Човек не може да се издигне без такива чувства.

Веднъж му занесох къс дърво. Бях го намерил на червения пясък в една сурова местност. Дървото, от което произхождаше, се беше борило за съществуване със сушата и палещото слънце и беше създадо жилава, твърда тъкан, подобна на земята, върху която беше расло.

Татко хареса дървото. Приятно му беше да го пипа, да го държи в ръце и да слуша това, което то му разказва. Накрая го направи на дръжка за камшик, като го дялка дълго с джебното си ножче, за да го изглади и изльска. На върха го украси с резба и ми го подари.

— Хубава дръжка — казах му.

— Не, още не е — каза той. — Години са нужни, за да стане истинска дръжка на камшик. Трябва ти и твоите приятели хиляди пъти да я използвате, потта на ръцете ви да се просмука в нея, да се изглади от употреба, тогава ще стане хубава дръжка. Тогава ще значи нещо. Сега е нищо.

Баладите и народните песни са като тази дръжка. Пяти от безчет хора години наред, те са пропити от техните надежди. Някои са недодялани и сантиментални, но вдъхновяват благородни чувства, каквито операта поражда в умовете на културните хора.

Реших, че един ден непременно ще разбирам и обичам произведенията на великите композитори. Вярвах обаче, че когато стигна до този етап, аз ще откривам зад мислите и чувствата, които са вдъхновявали твореца, стремежите на хората от цял свят.

V

Щом разбраха, че не съм от техния свят и няма опасност да ги конкурирам, наемателите започнаха да споделят с мен грижите си. Разкриването на малки лични слабости пред човек с очевидно големи недостатъци, едва ли щеше да ги дискредитира.

— Излиза ми ечемик. Мислиш ли, че ако разтроя окото със златна халка, ще спре да расте? Искам да се махне до събота, защото отивам на гости у приятели — каза ми мистър Гъливър.

— В Австралия не ценят талантите. Понякога ми се ще да се откажа от следването и да потърся по-лесна професия. Трябаше да стана фризьорка — каза ми Мъми Фултън.

— Когато те ангажират да пееш на някакво семейно празненство, би трявало да те представят на гостите и да се отнасят с теб като такъв. Това е редно и аз ще го изисквам! — каза Стюарт Молисън.

Те бяха любезни и внимателни хора, винаги се грижеха да има за мен стол, отдръпваха се, за да улеснят движението ми във всекидневната. Бързаха да ми подават различни неща, за да ми спестят ставане или ходене — чаша вода или книга...

Считаха, че патериците са нещо „ужасно“ и се стараеха да ме успокояват. Искаха „нещо да се направи“ и ми предлагаха адреси на масажисти, които — човек никога не знае — можели да ми помогнат. Мистър Бурмайстер си спомни, че като млад разтегнал мускул и някакъв масажист го излекувал срещу незначителен хонорар, ако се има предвид всичко преживяно.

— Трябва да те улесняваме — настояваха те и всички се съгласиха, че само човек, който е ходил с патерици, би могъл да си представи колко трудно е наистина. Никой от тях не беше ходил с патерици, но всеки познаваше хора, които бяха, и тези хора определено твърдели, че е много изморително за сърцето.

А имаше и стълби, качване на трамваи, опасност от подхлъзване по мокрия паваж — толкова много неща.

И, разбира се, хората... Те бяха тъй невнимателни. Мистър Гъливър лично беше виждал млади здрави мъже да не отстъпват място

в трамвай, а Мъми пък беше свидетелка как слепи мъже молели помощ, за да прекосят улицата „и никой не се спря“.

Разбира се, най-лошото, което можеше да сполети човек, бе загубата на зрението. Мистър Гъливър обаче беше на друго мнение: според него глухотата е по-голямо нещастие. Да не можеш да чуваш музика — ужасно е само да си го помислиш!

В крайна сметка, според мисис Бърдуърт, аз трябваше да съм благодарен — „ти имаш толкова щастлив характер, че човек не би допуснал, че си сакат“ — заяви тя.

Всички се съгласиха — точно така мислели и те.

— Когато седиш на маса, приказваш и се смееш, никой не може да разбере — така стояха нещата за Мъми.

Стюарт Молисън приключи разискването с комплимент:

— Е, Альн, ние те обичаме и ти винаги можеш да разчиташ на нашето съчувствие.

Декларацията беше приета с одобрение, което наложи да изкажа смилено благодарността си към всички.

Чувството, което моите съквартирани считаха за искрено състрадание, беше просто сантиментално съжаление, което помагаше на тях самите пред чуждото страдание. То унищожаваше това, което се предполагаше, че ще укрепи — волята на засегнатия, защото отслабваше желанието за борба, погубваше амбицията, рушеше надеждите.

Гледката на моя недъг ги нараняваше, предизвикваше у тях примитивен страх, който ги караше да подозират разруха в собствените си тела. За да се освободят от този страх, те гласно изразяваха съчувствие.

Съжалахаха от позицията на силния. Приказките им, че ме разбираят, и проявените грижи увеличаваха уважението им към самите тях, макар да вярваха, че тези чувства бликат от добрите им сърца и са плод на алtruизъм, а не на самозащита.

Съжалението им не ги подтикваше към действие, а към отстъпление: те бягаха от задълженията, които личното нещастие на отделния човек поставяше пред обществото, бягаха от постыпки, които биха смущили самодоволството им и биха ги накарали да разберат колко преходен е и техният живот.

Съквартирантите ми не съзнаваха, че и на тях нещо им пречи да живеят нормално — това нещо, което ги правеше неспокойни, сърдити, което ги караше да гълтат аспирин и често да посещават лекарски кабинети. Напрегнатите бръчки по лицата им, безсънието, от което понякога се оплакваха, неспокойното ходене из стаите през пролетните нощи, неочекваните изблици на раздразнение — всичко това говореше за техните трудности, както патериците за моите.

Всички имахме затруднения. Моето затруднение беше в мислите на хората, които срещах, в тяхното отношение към мен, не в патериците ми.

След тази вечер, в която всички обединиха усилия да ме направят щастлив, аз рядко се спирах в пансиона след вечеря. Обикалях улиците, за да избягна любезнотта на моите съквартирани, тяхното внимание, което независимо от благородната му цел, щеше да ме погуби.

Беше лято и след вечеря, докато слънцето още грееше, аз прекосявах парка Фицрой на път за центъра. Скворци се вдигаха от моравите и крилете им, осветени от залеза, изглеждаха прозрачни. Дрипави мъже с ръце в джобовете и наведени глави вървяха сред цветята. Жени с начервени бузи спираха разходката си и ги оглеждаха замислено. Едно самотно бездомно куче седеше на пътеката и близеше старите си рани. Момче и момиче се прегръщаха на тревата.

Шумът на града ме настигаше под брястовете. Вървях бавно, щастлив че скоро щях да се влея в този шум, който за мен символизираше пълнокръвния живот. Дори горещият северен вятър, който се промъкваше между сградите на Бурк Стрийт, а после се втурваше назад, за да ме приветствува с вихрушка прах, ми беше приятен. Той гонеше непотребни хартии, те шумоляха по паважа и се бореха коя първа да се подслони край телефонната кабина. Някои подскачаха като балерини, облягаха се за миг на патериците ми и се втурваха нататък.

В някои нощи дъждът се изливаше на сребърни струи под светлините на уличните лампи и блясъкът му се отразяваше върху тротоарите. Водосточните тръби бърбореха и през крехките бариери на дъжда хората си проправяха път към театдрите.

Имаше спокойни нощи, когато гласовете се чуха ясно, а смехът звънеше дружелюбно.

Градът ме възбуждаше със светлините и суетнята си. Обикалях по една улица, после по друга, спирах в тъмните алеи, където пулсираше обещание за нещо неизбежно, чаках откровението, наблюдавах, слушах. От кофите за смет с разпилян около тях боклук се измъкваха плъхове и изчезваха с подскоци и извити гърбове. Котки грациозно си проправяха път по тротоарите.

Наблюдавах, всяка сянка, всеки лъч светлина. Никое движение или звук не ми избягваха. Чувствувах се пред прага на големи открития, които не ми се удаваше да направя, но знаех, че те са там и чакат творческо проникновение.

Разхождах се по Литл Лондейл Стрит. Проститутки стояха пред отворените врати и силуетите им се очертаваха от светлините на бедняшките стаи зад тях. На тротоара отсреща спираха мъже, нерешителни, колебливи. Преди да вземат решение, някои обикаляха покрай вратите и безмилостно преценяваха. Момичетата тихичко канеха минаващите покрай тях мъже.

Улицата беше тъмна бездна. Светлина се про克радваше само от приличните на дупки отвори, където мъжете влизаха със своите грижи. Те напускаха тъмнината колебливо, прекрачваха осветените отвори с приведени рамене, сякаш очакваха светлината да ги удари. Когато излизаха, грижите им бяха по-големи, а проблемите само по-дълбоко зареяни.

Най-често ходех на Бурк Стрит. Тук се стичаха жадните за удоволствие и аз наблюдавах хора, захвърлили грижи и задължения, които очакваха забавление, среща с любим или вярваха, че това е само началото и животът винаги ще бъде весел.

Сияещи момичета, хванали под ръка горди млади мъже, влизаха в киносалоните, където Лилиън Гиш или сестрите Талмейдж им показваха на екрана някакъв несъществуващ свят, в който с ужасени очи и притиснали ръце към гърдите си, отхвърляха негодниците, които искаха да ги измамят.

Мелбърн беше завладян от филмовата треска. Бурк Стрит беше улицата на кината. Портиери, облечени в униформи със златни ширити, крачеха напред-назад пред входовете на залите и с викове канеха посетители. Те хвалеха достойнствата на прожектиранния филм с епитети от рода на „изумително“ или „колосално“, сучеха мустаци и не пропускаха да намигнат на минаващите момичета.

Спирах се да ги наблюдавам и слушам. Майсторски използуваха думите като примамка, за да привличат посетители в блестящо осветените салони, и дразнеха долните инстинкти на тълпата. Обикновено гръмогласно възхваляваха благоприличните, порядъчни отношения между половете и осъждаха — неубедително — отношенията, считани от обществото за порочни. Но очите и гласът им подсказваха, че именно порочните връзки са много по-вълнуващи и те доставят повече удоволствие, отколкото блюстителите на морала получават през целия си дисциплиниран живот. И при това са толкова леснодостъпни.

— В ръцете на принца тя намери любовта, която нейният съпруг ѝ отказваше. Махай се, сине, не пречи на входа. Ще те ритна по задника, ако се мернеш още веднъж насам.

Имаше един портиер — него най-често слушах — с глас като орган. Но, странно, когато не канеше посетители, гласът му напълно се променяше и ми напомняше на провинциален сплетник.

— Влизайте, влизайте. Само две вечери ви остават, за да видите Норма Талмейдж в „Изпитание на любовта“. Прочутата Норма Талмейдж колосално пресъздава най-големия проблем в живота: дали да избере любовта, която ще я унищожи и ще разбие сърцето ѝ в двореца на богатия разгулник, или любовта, която ще я хвърли в прегръдките на предания шофьор. Какво ще реши тя? Не пропускайте да видите конфликта на една честна жена, изкушена от съблазните на пътта. Предни места шест пенса, задни места един шилинг. А-а, как си? — завърши той, когато тържественият му марш го доведе до мен.

— Не мога да се оплача. Ти си в добра форма тази вечер.

— Ох, не знам! Четвъртък винаги е лошо. Дереш си гърлото напразно.

И той извърна глава към минувачите:

— Прочутата Норма Талмейдж... последни две вечери... — после пак към мен. — Говори се за стачка на полицията, казаха ми. Не се интересувам от полицаи, да знаеш, но за това съм с тях.

Бях чел във вестниците, че полицайтe искали по-добри заплати, но си представях, че те ще ги получат лесно! Нямах опит и не знаех нищо за стачната борба, която се водеше около мен — във фабриките, по пристанищата, по всички работни места. Нито имах представа колко жестоко се потушава тази борба.

— Толкова ли е лошо? — попитах.

— Да — отвърна той, преди отново да извика: — Хайде, момичета! Вземете ръката на любимия в романтичния мрак! — Понякога той се изразяваше неясно.

Сред търсачите на удоволствие по улиците се забелязваха, макар по-рядко, една категория мъже и жени, които не се интересуваха от филми и танци. Сред тях имаше и младежи, но повечето бяха възрастни. Тези хора се движеха бавно, безцелно, понякога заставаха край входовете или претърсваха канавките за фасове, или зяпаха безразлично витрините.

Това бяха париите, алкохолиците, манияците, изметът на обществото. Те ходеха по улиците, защото там имаше живот и от него попълваха изчерпаните си запаси. Освен това тук сред хората те се чувствуваха част от обществото — макар изхвърлени и зачеркнати от него.

Нямаха сили за протест или борба — бяха се примирили с мизерията. Единственото им удоволствие оставаше разговорът. Но какво можеха да говорят те с щастливците, които минаваха край тях? Каква би била общата тема? Кой от всички тези минувачи би ги изслушал с разбиране? Никой освен такива като тях. И те разговаряха помежду си и се познаваха добре.

Скоро започнаха да ме заговарят, когато подпирах гръб о някоя стена. Заставаха редом с мен и заедно наблюдавахме хората. Нямаше размяна на предварителни любезности, нито се търсеше повод за подхващане на разговора, не се разменяха обичайните забележки за времето. Моето самотно бдение беше достатъчно, за да ме приемат като свой.

Случваше се някой да ме запита за патериците:

— Какво ти е?

— Паралич.

— Проклето нещо, нали?

После го забравяше.

— Мислиш ли някога за самоубийство? — веднъж ме попита един скитник, но не защото се тревожеше, че при моето положение идеята не може да ми е чужда, а защото този въпрос вълнуваше него.

Той спря пред мен неочеквано, след като почти беше отминал. Имаше лице на алкохолик — отпуснато, изпито, с хълтнали бузи и

бледи устни, нечисти в ъглите. Дрипавите му панталони едва се държаха на кръста от парче връв. Ризата му нямаше копчета. През една дупка на шапката му стърчеше кичур коса. От време на време мъжът потреперваше, въпреки че нощта беше топла. Миришеше на кофа за смет, забравена в някоя задънена уличка.

— Не — после добавих: — Е, понякога мисля, но не във връзка със себе си.

— А аз да — каза той. — И то често. Но се страхувам, че може да прибързам. По-добре да почакам... — И с друг тон: — Какво изобщо правим тук? Защо живеем? Четох някъде, че китайците не се страхуват от смъртта. Те работят робски, гладуват и спят, тъй че им е все едно дали ще живеят или ще умрат. Аз не съм по-добре. Но човек не трябва да мисли затова, иначе ще подлудее. Толкова е лесно да заспиш и да не се събудиш. — Мъжът протегна ръце и ги заоглежда, сякаш се питаше дали биха могли да му свършат тази работа. — Не зная. Може пък да е трудно. Как да кажеш, преди да си пробвал. Мисля по този въпрос във влака, в трамвая, навсякъде. Каква ще е ползата? Всички ще сме мъртви след петдесет години. Например ако тук на улицата стане нещо и стотина души загинат, вестниците ще гръмнат, но след сто години едва ли ще се помни, че е имало такъв страшен инцидент и ако се спомене нещо подобно, никой няма да се развлъннува.

— Пиеш ли „мето“^[1]? — запитах го.

— О, да. Понякога. Малко... ако няма нищо друго за пиене.

— Трудно е да се откажеш от пиенето — забелязах аз.

— Не можеш. Там е работата. Просто не можеш. — Той се замисли, после добави: — Иска ми се да съм горе и да погледна оттам света. Слушай, сигурно на човек главата ще му се завие от това, което ще види.

Постепенно опознах всички. Имаше и много досадни. Тези, с които се бях сприятелил, ме предупреждаваха:

— С онзи не може да се приказва. Не мълква през цялото време. И твоите собствени работи иска да ти обясни. Само отвори уста и той вече знае всичко. Кажеш ли му „здрасти“ — свършено е, не можеш да се откачиш.

Срещаха се и такива, които се интересуваха от книги:

— Виждаш ли книгите в онази витрина? Цял живот не можеш ги прочете. Но знаеш какво пише поне в половината, нали? Погледни момичето и онзи, дето я прегръща на картината. Ето, това пишат. Кой би искал да чете за теб или за мен, когато има книги за нея? Виж онази книга „Малкият свещеник“ — продължи той. — Сега ще ти кажа нещо. Може да е от първото издание и тогава е много скъпа. Книгите са като марките. Колкото по-стари, толкова по-скъпи. Познавам един човек, който има цяла стая с книги. Показа ми ги. Нещо му работех — дърводелска услуга. „Има много ценни книги тук — ми рече той. Те са от първото издание“. Този човек просто чакаше, за да ги продаде, когато му дойде времето.

Записвах разговорите с тези хора в бележника си. Репликите ме очароваха. Винаги чаках с нетърпение цветущата фраза, с която щях да запомня събеседника. Понякога ме изненадваха с разсъждения, които излизаха извън рамките на моя и неговия малък свят и се отнасяха до всички хора.

Придружавах ги до местата, където те се забавляваха. Заедно ходехме на митинги на Армията на спасението, или слушахме какви ли не речи по ъглите на улиците. Чух изповеди на изстрадали алкохолици, които с разкаяние разказваха за падението си в миналото и как успели да се спасят. После ги виждах да залитат към кръчмата. „За три пенса около света“ — така наричаха те питието, което им донасяше спасителната забрава.

Смайваха ме невежеството и суеверието, с които се сблъсквах на всяка крачка. Наистина по улиците срещах утайката на обществото, но къде бяха интелигентните хора, тези които неизбежно знаеха истината и биха могли да разобличат и унищожат злото, ако пожелаят! Накъде вървяхме всички ние в нашето безумие?

— Една вечер се спрях да послушам някаква жена, която проповядваше спасение чрез вяра. Жената беше стъпила върху един сандък в началото на Литъл Лонсдейл Стрийт и гледаше проститутките, които стояха мълчаливо до вратите си. Около нея имаше малка групичка слушатели. Те я гледаха и светлината на уличната лампа озаряваше вдигнатите към нея лица. Нощта беше хладна и повечето от слушателите носеха проторити палта, но жената беше само с лека вълнена жилетка върху сива фланелена рокля.

Беше слаба жена и се усмихваше безрадостно. Но усмивката ѝ не беше неприятна. Оставяше впечатление, че някога, вероятно много отдавна, нещо беше удивило силно жената и оттогава тя не можеше да дойде на себе си от учудване. Гледаше с широко отворени очи, малко налудничаво, в мрака зад хората, като че там виждаше нещо непонятно за другите.

Започнах да записвам някои думи в бележника си.

Един мъж до мен се заинтересува:

— Писател ли си? — запита ме той.

— Хм, да — отговорих.

— Тъй си помислих — каза той и се обърна към приятеля си: — Веднага ги познавам.

— Освен Павел, кои са другите всемогъщи — викаше жената от сандъка.

Тя зачака отговор. Дебел мъж, с подпухнали небръснати бузи, застанал на първия ред точно пред нея, се изплю презрително.

— О, я мълкни — каза той с гримаса на отвращение.

— Ти си пил много, братко — каза проповедницата.

Думите ѝ неочеквано силно жегнаха мъжа. Той смъкна шапката от главата си и я тръшна предизвикателно на земята, при което залитна.

— Кой казва това? — извика той и се огледа дали някой ще приеме предизвикателството.

— Карай нататък, момиче — обади се една едра жена с тон, от който се разбираше, че ние, останалите присъствуващи, подканяме проповедницата да не обръща внимание на забележката. — Ти си голям оратор. Бог да те благослови.

Жената беше много висока и често се усмихваше съчувствено на стоящите зад нея. Държеше мощните си ръце скръстени пред гърдите си. От време на време кимаше с глава, с което изразяваше своето съгласие с думите на ораторката.

— Вие виждате, мили хора — продължаваше проповедницата, — че ако приемете словото божие, господ ще запише името ви в книгата на своите овци.

— По дяволите, ще му трябват много моливи — подхвърли пак пияният.

При тази дръзка забележка ноздрите на голямата жена се разшириха като на боен кон.

— Ще го ударя! Бог ми е свидетел, ще го направя — съобщи ни тя и после извика на мъжа: — Хей, ти! Виждаш, че съм голяма и силна. Ударя ли те, да му мислиш. Ще те съборя, синко. Мльквай!

Заканата моментално отрезви пияния.

— Добре де, дявол да ме вземе! — сепна се той и наведе глава, принуден да се съобрази с внезапно разкрилата му се сложност на женския характер. След малко обаче зарови из джобовете си, извади лула и я пъхна войнствено между зъбите си.

— Пушенето е проклятие, братя — развика се проповедницата и посочи с пръст мъжа. — Пушенето и пиенето. Ах, хора! — продължи тя и закърши ръце. — Вие повече обичате тютюна от своя бог.

— И Христос може би щеше да пуши — обади се пияният в желанието си да оправдае своя навик.

Проповедницата, осърбена от светотатството, се изпъна с достойнство.

— Моят господ да пуши — никога! — изкрешя тя.

— Браво, момиче! — подкрепи я голямата жена.

— А не направи ли Христос да потече вино от скалата? Кажи де!

— настояваше пияният.

— Моля, престанете! — замоли се проповедницата.

— Ей ти, мъквай! — изръмжа голямата жена, наведе се застрашително към мъжа, протегна ръка, сграбчи безформената му филцова шапка и я хвърли на земята — там където преди няколко минути тя беше лежала като символ на неговото предизвикателство.

Жената остана възхитена от собствената си постъпка — очевидно намираше, че прекрасно бе изразила своето чувство за справедливост. Тя ни изгледа и се разсмя съучастнически, с което показва, че ни приобщава към своя подвиг. В същото време обаче очите ѝ стрелкаха предизвикателно и предупреждаваха, че не търпи неодобрение.

— Вие с цигарата! — извика проповедницата и посочи към мен.

— Къде ще отидете след смъртта си?

Наведох глава под укора на толкова много очи.

— Ще спася душата ви! — обеща ми жената с цяло гърло.

Пияният, макар и трудно, повдигна единия си крак и показа скъсания си ботуш на жената.

— Не би могла да спасиш душата на този, нали? — извика той.

— Христос ще те дари с венеца на живота! — изпища жената победоносно.

Еднорък човек разбута хората и излезе напред. По хълтналите му небръснати бузи имаше прахоляк и влакна, които подсказваха мястото на последната му нощувка.

— За бога, вземи ми живота, че да се свърши! Каква полза да живея! — извика той.

— Бог каза... — продължи проповедницата.

— Не е казал да не се пуши — прекъсна я пияният.

— ... че богатите с тяхното сребро и злато ще изгорят — изпища тя.

— Послушай ме... — започна едноръкият.

— Махай се оттам, чуваш ли! — Голямата жена изръмжа и тръгна към едноръкия. — Ти си луд.

Мъжът вдигна единствената си ръка за отбрана и отстъпи назад.

— Бог може да ви помогне, сър — извика подире му проповедницата.

— Смяташ ли? — подигравателно ѝ отвърна той през рамо.

Дребна жена с остро лице ме бутна по ръката и тихо каза:

— Дай половин цигара.

Отворих пакета и ѝ предложих. Тя издърпа една цигара и занарежда разгорещено:

— Желая ти щастие. Ще помоля добрия спасител да ти помага. Моя спасител... Желая ти щастие. Ще се моля за теб.

Тя вдигна очи към небето, но едноръкият, който си проправяше път край нея, неволно я бутна. Жената бързо се извърна.

— Дано добро да не видиш! Бог все да те наказва! — изсъска тя свирепо.

— Защо пък, само хиляда и деветстотин години Иисус не е бил на земята — смееше се пияният в отговор на някакво изказване на проповедницата.

— А знаете ли защо не е тук? — запита го тя победоносно. — Чака последната тръба! — и започна да се люлее като в транс и да вика: — Освободете се от греховете си! Отречете се от тях! — После пое дъх и изкрешя колкото сила имаше: — Всички умираме. Всеки тук умира.

Това ужасяващо пророчество сепна пияния. Той погледна проповедницата с отворена уста, после се обърна към мен и промърмори уплашено:

— В това май има нещо...

— Елате при мен вие всички страдащи — викаше проповедницата.

— С мене става нещо, бога ми! Виждам светлината! — заяви пияният на заобикалящите го.

— Милостта божия...

Голямата жена се беше приближила до мен. Сега се наведе и ми прошепна на ухото:

— Ти си писател, нали?

— Малко нещо.

Жената ме погледна затворнически. В очите ѝ проблясна нещо — сякаш отвори прозорец.

— Искаш ли да дойдеш с мен тази нощ? — прошепна тя.

— Не, благодаря — казах.

Изразът ѝ веднага се промени — прозорецът се затвори и тя махна пренебрежително:

— Забрави го. Така значи, писател, а? — продължи тя със съвсем различен тон. — Аз също пиша. Чел ли си „Тес от страната на бурите“?

— Да.

— Аз го написах.

— Много хубаво.

Проповедницата беше приключила тирадата и беше слязла от сандъка. Изглеждаше напълно изтощена. Голямата жена постави една ръка върху съмкнатото рамо на проповедницата, а другата върху моето и каза:

— Това, което ние тримата трябва да направим, е да се помолим заедно — да се срещнем сами на някое място, без пияни...

Прекъсна я пиянят, който я потупа по рамото и прошепна:

— Искаш ли да пийнеш? Имам бутилка.

— А пари? — запита тя през рамо, без да сваля ръце от нас.

— Няколко шилинга.

— Идвам след минута.

Тя отново се обърна към нас и продължи:

— Само ние тримата и ще хвалим бога.

— Спасявал ли ви е някой? — запита ме проповедницата.

— Хайде — настояваше пиянят нетърпеливо.

— Мисля че да — отвърнах.

— Трябва да вървя — каза голямата жена. Тя потупа проповедницата по рамото. — Добра работа свърши, момиче, бог да те благослови.

И като улови властно пияния за ръката, с уверена крачка го поведе към сенките на Литъл Лонсдейл Страт.

[1] Метилов спирт — Б.пр. ↑

VI

Разговорите с несветниците, които търсеха по градските улици топлина и домашно огнище, укрепиха характера ми.

Престанах да мисля, че от мен по-нещастен няма и моите проблеми са най-големи. Връзката с отритнатите от обществото ме накара да се почувствува по-малко низвергнат. Дори стигнах до извода, че съм щастлив. Та какво представляваха моите патерици в сравнение с борбата за съществуване на тези нещастници? И когато вечер идваха да споделят с мен грижите си, от утехата, която им давах със своето внимание, печелех аз — печелех самочувствие и успокоение.

Разбирахме се добре. Несигурността за утрешния ден и мизерията изграждаха помежду им връзки, по-здрави от приятелството. Мен приемаха в своя кръг, защото разбираха проблема ми — в крайна сметка моята негодна физика беше също проблем на човешки отношения.

Мина времето на недоволството ми срещу обстоятелствата, които спъваха моя напредък. Сега аз вярвах в своето бъдеще, но се гневях и негодувах срещу това, което опустошаваше живота на тези хора. А те разбраха моето отношение и аз им станах необходим. Какво вълшебно, какво окриляващо чувство! Имах цел, бях полезен. Изпълних бележника си с вълнуващи картини, защото хората изливаха пред мен сърцата си. Твърдо реших, че един ден ще опиша техните истории.

— Казах ѝ: „За бога, не ме оставяй! Не взимай децата от мен!“, така ѝ казах. „Слушай“ — ѝ казах „те са всичко което имам. За тях рина мръсотия. Ще го застрелям“. Да, и това ѝ казах. „По-скоро ще го застрелям, отколкото да ги загубя“... Знаеш ли, Джин е само на осем, а идва при мен и ме пита: „Татко, искаш ли още една чаша чай“. Не е ли мило! А Джордж — аз го възпитах така, както ме възпитаваха на парахода „Уорспайлт“. Всяка сутрин си мие зъбите и се реши, а вечер, като се върне в къщи от училище, пак си мие зъбите и се реши. Какво ще стане с него при онъ тип? Какво ще стане с Джин?

Разбрах, че пиянството, мизерията, безработицата и отчаянието убиват любовта между мъжа и жената. Моята представа за любовта беше различна — считах, че любовта между двама души живее и се усъвършенствува заедно с тях. Откритието, че тя може да се разрушси и изчезне ме подтисна и уплаши.

Веднъж стоях край входа на танцувален салон. По едно време млад мъж се втурна навън, а след него изтича едно момиче. Момичето настигна мъжа, хвана го за ръката и започнаха да се разправят. Момичето носеше дълга вечерна рокля, която подчертаваше стройната й фигура. Тъмнината прикриваше подробностите и тя се очертаваше само като изящна сянка, върху която се открояваха бледите й ръце.

Светлината, която се процеждаше през стъклена стена на телефонната кабина, падаше върху лицето на мъжа пред нея. То показваше непреклонна решимост да не се поддава на молби. Мъжът отблъсна момичето грубо:

— Ще ме оставиш ли на мира най-сетне! Махни се от мен! Непрекъснато се влачиш подире ми. Върви си в къщи!

Той крещеше и в гласа му се чувствуваше отчаяние. Тя го дърпаше за палтото и тихо, разплакано се молеше.

— И друг път си ми го казвала. Пусни ме, чуваш ли! Нищо общо не искам да имам с теб. Пусни ме!

Мъжът се отскубна и успя да направи няколко крачки, но момичето го настигна и пак се вкопчи в него с ридания и молби да не я оставя.

— Винаги казваш, че съжаляваш — крещеше той. — Омръзна ми! — И после в отговор на нейна забележка: — Не, не съм пиян, казвам ти. Върви по дяволите! Пусни ме, проклета да си!

И я отблъсна така силно, че тя политна назад, но веднага пак се хвърли към него с викове и плач. За да не се вкопчва в ръцете му, той ги вдигна нагоре и отстъпи назад. Но тя го настигна, прегърна го през кръста и зарови лице в дрехите му.

— Какво си се лепнала за мен! — Той я забълска с две ръце. — Върви си по пътя и прави каквото искаш. Не те желая.

Момичето изхлипа нещо.

— Стари приказки — изкрещя мъжът. — Пусни ме. Свали си ръцете от мен, дявол да те вземе. Омръзна ми. Минута спокойствие нямам!

Тя говореше нещо с лице в палтото му.

— Добре, върви си в къщи. Не искам да се мотаеш тук. Човек няма мира от теб.

Ръцете ѝ обгърнаха врата му. Гласът ѝ се превърна в тъжен вой. Той я сряза:

— Добре! Добре! Ще те изпратя. Хайде да вървим! — После яростно: — Стига си висяла на врата ми.

Той тръгна, прехвърлил ръка през кръста ѝ и почти я носеше, а тя се мъчеше да го погледне в лицето и продължаваше да се моли.

— За бога няма ли да мълкнеш! Пак започваш! Пет пари не давам какво говориш. Мълквай!

Наблюдавах мъжа и се чудех защо е толкова разгневен. Според мен причината се криеше не в глупавата и безполезна настоятелност на момичето, което искаше да задържи загубената любов. Той се гневеше на живота, на своя живот, въпреки че не го съзнаваше.

И понеже двамата бяхме мъже, аз разбирах причините за неговите избухвания така, както разбирах своите. Сигурен бях, че беше очаквал нещо, без сам да знае какво, някаква цел чрез която да реализира мечтите си. Вероятно в началото е виждал в момичето спасение в безсмисленото търсене. Вероятно е имало момент, когато е чувствувал, че в нея ще намери отговора. Но останал излъган: защото отговорът не беше нито в нея, нито в него, а във всички хора.

В Уолоби Крик научих, че грубостта и лошотата на хората един към друг често се дължат на нещастието им, на тежкия им живот. Емоциите за човека са като парата за локомотива — те го подтикват да твори, да постига, да се осъществява... Когато човек е лишен от тези отдущници, парата избива, чувствата се превръщат в ярост и тя се излива върху тези, които са под ръка. Понякога подтисканите чувства и затаените обиди изригват по много опасен начин.

Точно по онова време полицията в щата Виктория обяви стачка — бореха се за повишение на заплатите. Две нощи тълпата бродеше по улиците като глутница вълци, дала израз на алчността и ненавистта си чрез грабеж и насилие. Нямаше кой да ги спре или арестува и те се втурнаха да плячкосват. Бяха мъже и жени от предградията, на които обществото втълпяваше, че частната собственост е символ на успех, а бедността — символ на несполука. И ето, най-неочекано неохраняваните символи на успеха станаха достъпни за неудачниците.

В петък вечер, когато тълпата за пръв път изгуби контрол, аз се намирах на Бурк Стрит. Гледах как служителите от универсалния магазин излизат от широките изходи, забързани към домовете си. В петък магазините затваряха по-късно. Както обикновено, така наречените „паважни посрещачи“ — дълга редица от млади мъже, които чакаха на тротоара своите приятелки — продавачки, един по един изчезваха с усмихнатите момичета под ръка.

Но във въздуха тази вечер се носеше нещо по-различно от другите петъчни вечери, липсващо празничното настроение. През целия ден слухове за размирици обикаляха града и сега хората бяха неспокойни. Те вървяха по улиците, но не гледаха витрините, а тези, с които се разминаваха. И то изпитателно. Ако се зададеше шумна група младежи, в погледите се появяващо подтискано вълнение и страх.

Нямаше го и дългият поток от хора, който в петък вечер след девет часа се стичаше към гарата на Флиндърс Стрит. Срещу върволицата хора, запътили се към домовете си, цели групи се движеха в противоположна посока. Грубияни се бълскаха, за да предизвикат смут. Тези, добрали се до центъра, бързаха към Бурк Стрит и се озъртаха в очакване на нещо интересно.

Наблюдавах движението с Капитана. Беше възрастен мъж с подрязана брада, винаги много изправен, дори скован и държеше ръцете си изпънати до тялото, като в стоеж „мирно“. Носеше син костюм от груб плат с малки ревери на сакото и лъскави копчета. Беше старомодно сако, грижливо пазено години наред. Всяка вечер той се разхождаше по тротоара на ъгъла на Бурк Стрит и Ръсел Стрит и раздаваше команди като капитан от мостик на кораб. Говореше ми за кораби и морета. Научих много неща от него.

Тази вечер Капитанът тръгна с мен по Бурк Стрит, но когато реших да свърна по Суонстън Стрит, откъдето се чуваха викове и крясъци, той спря:

— Тази нощ се надига буря — произнесе той и драматично вдигна ръка. — Да, момко, вятърът се засилва. Аз се отправям към пристанището.

Капитанът вдигна глава и викна на минувачите:

— Хвърляйте котва! — а после тихичко на мен: — Лека нощ, момко.

— Лека нощ, Капитане.

Той си отиде, а аз се дръпнах към една витрина, за да избегна група мъже, които тичаха насам. Пътном един от мъжете грабна едно момиче, вдигна го във въздуха и го завъртя. Когато го оставил на земята, момичето се олюля и побърза да се прислони до мен.

— О-о! — едва можа да каже то, изумено и уплашено.

— Вървете си в къщи! — казах й аз.

— Това се мъча да направя — отвърна тя и добави гневно: — Животни!

Група младежки и девойки започнаха да пеят и танцуват. Момичетата се въртяха момчетата ги улавяха дръзко, вдигаха ги във въздуха и полите им се развяваха до бедрата. Смееха се високо и невъздържано.

Блъсканицата и бутането толкова се засилиха, че се уплаших да не бъда съборен. Прислоних се до една телефонна кабина и продължих да наблюдавам. Вътре в кабината жена на средна възраст с остър нос и накъдрена коса водеше разговор.

— Задушно е тук, малка задушна кабинка... Да... да. А Робърт прибра ли се?... О, да... Няколко дни ти се струват цяла вечност, когато ги няма, нали? — тя постави длан около мем branata на слушалката. — Такъв шум е навън... Сега... Да, по-добре, нали... Та казвам, че няколко дена са като вечност, когато ги няма, нали?... Неразумно... Да... Ужасно... Не знай накъде отива света... О, градината е чудесна. Знаеш че беше трап за отпадъци. Все още изкопаваме по някоя консервена кутия. Но Том казва, че ще бъдем многократно възнаградени... Да, така мисля... Как е момчето?... О, хубаво... А майка ти и баща ти? Добре ли са?... Прекрасно... Чудесно е, че все още са с ума си. Да, на тяхната възраст, също... Едит?... О, тя е прекрасна. Учителят й е във възторг. Сега има изпити. Вече взе два, единия с отличие... О, да, е — тя е мъчна. Сега е във фаза, когато нищо не ми казва... Да, знай... Наистина ли?... О-о-о. А!... Ще й го избия от главата, можеш да си сигурна.

Близо до кабината стана бой. Мъже псуваха, жени крещяха обидни думи.

Прибрах се в пансиона и поседях малко с мистър Гъливър.

— В града ще има безредици — каза той. Стой си в къщи следващите няколко вечери. Неискаме да пострадаш. Толкова лесно могат да те съборят.

На следващата вечер обаче аз пак отидох към центъра, теглен натам от желанието да видя всичко, което ставаше. Въпреки че повечето от влаковете и трамвайите не се движеха, улиците бяха изпълнени с народ. Тълпата се различаваше от предишната вечер, когато преобладаваха посетители на театри и закъснели купувачи. Сега повечето бяха зяпачи, жители на предградията, възбудени при мисълта, че могат да присъствуват на нещо необичайно. Те тичаха към местата, откъдето се чуваха викове и писъци, и си предаваха най-различни слухове.

— Смятам, че ще нахлюят в Майър.

Някои от тези, с които говорих в началото на вечерта, дори съжаляваха, че нищо вълнуващо не се случваше.

С напредването на ноцта се появиха банди от мелбърнския подземен свят. Те се бълскаха грубо, гледаха решително и очевидно считаха, че тази нощ градът им принадлежи.

Властите предвиждаха избухването на безредици и започнаха бързо да сформират групи на „специалната полиция“. Доброволците бяха предимно от провинцията или млади бизнесмени и никой от тях нямаше представа за какво беше стачката.

Разговарях с един пристанищен работник, когато група от „специалната полиция“ се появи по Суонстън Стрит. Доброволците маршираха, стиснали палките, и нервно поглеждаха враждебната тълпа, която започна да сипе върху им обиди и да ги освирква. Те мълчаха и само си разменяха погледи, но забелязах, че мнозина трепваха, когато някой им подхвърляше думата „стачкоизменници“.

Пристанищният работник ми каза:

— При последната стачка, в която участвувах, и между нас в пристанището имаше стачкоизменници. Не искам да ги оправдавам, но сред тях не всички са лоши. Сигурно повечето просто не разбираят какво става. Един от пристанището, който измени на стачката, ми каза после: „На теб всичко ти е наред. Можеш да гледаш хората в очите. А аз — сега мога само да умра. По-добре дясната си ръка да бях отрязал, но да не бях изменил“. Така ми каза. Тъжно е все пак. Бедният негодник!

Оставих работника и тръгнах надолу към ъгъла на Флиндърс Стрит. Тълпата пред гарата се беше отдръпнала и беше освободила нещо като аrena върху трамвайните релси. В средата на опразненото

място стояха двама моряци и викаха към тълпата. И двамата бяха пияни и канеха предизвикателно „всеки, който иска бой“. Въобразяваха си, че поради униформите си са длъжни да защищават някакво отвлечено понятие, което наричаха „лоялност“ към властта.

— Лоялност, дръж ми шапката! — извика някой от тълпата.

— Я излез тук, че да те разплескам — отвърна морякът.

Очевидно не беше човек, който обича да убеждава с думи. Полесно му беше да си наложи мнението с юмруци.

— Ти ли бе? — озъби му се мъжът от тълпата. — Сега ще ти дам да разбереш, кривокрак червей.

Беше нисък, жилав, облечен със синьо палто с дупки на лактите. Излезе напред с мрачна решителност, като си закопчаваше палтото.

Един човек до мен започна словоохотливо да ми обяснява:

— Ако противникът тръгне към теб и си закопчава сакото, направи го нокаут, точно когато е на последното копче. Това е правило. Сега ще ти обясня...

Той се приготви да ми докаже твърдението си с пример, но аз не го слушах.

Към моряка, който предизвика боя, бързо се присъедини неговият приятел и двамата се нахвърлиха върху ниския човек. Той се бранеше умело и въпреки че отстъпваше, запази самообладание. Неравностойният бой вземути тълпата. Няколко души се втурнаха на арената и нападнаха моряците. За миг те се оказаха заобиколени от мъже, решили да ги повалят. Но и моряците имаха привърженици, които също се присъединиха и боят скоро прerasна в бурно море от размахани мъжки юмруци. Всеки удряше каквото му попадне.

Бурното море започна бавно, на пристъпи да се насочва нагоре по Суонстън Стрит. Очевидно се движеше с определена зловеща цел, която нямаше връзка с повода за сбиването, въпреки че то беше включено в сметките. Човешката маса се въртеше бавно около една ос от интензивно движение, истински водовъртеж, от който стърчаха размахани юмруци и който изхвърляше от своя периметър на действие като отломки олюляващи се мъже, които се държаха за корема и плюеха кръв. Ураганът повличаше нови мъже, за да попълни загубите; той погълна и „специалните полицаи“, които се бяха втурнали да го посрещнат с размахани палки, и те също скоро бяха изхвърлени

настриани. Водовъртежът се движеше под съпровод на псуви, викове и писъци, и никакво особено, ужасяващо хриптене.

При едно паническо отдръпване тълпата ме изхвърли назад, далеч от боя. Хората наподобяваха гъсто засята нива, всеки клас от която се полюляваше под пристъпа на вятъра. Тълпата беше толкова гъста, че не можех да падна настриани като отсечено дърво — опасно беше да не се смъкна като чувал на мястото, което заемах. Ако това се случеше, знаех че ще бъда стъпкан.

Държах патериците плътно до себе си и ги стисках здраво под мишници. Докато те бяха под ръцете ми, нямаше да падна. Извадих лакти навън и ги забих в хората до мен, за да прехвърля тежестта си върху тях. В това положение просто ме носеха надолу по улицата.

Мислех си за Гунър Харис — точно работа за него. Какъв богат лов на портфейли... В този миг политнах — докато натискът беше силен, стоях изправен, но изглежда сега той поотслабна.

Мъжът и жената, върху които падаше тежестта ми и които също се мъчеха да запазят равновесие, едва сега разбраха, че съм с патерици. Жената се развика:

— Тук има човек с патерици. Внимавайте! Престанете да се бълскате!

— Направете път — настоятелно викаше и мъжът. — Сторете му място, не можете ли? Престанете това проклето бълскане, докато го извадим.

Лицата на хората, към които се отправяха молбите, останаха безизразни. По-ниските бяха извили глави така, че страните им се опираха на раменете на стоящите пред тях. Лицата на жените се притискаха върху гърбовете на мъжете, а брадите на мъжете лежаха върху главите на жените.

Имаше и такива, които се подпираха с ръце върху раменете на тези пред тях и напомняха бебета коали^[1] увиснали на гърбовете на майките си. Лицата на всички бяха пусти, никой нищо не виждаше и докато се олюляваше или политаше напред на тласъци, всеки мислеше единствено как да остане прав на краката си.

Все пак се намериха неколцина, които повториха вика на жената.

— Тук има човек с патерици.

Мъжът до мен сви рамене, напрегна шията си и започна с лакти да проправя път. Чуха се викове, ръмжене, някой изпища: „Какво по

дяволите правиш“, но усилията му се увенчаха с успех. Аз вървях пътно зад него и се добрах до един магазин. За момент се опрях на витрината и когато натискът поотслабна, лека-полека се промъкнах все покрай стената на зданието, докато изпреварих водовъртеха по платното. Продължих така до градския съвет. Тук тълпата беше като развълнувано море — плискаше се напред по тротоара, после отново назад, отблъсквана от служители и „специалната полиция“ пред сградата. Не виждах нищо — бях потънал сред морето, но чувствувах реакцията на тълпата. Не беше ярост: беше див необуздан порив за рушение и унищожение. Напън на вързан звяр, който иска да скъса веригата.

Почувствувах, че моментът, когато веригата ще се скъса, наближава и с усилие се измъкнах пак към витрините. Бях се отдалечил доста, когато маркучите на пожарната команда се обърнаха срещу хората. Чух виковете и писъците, видях как някои паднаха под силата на струята и как панически се разцепи тълпата при едновременното рязко отдръпване на телата.

Появиха се празни ивици и по тях водните змии се гърчеха и тресяха.

Срещу мен на улицата бягащата тълпа се втурна като придошъл порой, който помита всичко пред себе си. Увих ръце около железния стълб на една веранда и здраво го стиснах. Няколко жени също се хванаха за близките стълбове. Тълпата ме погълна, едва не ме откъсна от моя стълб. Водеха я мъже с брутални лица, неспокойни очи и скъпи костюми.

Чух тръсъка на строшените стъкла, когато счупиха витрините на магазин „Ливиатън“. Цял потоп от стъкла се разсипа по паважа. Мъже прекрачиха през назъбените отвори и започнаха да изхвърлят навън кожени палта, костюми, рокли. Мъже и жени се нахвърлиха върху стоките, дърпаха към себе си палта и поли, и бързо изчезваха с плячката си. От горния край на разбитите витрини висяха стъклени сталактити. Един се откъсна и падна точно когато някакъв мъж, натоварен с дрехи, излизаше. Стъклото просто отряза бузата му до костта. Мъжът се хвани за лицето, кръвта потече между разтворените му пръсти и надолу по ръката му.

Жени с ококорени очи и отворена уста грабеха, грабеха. Те пъхаха дребни вещи в чантите си, някои се оглеждаха войнствено, готови да защитят това, което смятаха за свое право — да вземат неща, които се търкалят по улицата. Мъже пускаха четки за бръснене и самобръсначки в джобовете си. Някои първо ги държаха в ръце, та всички да видят, че само ги гледат и ще ги върнат след малко. Когато сметнеха, че никой не ги забелязва, побързваха да ги пуснат в джобовете си.

Всяко разбиване на витрина се съпровождаше от писъци и викове, но те потъваха в един общ вой като от глутница вълци. Уплашени съпрузи спасяваха жените си, като ги вдигаха върху верандите. Те стърчаха там, а краката им висяха над тълпата, изумени и разтревожени за мъжете си, които оставаха долу. Двама мъже се опитаха да ме вдигнат, но аз не можех да стъпя на раменете им, затова ме свалиха и аз отново стиснах колоната.

Тълпата сви по Бурк Стрит. Тръсъкът от разбитите витрини не спираше. Хората, които останаха около мен, се бяха насилили на това, което бяха търсили. Бяха уплашени от преживяното, от всичко, което се беше случило. Изглеждаха угрожени и си разменяха въпросителни погледи. Само преди малко те се носеха по улицата и приветствуваха мнимата свобода, която ги допусна в царството на насилието и им обещаваше удоволствие, забранено в нормалния им живот. Те симпатизираха на стачката на полицията, но нещо се беше объркало. Сега не искаха да имат нищо общо с изпотрошениите празни витрини и вилнеещата тълпа по Бурк Стрит.

— Да се поsegне върху търговския живот в града е сериозно престъпление — каза ми един мъж. — Що се отнася до мен, аз просто

си вървях по улицата... — Той помисли малко и добави: — Ще ида да видя какво смятат да правят по-нататък.

Придружих го до ъгъла на Бурк Стрит. Пръстени и часовници лежаха в канавката, изхвърлени от бижутерийния магазин. Тълпата продължаваше да троши витрини надолу.

Почувствувах се изтощен. Никога не се бях изморявал толкова. Бавно тръгнах през парка Фицрой към къщи и често спирах да почивам.

[1] Koala (*Pliascolaretos cinereus*) — австралийска мечка — Б.пр.

↑

КНИГА ТРЕТА

I

През двадесетте години Мелбърн се отдава на веселие, за да навакса ограниченията, наложени от войната. Дните на забавите по домовете с пеене около пианото бяха отминали и момичетата, освободили се от надзора на майки и баби, се втурнаха да изразяват духа на времето в безспирно танцуващо. Джазът покоряваше света, фокстротът замести валса и танцуvalни клубове се отваряха един след друг в града и околностите.

Самозвани учители по танци откриваха школи, в които младежи, а също и по-възрастни, обхванати от общата лудост, гледаха в несръчните си крака и старателно стържеха паркета под звуците на „Старинен джаз“ или „Суони“.

Музикални комедии пълниха театрите. Гладис Монкриф и Мод Файн станаха олицетворение на романтика и блъсък за младите фабрични работнички. Техните поклоннички, така наречените „момичета от галерията“ — основаваха клубове в чест на кумирите си. На всяка премиера те се катереха до последните редове на галерията и оттам аплодираха появяването на своите божества.

Боксът под ръководството на Джон Рен преживяваше разцвет. Стадионът не можеше да побере тълпите, които се биеха за места пред обкованите с желязо врати — издигнати вместо дървените, които ревностните почитатели нацепиха с брадви. Бърт Спарго, шампион на Австралия, беше най-добрият в света в категория „перо“ — така твърдяха афишите и мелбърнските тълпи на стадиона им вярваха.

После дойде Били Грайм, който победи героя в цяла серия срещи и собствениците на стадиона забогатяха от неговото продължително развенчаване.

След бокса дойде разцвета на борбата. Блестящи имена започнаха да пристигат в Австралия и да вълнуват емоционалните тълпи, които вярваха, че когато участниците падат на тепиха с израз на болка и безпомощност, едва ли не наистина агонизират.

Атмосферата от увеселителните центрове започна да се чувствува и по улиците. Вълнението от стадионите, празничното

настроение от танцуващите клубове и театрите, украсени с глобуси пулсиращи светлини, се пренасяха по улиците и те също се превърнаха в средища на трескаво вълнение.

Мелбърнчани, подтиквани от вестниците, които умело раздухваха желанията, не се задоволяваха с атмосферата на домовете си, а търсеха забавления в града. Те ставаха жертви на реклама и пропаганда на ценности, които нито благоприятстваха развитието на културата, нито вдъхновяваха високи идеали.

„Харчете щедро и се радвайте на богат пълноценен живот, на който имате право заради жертвите във войната, която водихме за свободата, войната, която сложи края на всички войни“ — това беше кредото.

Треската обхвана и мен. Всяка нощ улицата ме притегляше, както клубовете за танци и театри привличаха моите връстници. Не търсех познанства с момичета, както биха сторили нормалните младежи. Бях твърдо убеден, че момичетата не искат сакати любовници.

Понякога бедняците мечтаят да са богати както тези, които минават покрай тях с коли, но знаят, че мечтата им е неосъществима и бързо се връщат към реалните си проблеми. Невъзможността да заботатеят не ги тревожи. Така беше и с мен. Гледах спокойно как момчета водят момичета към увеселителни заведения — те бяха богати, а аз бях беден.

Но се хвърлих в живота, който беше достъпен за мен. Бях ухо, око и перо. Бях твърде неопитен, за да бъда нещо повече от това, но тук намирах отговор на стремежите си. Не четях: нямах пари да купувам книги. Жivotът, който живеех, беше книга и я четях жадно, без да разбирам напълно всичко, но запомнях всичко, и то завинаги.

Хората, които срещах на улицата, се интересуваха от бокс, футбол и конни състезания. Тези интереси станаха и мои. Невъзможно беше да разговаряш, без да познаваш тези спортове. Следях във вестниците мачовете Спарго-Грайм, състезанията за купата на Мелбърн, футболните мачове — първоначално, за да мога да разговарям на равна нога, а после от истински интерес.

Имаше и още една причина за интереса ми към бокса.

При скитанията из улиците аз попаднах на една количка за пирожки, която стоеше на ъгъла на Елизабет и Фландър Стрит. Ребрата на понито, което стоеше кратко между тегличите, се брояха и космите

по кожата върху тях бяха опадали. То дъвчеше зоб от торбата си, като от време на време тръсваше глава и надигаше торбата, за да събере овесените зърна, които се бяха оронили на дъното.

Понито почиваше, като отпускаше по един крак и тежестта се поемаше от останалите три. Дрънкането, тръсъкът и виковете по улицата не го смущаваха. Беше градско пони и вероятно не знаеше какво удоволствие е да ходиш по трева.

На количката беше монтирана метална фурна с пещ и тя приличаше на локомотив без колела и кабина. Желязната врата на пещта се намираше на задната страна на количката, ниско долу, тъй че тези, които заставаха пред нея, усещаха топлината на огъня върху краката си. Над тази врата беше вратата на фурната. На противоположния край комин с меден капак пуфтеше лениво и изпращаше облак дим над улицата. Цялото цилиндрично тяло на комбинираната фурна с пещ беше обточено с метални ивици. По дължината му имаше две вградени полици. Върху едната стоеше голяма бутилка доматен сос — цялата на червени ивици, а на другата — мукавена кутия с малки хлебчета. Казанче с дигащи пари кренвирши заемаше решетката пред вратата на пещта. Фурната беше пълна с пирожки.

Зад количката, с гръб към огъня, стоеше мъж — нисък, набит, с обезформени уши и сплескан нос. Кожата на лицето му беше като гъон — кафява, жилава, без пори, по шията надиплена и мазна, но върху ниското чело — изпъната, без бръчки. Косата му беше гъста, твърда, а очите — напъхани дълбоко под надвисналите вежди, сякаш нарочно скрити на сигурно място.

Носеше бяла престилка, прикрепена от връзки, които обикаляха кръста му и се спускаха на възел върху корема. Работната му риза беше памучна, на райета, разкопчана на врата и с навити над лактите ръкави, които разкриваха яки космати ръце, завършващи със свити длани, чиито кости бяха сплескани от дългогодишно боксиране.

Наричаше се Флогър Дейвис, но обикновено го знаеха като „боксьора-пирогаджия“. На полицията беше известен и под други имена. Той вероятно не си ги спомняше, но те съществуваха в архивите на делата за дребни престъпления.

Флогър редовно се биеше в предварителните срещи на стадиони. Боксьорите в тези срещи бяха или начинаещи, които искаха да си

създадат име, за да се доберат до ранг-листата и до важни срещи, или стареещи боксьори, които никога не бяха успели да стигнат до големи мачове.

Плащаха им малко — тридесет шилинга на среща, а трябваше да се бият така, че да са търсени. Боксьор, който позволи да го нокаутират в първия рунд, носеше загуба на компанията, защото това я принуждаваше да попълва времето с нова среща и увеличаваше разходите.

Флогър беше от тези, които запълваха празнините, получени от непредвидено бърз нокаут. Всяка събота вечер той продаваше пирожки при входа на стадиона и когато иззад тежката врата се чуеше свирепият радостен рев, който винаги избухваше при нокаут, той сваляше престилката и влизаше да види дали в програмата остава достатъчно време, за да излезе на ринга.

Тълпите от стадиона го познаваха добре. Наричаха го „противник за бой“. Винаги се биеше докрай и беше много нападателен. Дългогодишните битки по улици и рингове го бяха научили на много незабележими трикове, с които отстояваше срещу по-млади и по-силни противници. Той умееше да разцепи вежда с връзките на ръкавиците си и кръвта да заслепи очите. Бълскаше с ръка, ръгаше с лакти, но така умело, че никога не беше обвиняван в нечиста игра. Когато млади, нетърпеливи боксьори го притискаха до въжетата, окуражавани от виковете на тълпата, той поемаше ударите с ръкавици и лакти, после се измъкваше и с презрителна усмивка започваше да напада като булдог.

След мача той се връщаше при количката, често с разкървавено лице, и продължаваше да продава пирожки на запалянковците, а те го поздравляваха и се радваха, когато той ги познаеше, и с удоволствие коментираха победите му. Считаше се, че Флбгър има връзки с подземния свят на Мелбърн. Това особено се нравеше на инак уважавани и добре поставени мъже, които мислеха, че авторитетът пред приятелите им се увеличава, ако могат да разговарят за мошеници и улични побойници в качеството си на техни приятели. Разговорът с боксьор ги правеше специалисти по бокс, познанство с бандити ги караше да се чувствуват мъжествени. Тези мъже употребяваха думи от жаргона на улицата и игрищата, но в техните уста той звучеше неестествено и претенциозно. Ако бяха с приятел, те поздравяваха

Флогър сърдечно и с гордост го представяха, но ако наблизо имаше полицай, правеха се, че не го виждат. Веднъж един ми каза:

— Той си пъха пръстите не само в пирожките. Види ли те полицай с него, ще те запомни.

Когато за първи път зърнах Флогър пред неговата количка, аз се спрях да го послушам:

— Горещи пирожки или кренвирши! Горещи пирожки! Горещи, дигат пара! Пирожки или кренвирши!

Имаше пронизителен глас, който ярко се откroяваше сред шума на уличното движение и все пак се възприемаше като част от него, вероятно поради дългото съвместно съществуване. Без гласа на Флогър градският шум щеше да бъде шум от вещи и топлината и вълнението от човешкото присъствие щяха да липсват.

Приближих се и застанах до него с гръб към огъня.

— Какси? — запитах.

— Не зле — отвърна той. — За панаира ли?

— Не — казах, а после добавих: — Нямам такъв вид, нали?

Необяснимо защо бележката ми му достави удоволствие. Мелбърнският селскостопански панаир, който се провеждаше всеки септември и траеше една седмица, привличаше много селяни в града. Мелбърнчани обичаха да наричат мъжете с потъмнели от слънцето лица, които излизаха по улиците или пред хотелите си всяка сутрин преди изгрев слънце, „селски тикви“.

Градът преветствуващо тяхното пристигане, от което превъзходството на неговите жители изпъкваше и алчността им се увеличаваше. Всички магазини повишаваха цените, а дребни мошеници от рода на Флогър се подготвяха да оскубят всеки, който се оглеждаше наоколо или зяпаше нагоре към високите здания.

Флогър се замисли върху моята бележка и се усмихна.

— Не, нямаш — отвърна най-после. — А с какво се занимаваш между впрочем?

— Просто минавах оттук... — но изведнъж усетих, че не се държа естествено и добавих: — Чиновник съм. — И се почувствувах по-добре. — Познавам Гунър Харис. Каза ми, че работел за теб.

— Къде срещуна Гунър? — запита ме Флогър и в очите му блесна интерес.

— В Уолоби Крик. Работеше там в кръчмата.

— Да, наложи му се да изчезне оттук за известно време по здравословни причини. Все мени работата си — хване се за нещо и след пет минути го зарязва. Да, сега пак е при мен. Понякога вечер е с количката. Ще го видиш.

Той вдигна глава и извика:

— Горещи пирожки или кренвирши — и после пак към мен: — Какво работеше ти там?

— В канцеларията на съвета.

— С колко те завлече Гунър? — в погледа му се четеше разбиране.

— Не много. Няколко шилинга на карти.

Той се ухили.

— Не си печелел много, а?

— Не.

— А сега?

— Също.

— Да. Трудно някой ще ти влезе в положението. Да имах и всичко, което съм похарчил досега, пак нищо нямаше да имам.

Едно момиче с безизразно лице, покрито с дебел слой грим, спря и го заговори.

— Касиди ли е дежурна тази нощ?

— Не — отвърна Флогър. — Добре си. — Той я изгледа, докато отмине и ми каза: — Тази Касиди, от полицията, им е взела страх. Предложи на някое момиче шилинг, и веднага ще те вкара в затвора.

Сkitници идваха при количката, за да си починат край огъня. Други идваха за разговор, за информация, за разтуха от самотата.

Проститутките от Колинс Стрит, не успели да намерят клиенти до девет часа, се събираха тук да разменят клюки; работници от вечерна смяна на път за в къщи спираха да хапнат една пирожка; мъже, които събираха сведения за конни състезания, за да ги продават срещу заплащане, се срещаха тук в петък вечер да дебнат информация; деца се отスクубваха от майките си, за да помилват понито; дебели чистачки със схванати от ревматизъм крака купуваха пирожки за в къщи; моряци от спрелите в пристанището кораби се събираха тук да се подкрепят; моряци-индуси ядяха хляб пред огъня; селяни със стари куфари спираха да питат за някоя улица; мъже, които търсеха жени, получаваха сведение къде могат да ги намерят. Нямаше пауза на действието, на сложните връзки на живота.

Количката на Флогър беше място на първия ред за драма, изпълнявана безпогрешно от мъже и жени, ролите на които се разпределяха от обстоятелствата и условията. Те играеха живота, своя живот. Драмата изобилствуваше от незавършени действия, безсмислени влизания и излизания, които не носеха развръзка. Трагичното и комичното се смесваха, понякога дори не можеха да се различат, но после настъпваше внезапно просветление и те ясно се открояваха. В нея се преплитаха благородство, саможертва, алчност и страст. Понякога липсваше логика, режисурата куцаше, често нямаше финал, но беше истина. И това я оправдаваше и издигаше до най-голяма висота.

Беше увлекательна пиеса, която можеше да се разбере само от самата сцена. Когато играеш роля, тогава виждаш смисъла на всичко, което е станало преди, и на това, което следва. Едва тогава сложната структура на представлението се разкриваше не като безценно струпване на несвързани епизоди, а като представяне на случки, с помощта на които се разбира главната тема — борбата на човека за щастие.

Да участвувам! Да бъда там! Господи, каква вълшебна възможност имах!

Драмата се разиграваше на фона на блестящи светлини, весели витрини, шум от трамваи, пушек от количката за пирожки, отблъсъците на огъня в пещта й и потоци хора, които отиваха и се връщаха от гарата.

Всяка вечер стоях до Флогър и наблюдавах драмата, участвувах в нея. Количката за пирожки стана моя дом.

II

Една вечер около девет часа от гарата излезе млад мъж. Носеше куфар, привързан с два ремъка. Той остави куфара на тротоара и се огледа. Облечен беше в син костюм, очевидно купуван преди няколко години, когато е бил по-млад и не така добре развит. Сега му беше отеснял. Не носеше яка и връзка.

Явно пристигаше от провинцията и бях сигурен, че ще дойде при количката да пита за хотел.

Наблюдавал бях много хора, които пристигаха от провинцията: те излизаха от гарата, спираха се и се оглеждаха, точно както този мъж сега. Обикновено нямаха роднини в града. Пътуването им често се налагаше поради внезапни заболявания и те пристигаха в Мелбърн, без да са ангажирали предварително хотел. Представях си как са си казвали, когато са се подготвяли за път: „Ще идем за ден-два, ще се настаним в някой хан и ще потърсим добър лекар. Няма да изхарчим много пари“.

Те смятаха, че хотелът, в който ще отседнат, е подобен на този в близкия град, където сигурно преспиват в пазарни дни.

От техния дом градът не им е изглеждал толкова голям, но излезеха ли от гарата, той ги стресваше: шумът и врявата ги удряха като вълна. Пред тях се изправяха високи сгради и пълни с народ улици. Хората бързаха и минаваха покрай тях, без да ги погледнат. Гледката беше изумителна и ги караше да се чувствуват загубени. И тогава зърваха количката с пирожките.

— Я да попитаме онзи човек там — казваше вероятно някой от тях и те пресичаха платното, като се препъваха в тежките торби и поглеждаха уплашено фучашите коли и трамваи, през които трябваше да си проправят път.

Разговарял бях с мнозина от тях. Съжалявах ги. Флогър не се интересуваше от мъж, придружаван от съпругата си — имаше охрана. Интересуваха го провинциалисти, които идваха сами. В тях се криеха възможности, защото обикновено пристигаха с пари. Семействата

представяше на мен. Знаех подходящи за тях хотели и можех да ги насоча.

Младежът отвъд улицата постоя няколко минути, като се оглеждаше. После прекоси платното и купи една пирожка от Флогър, който не му обърна внимание. Младежът ядеше до мен и явно се чудеше какво да предприеме.

— За дълго ли сте дошли?

— Не зная — отвърна той. — Не зная за колко. Ще ми се да е за дяволски кратко. Работя горе, в гората. Една дъскорезница близо до Мерисвил.

Името Мерисвил събуди в мен картината на огромни дървета с върхове, обвити в мъгла, могъщи столове, по които кората се пуска надолу на ленти.

— Големи дървета има там — казах.

— Намират се. Някои стигат до сто и осемдесет фута без клоните. Дърво с дънер над сто фута е добро. Те са такива.

— Сечете ли?

— Не. Режа трупите. На двойната резачка, но едната нещо не беше в ред. Сега ме заместват и не съм спокоен. Надявам се, че другарят ми ще внимава да не я прегрява. Казах му, ама той е от ония, дето лесно забравят.

Той говори още малко за другарите си, но беше неспокоен.

— Дойдох да потърся лекар — ненадейно изтърси мъжът. — Не съм добре от една седмица.

— Какво има? — запитах.

— Заразих се от едно момиче, с което излизах. Не е лоша и нямам нищо против нея. Но тя го е имала и аз прихванах.

— Лош късмет. Трябва веднага да отидете на лекар. Много момчета не обръщат внимание.

— И аз тъй мисля. Един приятел ми каза: „Вземи разтвор от селитра. За две седмици ще си като нов“. Но горе в гората няма. Друг, който се лекувал от такова нещо, ми препоръча терпентин с вода и захар. Ужас! Място не можеш да си намериш. Тогава друг ми каза да опитам цинков мехлем, но там няма. Казвам ти, зле бях. Исках да дойда в града. Няма полза от болен човек в работата. Тревожи ме само, че докато се мотая тук в града, другарите ми ще работят вместо мен. Това е бедата. Познавам добре Дон — моят най-добър приятел, с него

всичко делим братски. Ако аз не работя, а той работи, дава ми половината от заплатата си. Знаем се с Дон от деца. Винаги сме били заедно. Ето сега живея на негов гръб. Дон разбира, че не съм виновен, естествено. Ах, дявол да го вземе!

Известно време мъжът гледаше втренчено отвъд улицата.

— Познавам единого, който три пъти се е разболявал. По дяволите — на мен втори път няма да се случи!

Той вдигна куфара си.

— Трябва да вървя. Имам адреса на един хотел на Бурк Страт. Дон веднъж е отсядал там.

— Желая ти успех! — казах.

— Сбогом.

— Каква му е болката? — запита Флогър, докато го гледахме да се отдалечава нагоре по улицата.

— Заразил се.

— Каза ли му да отиде в болницата?

— Не. Трябваше ли?

— Разбира се. Казвай им винаги да отиват в болница. Почти всяка вечер някой младеж пита как да се избави от такава беда. Мелбърн е пълен. Този, с когото говори преди малко, е различен от градските младежи — той си разправя открито, а тия тук са потайни и лесно се обиждат. Внимавай с тях.

От мястото си край количката с пирожките аз научих доста неща за болестта гонорея. Тя беше болестта на гамените и хулиганите. Страхът от заразата ги дебнеше като звяр, готов да скочи от мрака на сексуалните им увлечения, но те говореха за нея с престорено презрение или подигравателно пренебрежение. Някои, които се страхуваха да погледнат истината в очите, я носеха като знаме и я размахваха като символ на своите победи и мъжество. Въобразяваха си, че подобно поведение утвърждава репутацията им на силни мъже и гледаха надменно онези, които се отнасяха нерешително и колебливо към съмнителни връзки.

Не понасях хулиганите, които бродеха из града на банди. Царството им беше в покрайнините. В центъра множеството ги погълъщаше, обезличаваха се и губеха силата си.

Без изключение, всички бяха продукт на разбити семейства, родители алкохолици, на лошо възпитание, което ги прокуждаше от

дома и те търсеха сигурност сред тази сган, където верността един към друг и към бандата беше религия.

У дома никой не ги уважаваше. Родителите им считаха, че още са малки и ги третираха като деца. Башите се караха, бореха се със сила да запазят позициите си. Децата първоначално се съпротивляваха плахо и сълзливо, после се бунтуваха по-силно и обидено и най-накрая се налагаха арогантно и с крясъци.

Растящата младеж искаше уважение. Искаше мнението ѝ да се зачита, да се обсъждат нейните проблеми, да ѝ се възхищават, да я хвалят, да я уважават.

Щом не можеш да получиш тези неща в къщи, ще ги намериш в бандата — ако си груб, твърд и арогантен. И те се стараеха да станат такива. Ако името ти се спомене във вестника по повод побой или дребна кражба, бандата те възхвалява. Ти си личност. Можеш да се перчиш, да предявяваш претенции и да изискваш вярност. Стремяха се към това, което можеха да получат.

Съблазняване на момиче се ценеше високо в бандата. Разговорите на хулиганите се въртяха около момичета или проститутки и те ожесточено ги преследваха. Емоционалните момичета, които не излизаха от танцовалните клубове, предаваха болестта, която бяха получили от някой от тези самохвалковци. Щом сред момчетата се разчуеше, че някое момиче е заразено, те започваха да го избягват и то се принуждаваше да търси компания в други танцовални площадки, където не го познаваха.

Тези момичета не бяха проститутки. Те бяха женският еквивалент на момчетата, които ги преследваха.

Малцината хулугани, с които се запознах, гледаха на мен като на човек извън техния свят, човек който поради своята физика никога не би могъл да участвува в техния живот. Не ме уважаваха, не ме обичаха, едва прикриваха презрението си. Тяхното отношение към хората не се ръководеше от разум, а от чувства. Лесно избухваха и жестоко обиждаха беззащитния човек, който се изпречваше на пътя им.

Когато се приближаваха към количката, аз очаквах напрегнато и с озлобление презирелни подмятания по мой адрес. Ако ме обидеха, отивах при тях и им казвах да се махат така твърдо и с такъв поток от ругатни, че те обикновено се отдръпваха.

Моята непоносимост към обидите радваше Флогър. Понякога той ме насърчаваше и прекъсваше избухването ми с весели викове: „Дай им да разберат!“

Разбира се, присъствието на Флогър ме пазеше. Страхуваха се от него. Той имаше авторитет. Името му се беше появявало във вестниците. Беше грубиян. Беше личност. Беше това, което те мечтаеха да бъдат. Само една негова гневна дума и те изчезваха уплашени.

Пред проститутките хулиганите се чувствуваха неловко и им говореха с уважение. Проститутките не ги удостояваха с внимание. Търговията им цъфтеше сред женените мъже и тези празноглави хлапаци с грубо поведение ги дразнеха.

— Махай се, хлапак. Я върви да си лягаш в къщи — сряза една от тях нахалния младеж, който се опита да й говори фамилиарно, за да направи впечатление на другарите си.

С обещаващи клиенти тези жени се държаха съвсем различно. Нямаше приятелство, независимо какъв беше мъжът, но към опитните мъже с пари в джобовете, които ги заговарваха тихичко и сдържано, тя бяха внимателни. Нищо повече. Очите им оглеждаха хладно и пресметливо, богатият опит им помагаше бързо да съобразяват и преценяват предложението. Няколко минути бяха достатъчни да разберат дали думите на мъжа са продиктувани от тъмно, порочно желание, какъв е опитът му с жени като тях, паричните му възможности, нуждите му.

Мъжете, с които разговаряха, сами ги търсеха, така че нямаха нужда от убеждаване. Бяха главно от провинцията и идваха при количката, след като неспокойно бяха стояли по ъглите на улиците, загледани в минаващите жени. Флогър веднага ги разпознаваше. Преди да заговорят, той знаеше какво търсеха.

В повечето случаи ги съветваше да се навъртат насам до девет часа, когато незаетите момичета слизаха откъм Колинс Стрийт да видят няма ли той нещо за тях. Не взимаше комисионна за услугата. Не предлагаше стока.

Мъжете се сменяха, но ми се струваше, че всички си приличаха в едно: измъчващ ги някаква неудовлетвореност. Вероятно считаха, че на другите им върви повече. Бяха избягали за няколко дни от домовете си, в които любовта сигурно вече не съществуваше, за да дойдат тук и да купуват това, което според тях беше нейния символ.

Имаше един тип мъже, на които Флогър отеляше особено внимание: богати безделници, самохвалковци, които често се полюляваха след обедната почерпка и се перчеха с пачки банкноти, които бяха донесли със себе си от фермите или магазините си в провинцията. Винаги женени и винаги питаха: „Знаеш ли къде мога да намеря жена?“

Един такъв тип сега прекоси улицата. Флогър го наблюдаваше и преценяваше несигурната походка, ширината на раменете, ръста му. Инстинктивно разбираше дали човекът пред него може да си служи с юмруци и дали е храбър. Този не беше.

Не чух какво говорят, но чувствувах, че мъжът се хвали. Видях го да показва пачка банкноти и разбрах какво търси.

След малко Флогър свали престилката си и я окачи на количката. Дойде при мен и ми каза:

— Грижи се за количката. Отивам за малко с този човек. — После огледа дрехите ми, извади една престилка и ми я върза. — Да не се цапаш. Бърши си ръцете в нея.

— Ще се бавиш ли? — запитах и погледнах престилката, с която изглеждах много смешен.

Няма. Около час.

— По дяволите! — извиках разтревожено. — Толкова дълго? Дали ще се справя?

— Ще се справиш.

Флогър тръгна нагоре по Флиндърс Стрит малко пред мъжа, като че ли не бяха заедно. Стараеше се да върви незабелязано, да не се различава от тълпата и изпод наведената си глава поглеждаше да не го познае някой от минувачите. Познай ли те, ще те запомнят. А ръката на полицията лесно стига от главата на този, който те е запомнил, до твоето рамо.

Мъжът вървеше след Флогър. По едно време той разкърши рамене и оправи връзката си. Вероятно искаше да покаже, че не се страхува от образа на жена си, който го преследваше и укорително го дърпаше за ръкава.

Флогър често ме оставяше да го замествам, за да разговаря с някой човек далеч от любопитни уши във входа на някой магазин. Но тези тайнствени срещи траеха по няколко минути. Никога не бях оставян сам цял час. Заключих, че ще води мъжа до Литъл Лонсдейл

Стрит, но защо не си спести ходенето и не му предложи да изчака някое момиче край количката? Чудно наистина.

После се залисах в продаването на пирожките. Познавах редовните клиенти и се радвах на коментарите им за новата ми роля.

— Тази вечер ще има изобилен сос, Боб. Альн е на смяна — каза един работник на другаря си, а после на мен: — Хайде! Вдигни бутилката. Не се стискай като Флогър. Остави я да закъркори.

Аз тръснах бутилката върху пирожките, които ми подаваха, и облях тестото със сос.

— Ха така! — извика работникът. — По дяволите, май че всичко изцапа. Няма значение.

— Горещи пирожки или кренвирши! — виках аз и се стараех да имитирам гласа на Флогър, решен да изпълня ролята си с най-тънките подробности.

— С обилен сос! — изкрещя работникът, като вдигна глава от пирожката, която ядеше и показа омазаната си уста.

Участието в търговията му се хареса и той прихна да се смее, чак се запревива.

— Във всяка пирожка печена мишка — извика другарят му, заразен от веселието.

Двамата намериха, че шегата е чудесна, и шумно и дълго се смяха. Дори когато си тръгнаха, още продължаваха да се смеят.

Флогър се върна и аз му предадох престилката и получените пари.

— Май че поразсипах соса — забелязах аз.

— Няма значение — отвърна той, върза престилката около кръста си и я изпъна върху краката си с ръце. После застана пред огъня, поизправи се и извика силно: — Горещи пирожки или кренвирши!

В гласа му сега имаше нещо ново. Чувствуващо, се никакво облекчение. Отново беше продавач на пирожки и виковете не само го бяха пренесли от едно съществуване в друго, но премахваха отговорността за постыпки в света, от който току-що се беше измъкнал.

След като повика малко, той се усмихна, вече успокоен, че отново почтено печели хляба си с работа, която полицията уважава. После съсредоточи внимание върху ръцете си, като няколко минути

разтваряше и затваряше пръсти, накрая бръкна с тях в джоба си и предпазливо измъкна до разреза пачка банкноти и наклони глава, за да я разгледа.

— Къде остави онъ? — попитах силно разтревожен.
— Проснат по гръб под брястовете на парка Фишрой.
— По дяволите! — извиках ужасен.
— Нищо му няма. Челюстта ще го боли няколко дена.
— Какво? — почувствувах, че треперя. — Как? Парите ли му

взе?

— Да. Мислех, че има повече. Носеше само дванайсет лири.
— Той ще иде в полицията! — извиках в паника. — След минута ще са тук!

Флогър се извърна и ме погледна спокойно.

— Женените мъже никога не се оплакват.

Исках, да му кажа: „Ами ако все пак...“, но знаех, че е прав.

Като разбра, че съм много разтревожен, той каза:

— Забрави го. Ако аз не му бях взел мангизите, първата, с която отидеше, щеше да му ги свие. Такива като него са стреляни зайци. Просто един голям хлапак, от тия, дето носят болести на жените си. Този път ще се приbere у дома здрав и читав.

Понечих да кажа нещо, но той ме прекъсна:

— Ето я.

Грубото му лице бързо се смекчи. Нещо хубаво премахваше горчивите бръчки на лицето му и то просто се изменяше пред очите ми. Беше се изправил и стоеше изпълнен с уважение.

Подобна промяна ставаше и с мен, защото аз споделях чувствата му към малкото момиче, което се приближаваше към нас. Носеше училищна униформа и държеше майка си за ръка. Беше около осемгодишно, с кестенява коса и тъмни очи и вървеше към нас усмихнато, изпълнено с радостно очакване.

24. Мога да прескачам локви

Светът, в който живееше, отразяваше качествата, които самата тя притежаваше и които променяха всичко, до което се докоснеше. Под нейния поглед всеки предмет засипваше и отразяваше светлината, която се излъчваше от нея.

Сигурен бях, че живее сред свят от книги и музика, и почтени хора, в дом, в който царят уважение и любов, а не в света на непрекъснатата битка да не потънеш.

Майката беше стройна, елегантна жена и ни се усмихваше с уважение. Тя минаваше всеки четвъртък вечер с дъщеря си и ние с нетърпение очаквахме появата им. Не зная защо, но след като си отидеха, ние ставахме по-сърдечни един към друг и по-добри към всички хора.

Флогър ми призна, че след едно тяхно посещение дал един шилинг в заем на „най-големия негодник“ в Мелбърн.

— Както и да е, имах и полза — оттогава не съм го виждал.

И ето, сега те се появиха пак. Момиченцето дърпаше нетърпеливо ръката на майка си.

— Добър вечер! — Майката спря пред нас и ни поздрави. — Да не сте помислили, че няма да дойдем? — И както приказваше, тя разкопча скъплата си черна кожена чанта, стисната под мишница няколко пакета.

— Знаехме, че ще минете — отвърна Флогър, а после на малкото момиченце: — Той ви чака цяла вечер, мис.

— Нали! — отвърна тя, щастлива от думите му, защото им вярваше напълно.

Майката пъхна ръка в чантата, извади един морков и го подаде на нетърпеливата си дъщеря.

— Ето.

Момиченцето изтича до понито, което беше извило глава и я наблюдаваше. То взе моркова от ръката на детето с гъвкавите си устни и започна да го хрупа, а момиченцето се наведе напред и поставило длани върху коленете си, гледаше животното с възхищение.

Много пъти я бях виждал така. И всеки път ми се доплакваше.

III

Винаги свързвах конете с живота извън града. Представях си ги сред обширни пасбища, заобиколени от дървета, над тях облаци и синьо небе, те препускат, гривите и опашките се разяват, размахват се като криле... Тяхната сила и мощ намираше израз и смисъл, когато влачеха плугове и жетварски машини или теглеха каруци, натоварени със сено.

Градските коне, впрегнати в каруци с пръст от строежите или във файтони, имаха подути глезени, защото каменната настилка постоянно набиваше копитата им. И те, и товарните коне, които теглеха платформите с бира, или каруците с хляба, както и добре охранените общински коне, които влачеха боклука до ямите извън града — всички те ми приличаха на затворници.

Последните затворници, защото камионите и колите започваха да ги заместват. По изкопите на Лонсдейл Стрит за строежка на огромния магазин „Майер“, мелбърнчани видяха появата на камиони, които отнасяха изкопаната пръст. Видяха и последните коне и каруцари по строежите.

Понякога дървените платформи, издигани от дъното на изкопите до платното на улицата, се оказваха много стръмни за натоварения камион. Моторът се напрягаше, но изхъркваше и замъркваше. Тогава пред камиона впрягаха товарен кон и го връзваха с вериги. Моторът ръмжеше, подковите на коня отначало се пълзгаха, но все пак успяваха да се закрепят върху дъските и напрегнатото теглене започваше. Камионът пълзеше бавно нагоре по стръмната платформа и се измъркваше на улицата. Там разпрягаха запъхтения кон, облян в пот, и го връщаха обратно в стръмния изкоп, за да продължи да помага за собственото си унищожение.

Поставях се на мястото на градските коне и им приписвах моето негодувание и копнеки. Какви престъпления бяха извършили, за да изтърпяват такова наказание? Какви бяха моите престъпления?

И все пак вратите на моя затвор не бяха заключени. Бягах извън града в края на всяка седмица и там дърветата и птиците ми даваха

сила, за да мога отново да се върна към градския живот.

През седмицата често се опитвах да подхвани разговор за красотата на животните, на природата. Искаше ми се да приказвам с някого за ранни утрини със скреж по тревата, за домове, където сутрин за закуска поставяха на масата купи с прясна сметана, а нощем в огнищата горяха големи пънове.

Хората, които срещах при количката, не се интересуваха от подобни неща. С тях можеше да се говори за коне, но състезателни. Виждаха в коня само огромни възможности за обогатяване и щом станеше дума, започваха да обсъждат кой ще победи следната събота.

В петък вечер край количката се струпваха запалянковци по конните състезания и посредници. В тъмнината на някой вход заставаше букмекера, който определяше първоначалните залози. Не се застояваше на едно място — тръгваше нагоре по улицата, после пак се връщаше. При всяко спиране във входа бързо вадеше бележник и драскаше нещо в него, прибираще парите в джоба си и припряно разменяше по няколко думи със струпалите се запалянковци, които правеха залозите.

— Той е като Руби — забеляза Флогър. Имаше предвид една позната проститутка от Колинс Стрит. — Непрекъснато е в движение. Подушва ченгетата като ловджийско куче. Погледни го сега.

Букмекерът носеше скъп костюм и лъснати обуща. Тялото му се издуваше в добре охранена криба от шията до корема, а после рязко хълтваше към краката така, че част от корема увисваше над земята. Лицето му винаги беше зачервено, сякаш бе тичал и той непрекъснато вдигаше глава от бележника и се оглеждаше наоколо като уплашено животно, което пие вода.

Посредниците бяха хитреци с остроноси обувки и впити костюми. Един от тях имаше навика да си чисти ноктите, докато се грееше на огъня пред количката. Обичаше да се заглежда в ръцете си, които бяха тънки и нежни като на жена. Дебнеше под око фермерите дошли в града за надбягванията. Приближаваше се към тях непринудено, заговарваше ги за реколтата, за времето. Имаше богат запас от теми за подхващане на разговор. Например казваше: „Няма да ни дойде лошо един дъжд“ — забележка, която нямаше нищо общо с времето, защото се случваше точно в този момент да вали, но създаваше впечатление, че разбира от земеделска работа.

Към гражданите подхождаше по-тънко. Споменаваше мимоходом за старо приятелство с влиятелни собственици на конюшни, за знания и опит, с които беше безценен съветник на собствениците. Това правеше впечатление на алчните за пари, на тези, за които залагането беше болест. Обикновено играчите на тотализатора не бяха доверчиви, но лакомията взимаше връх над подозрителността и заслепяваше разума.

Понякога, според ролята, той се правеше, че участвува в риска заедно с жертвата. Наблюдавах как се отнесе към един младеж, който в разговор с мен призна, че предишната седмица е залагал и спечелил два пъти.

— Как ви вървя миналата събота? — го запита той.

— Не зле — отвърна младият човек, който носеше червена копринена папионка и яркожълти обувки. — Заложих на Родни и Вампайър. Добре бях, но след това заложих на Мъдларк.

— Мъдларк! — посредникът изсумтя презиртелно. — Мъдларк! Кой ви даде съвет?

— Защо пък! — младият човек се опита да защити избора си. — Мислех, че го пазеха за това. Предишната седмица беше фаворит, но не се класира. В събота много залагаха на него. Какво повече искате?

Посредникът врътна глава, с което показва, че при подобни разсъждения намира за излишно да просвещава младежа по какви показатели може да се избира победител. Такова хлапашко невежество беше недостойно за неговия опит.

Но след като помълча малко, каза замислено, като че ли на себе си.

— В сряда спечелих петдесет, предишната седмица двеста — хм!

— Наистина! — извика завистливо младежът.

Посредникът благоволи да го погледне отново, дори приятелски, като че пред него стоеше мило детенце.

— Човек не губи, когато знае — каза той успокоително.

Младежът сведе очи. Думите му направиха впечатление, защото той почувствува в тях истината, която беше пренебрегнал.

— Да — продължи посредникът, чието внимание бе погълнато от ноктите му, — имам приятел, който ме осведомява. Довечера ще го видя. — Той извади часовника си и погледна младежа. — От къде си?

— От Южен Мелбърн.

— Аз от Англия — излъга посредникът, уверен че тази декларация ще убеди всеки в неговата почтеност. — От скоро съм тук. Там още се учех, но откак дойдох, играя доста сполучливо. Лесно създадох връзки. Но днес моят приятел закъснява. По телефона ми каза, че имал за мен сигурна работа тази вечер.

— Кой кон?

— Не зная още. Той познава треньора и всичко е в ред. Ще ме включи. Ако се разчуе, дяловете ще станат много малки. Тази нощ пращат шифрованата телеграма на собственика. Много са предпазливи. Така че няма съмнение. Конните състезания са голям бизнес. Залагаш всичко, или нищо.

— А не може ли да ме включите? — помоли младежът.

— О, едва ли — гласът на посредника изразяваше съмнение. — Въпросът е моят приятел. Ако разбере, че съм се раздрънкал, никога вече няма да ме приеме.

— Умея да мълча.

— Зная — побърза да го увери посредникът. — Познавам хората. Но... ох, не зная...

Той помисли малко, после като човек взел важно решение, смени тона и каза бързо:

— Слушай, хайде да не е този път. Ще се срещнем тук другия петък и ще те включва в нещо. Може да не е тъй добро като днешното, но ще имаш възможност да си изпразниш джоба.

Младежът почувствува, че го отстраняват точно когато имаше шанс да спечели. Следващият петък беше толкова далеч. Упоритостта, с която посредникът отхвърляше неговото предложение, беше доказателство, че е честен човек.

— Слушайте — каза той, овладял нетърпението си. — Можете да разчитате на мълчанието ми. Искам да заложа само един петак, това е всичко. Няма да повлияе на дяловете. Дайте ми знак, когато приятелят ви каже.

— Не зная — каза посредникът замислено, като мачкаше долната си устна с палеца и показалеца. — За всеки случай, навъртайте се. А, ето го моят човек — добави той.

Бях забелязал, че щом започне да стиска долната си устна с два пръста, този човек се появяваше. Беше широкоплещест, приближаваше се с ръце в джобовете на шлифера, с мрачно лице и никога не се

усмиваше. Познавах го добре на вид. Петък вечер винаги идваше край количката за пирожки. Знаех, че работи заедно с посредника. Той чакаше малко по-нагоре по улицата и при дадения знак, излизаше на сцената като актьор.

Посредникът тръгна да го посрещне. Започнаха да говорят, след малко повишиха гласове, тъй че младежът да ги чува.

— Казвам ти, мой приятел е — настоящето посредниче. — Гарантирам, че няма да се разбъбри.

Спорът продължаваше и широкоплещестият постепенно отстъпваше. Най-сетне се съгласи. Посредникът му подаде пачка банкноти по десет лири и другият ги изброя една по една.

— Сто петдесет и пет — каза той с последното движение на пръстите. — С допълнителните пет. — После добави доверително: — Мога да получа най-много двайсет за едно. Отивам в клуба да ги внеса. Ела тук утре вечер в осем и ще си уредим сметките.

— Ще дойда — каза посредникът.

Той изчака партньора си да се отдалечи нагоре по улицата и дойде при младежа.

— Е, подредих те! — каза той, очевидно доволен от резултата. — Дадох пет за теб. Не беше лесно, но утре вечер ще получиш сто.

— Благодаря. — Младият човек извади банкнота от пет лири от джоба си и я подаде на посредника. Бързината, с която този я напъхва в джоба си, му подсказа някаква нередност и той се усъмни: — Няма да ме измамиш, нали? — и младежът се усмихна пресилено.

— Господи! Какво говориш! — извика посредникът така изненадано и така престорено ококори очи, че младият човек почти се засрами от съмнението си.

Те разискваха качествата на коня, чието име посредникът му каза, после уговориха да се срещнат следната вечер, за да си получи печалбата. Посредникът искаше да се отърве от него — очите му шареха, оглеждаха се за следващата жертва. И бързо го отпрати.

Флогър ги наблюдаваше през цялото време с безизразно лице. Отидох до него.

— Добре свършена работа — казах аз тъй саркастично, че той ме изгледа.

— Този евтино си плати урока — каза той. — Още по-страшни работи ще видиш, но си струва.

Флогър не се интересуваше от конни състезания. Но като притежател на пони не беше безразличен към конете и винаги слушаше моите разкази за коне, за птици, или за животните, които бях видял в гората предишната неделя. Веднъж му донесох орхидея и той дълго я държа в ръка и я разглежда, без да каже дума. Но забелязах, че я запази.

Той беше недоверчив човек и отначало считаше, че с моите разговори на такива теми преследвам някаква цел. Аз му разправях, а той ме наблюдаваше, преценяваше думите ми, за да разбере що за човек съм, а не заради информацията и идеите, с които се надявах да го заинтересувам. Не беше важно какво казвам, а защо го казвам.

Но аз не се отказвах. Имах нужда от слушател, за да запазя нещата, които ми бяха скъпи, и за него нямаше спасение. Липсваха ми децата — слушателите, които даваха полет на духа ми и на желанието да описвам света така, както го виждах. Знаех че от Флогър не мога да получа разбиране, но той поне ме слушаше. Защо — не ме интересуваше. Достатъчно ми беше да изразя това, което чувствувах.

Случи се обаче нещо, което го промени и след което той по друг начин приемаше моите разкази за природата и живота.

Двама моряци се клатушкаха по улицата. Бяха млади, пияни, готови за скандал. Закачаха минаващите момичета, подиграваха младите мъже с тях. Вървяха уловени здраво един за друг, не само за да се крепят — от което действително се нуждаеха — но и защото ги свързваше най-здравата връзка — общата слабост.

Моряците се връщаха на кораба си, където временната свобода щеше да се пукне като балон и да изчезне под натиска на правилника и дисциплината. Трябваше да пропъдят от съзнанието си спомена за своята невъздържаност през изминалния ден и лошите си предчувствия с някакъв последен „подвиг“.

— По колко са пирожките ти? — запита един от тях Флогър.

— Четири пенса — отвърна Флогър.

— Знаеш ли какво можеш да направиш с тях — произнесе морякът бавно, като се мъчеше да измъкне някакви думи от мътните сенки на съзнанието си. — Можеш да ги напъхаш някъде...

След като се изказа, той отпусна волята си във властта на бирата, която беше изпил, изсмя се високо, олюя се и повлече възхитения си другар през улицата, като викаше самохвално:

— Ще им дам да се разберат! Целия свят ще науча аз! Дявол да го вземе, ще го направя! Чувате ли ме? Това съм аз... Елате тук всички. Проклети разбойници. Четири пенса пирожка. Какво си мисли тоя — че е адмирал на проклетата флота?

Флогър прие обидата с безразличие. Лицето му остана безизразно, тялото спокойно. Но постепенно смисълът на думите проникна до съзнанието му. Той ме погледна изумен, после рязко изви глава към моряците, които криволичеха по платното, стисна челюсти и сви юмруци.

— Какво... — започна той, но пое дълбоко дъх и постепенно се успокои, макар да не ги изпускаше от очи.

От другата страна на улицата, срещу гарата, стоеше още една количка с пирожки. Флогър беше в приятелски отношения със собственика, въпреки че го наричаше „баба“. Предполагах, че причината за това мнение се дължеше на факта, че онзи лъскаше сбруята на понито си и медните обшивки на пещта. Не стига това, ами избърсваше и потеклия сос след всяко ползуване на бутилката. Според Флогър подобно поведение можеше да има само човек, неспособен да се оправи в живота.

Сега моряците очевидно му задаваха въпроса за цената на пирожките. След неговия отговор те казаха нещо, което го накара да отскочи бързо назад в потвърждение на Флогъровото мнение за характера му. Проявата на страх ядоса Флогър, но насырчи моряците и те пристъпиха още по-близо до продавача, за да му обяснят подробно какво би могъл да направи с пирожките си.

Продавачът потърси с поглед Флогър. В мрака побледнялото му лице изглеждаше отчаяно. То молеше за помощ. Флогър съмъкна престилката си, метна я върху количката и прекоси улицата. Тръгнах след него.

Може би моряците да се бяха постреснали от решителното му приближаване, но не го показаха. Посрещнаха го със смях и подигравки.

— Върни се при конското си месо, татенце! — извика единият — висок, слаб младеж. След всяка демонстрация на остроумие той се обръщаше към другаря си, за да срещне възхитения му поглед, от който черпеше своето самочувствие и на който явно се крепеше приятелството им.

Флогър се приближи към младежа и застана в тъй позата на хилядите запалянковци от стадиона поза: изправен, главата назад, ръцете свити плътно към гърдите, юмруците насочени напред — също като боец от стара картина.

Това предизвикателство вбеси високия моряк. Той отскочи назад свит, с щръкнали навън лакти като сърпове, започна да се навежда наляво, надясно, дори когато не замахваше да удари, и непрекъснато подскачаше напред-назад. Подражаваше на някой голям боксьор, когото вероятно беше гледал в бой за шампионската титла, и променяше стъпката си или положението на ръцете и краката съобразно образа, който се прокрадваше в размътения му мозък.

В резултат се получаваше карикатура на елегантност и техника. Дори не правеше опит да доближи Флогър. Той се възхищаваше от своите движения и възможността да ги покаже публично го доведе до ентузиазъм, който не би желал да угаси в кървавия сблъсък на юмруците.

Морякът обикаляше Флогър в кръг, като овчарски пес. Приятелят му го следваше по петите и викаше окуражително. Флогър се въртеше, за да бъде с лице към него, но неочеквано изгуби търпение и бързо се вмъкна в размаханите ръце на моряка. Мощните му юмруци се задвижиха като чукове и бързо нанесоха няколко кратки силни удари.

Морякът се сви на две, сякаш се кланяше с дълбоко уважение. Устата му се отвори, а лицето му се изкриви от болка.

Приятелят, ужасен от гледката, се нахвърли върху Флогър и го удари силно по гърдите. Флогър, неподготвен — беше свалил ръце, — политна назад. Токът му се плъзна по паважа. Главата му се удари в слабините на понито и той се съмъкна долу между краката му. Уплашеното животно се изправи на задни крака, при което една от железните подкови обърса главата на Флогър и обели цял триъгълник кожа с косата от темето му. Флогър се изправи с обляно в кръв лице.

Продавачът се уплаши от развоя на събитията и за да пропъди хората, които започнаха да се събират около количката, изкреша: „Полиция“.

Тълпата се пръсна. Двамата моряци хукнаха нагоре по Флиндърс Стрит и след минута край количката останахме само тримата.

Флогър седна на бордюра и сложи глава върху ръцете си. Наведох се и нагласих обелената кожа на място. После сгънах кърпата

си за нос на триъгълник и превързах главата му.

Седнах до него и казах:

— Какво смяташ да правим? Мислиш ли, че трябва да отидеш на лекар? — Кръвта се беше просмукала през кърпата и на вид Флогър изглеждаше по-зле, отколкото беше в същност.

— Ами! — той махна презиртелно с ръка. — Не е дълбоко, нали?

— Подковата на понито обели кожата — казах. — Няма пукнато.

Смятам все пак, че трябва да му сложиш нещо.

— Като се прибера в къщи, ще се погрижа — каза той и се изправи.

Няколко минути заедно с продавача, на когото се беше притецъл на помощ, разискваха боя, после се върнахме при количката. Тази вечер се прибра рано.

На следващия ден Флогър ме посрещна усмихнат.

— Нося ти кърпата — каза той и отвори долапчето на количката, където изпрана, изгладена, грижливо сгъната и завита в парче вестник сред хлебчетата, стоеше кърпата.

Той ми я подаде, после отиде към предната част на количката и се върна с една мукавена кутия за обувки.

— Зная, че обичаш животни — каза той, — та ти донесох една костенурка.

Отворих капака и вътре една малка костенурка побърза да скрие глава в бронята си.

След седмица ми донесе кокошка.

— Зная, че обичаш птици — каза той.

IV

През дните край количката за пирожки, както нарекох този период от моя живот, аз често сменя работодателите. Имах счетоводителска квалификация и при стопанския възход около средата на двадесетте, по-лесно се намираше работа.

Не ме назначаваха на постоянно място. Заемах служби в различни кантори, където имаше срочно приключване или търсеха счетоводител за някоя специална сметка, която щатните служители бяха занемарили.

Службата в „Смог и Бърнс“ ме беше калила. Научих се да очаквам назначение само от работодател, който разбира, че ще се старая да задържа мястото и затова ще работя повече от здравите, които не познаваха безработицата. Тези работодатели бяха съвсем безскрупулни. Те разсъждаваха: „Може би има преимущества да назначиш чиновник на временно място“, и пробваха.

Службите нямаха бъдеще, но поне получавах пълна заплата и успях да спестя достатъчно, за да си купя някои необходими дрехи. Можех да холя и на кино веднъж в седмицата. Можех да се возя на трамвай, когато искам.

Когато работех в „Смог и Бърнс“, аз мъчно свързвах двата края. Всяко спечелено пени беше важно. Преди да се кача на трамвай, пресмятах дали мога да си го позволя. Сапунът за бърснене беше лукс, пастата за зъби — извън моите възможности.

Всичките си пари носех в джоба и често ги броях. Пресмятах на лист разходите за няколко дни напред. Ако в края на седмицата имах три пенса, считах, че проблемът за идващата не е толкова голям.

През този период ме крепеше единствено обещанието на мисис Смолпек, че след година ще ми плаща каквото ми се полага. Денят, в който обещанието трябваше да се изпълни, се приближаваше към мен като спасителна светлина, чието сияние ставаше по-ярко с намаляване на разстоянието.

Повишаването на заплатата имаше и друга страна по-важна от допълнителните средства — то щеше да ме освободи от чувството за

непълноценост.

Седмичната ми заплата, в размер на половината от тази на здрав служител, непрекъснато ми напомняше за моето положение, за моето място на дъното на таблицата, по която работодателите оценяваха способностите на служителя. Изравняване със заплатата на останалите чиновници за мен щеше да означава огромна крачка напред. Щеше да премахне чувството ми за неудачност, което не можеше да се отстрани по никакъв друг начин.

Когато годината измина, зачаках мисис Смолпек да обяви увеличението на заплатата ми. Не се съмнявах, че ще го направи. Все още вярвах, че и светът на бизнеса се ръководи от човешки принципи. Обещанието задължаваше.

Мистър Слейд, директорът, често хвалеше работата ми. Знаех, че е уведомил мисис Смолпек колко добре се справям и вече виждах как тя се ръкува с мен, след като ми е съобщила за повишението на заплатата и как ме поздравява за едногодишната добра служба.

Седмиците обаче минаваха, а тя не даваше знак, че ще удържи обещанието си. Беше ми унизително да ѝ напомням. Да молиш за това, което ти се полага по право, е унизително. Затова все отлагах с надежда, че тя сама ще се сети.

Най-после един ден ми се представи възможността да ѝ спомена. Беше се спряла зад стола ми и през рамото ми гледаше счетоводната книга, където нанасях нещо. Запита ме за един клиент, който беше забавил плащането си, и аз ѝ обясних, че вече съм му писал.

Тя се канеше да си тръгне, но аз се извърнах и казах:

— Знаете ли, мисис Смолпек, че работя тук повече от година? Спомняте си, че когато ме назначихте, ми обещахте, след като работя една година да ми дадете пълна заплата. Зная, че сте забравили, затова реших да ви напомня.

Докато ме слушаше, тя бавно, но видимо се озлобяваше. Спокойствието, с което ми беше говорила, излиташе почти е всяка моя дума. Надигащият се гняв зачерви лицето ѝ и учести дишането ѝ. Аз го почувствувах и гласът ми изтъня. След като свърших, тя мълча известно време, но ме гледаше и просто не можеше да намери думи от бушуващата в нея буря.

— Взех те от съжаление — каза тя най-сетне със зле подтискана ярост, — а ето благодарността, която получавам. Щастлив си, че

изобщо работиш. Смешно е да си въобразяваш, че струваш колкото един силен, здрав мъж! — Тя се изправи, овладя гласа си и продължи спокойно и презрително: — Естествено, след някоя и друга година ще ти дам повече, но положително не сега, когато толкова много физически способни чиновници търсят работа.

Нямах отговор за нейното избухване. То беше неочеквано и ме завари напълно неподготвен. Седях и гледах в пода, а тя си отиде.

Изминаха няколко минути и в мен започна да се надига голям гняв. Унищожителните думи, които трябваше да й кажа, се нижеха в ума ми една след друга. Те удовлетворяваха гордостта ми, но не ми носеха победа. Да приема поражението в това първо изпитание, значеше да отворя път за цяла поредица от загуби. Реших да не го приемам.

Позвъних в отдела за охрана на труда и помолих да изпратят инспектор в „Смог и Бърнс“ за проверка на ведомостта за заплатите. След един час той пристигна. Видях го да разговаря с мистър Слейд. Беше слаб мъж с очила и слушаше обясненията на мистър Слейд без интерес. Службата му налагаше да изслушва думи, които трябваше да го отклонят от целта на посещението му, и той беше свикнал да не им обръща внимание.

Разтревожен, мистър Слейд го въведе в канцеларията и ни запозна с думите:

— Мистър Скорсуел е инспектор от отдела за охрана на труда. Иска да прегледа ведомостта за заплатите.

С тези думи мистър Слейд забърза към бюрото на мисис Смолпек, за да я уведоми за посещението на инспектора. След минута тя стоеше до мен, изпълнила стаята с присъствието си. Изльчваше напрегнато очакване, което предсказваше приближаването на гневно избухване.

Но сега не се плашех от нея. Знаех, че след няколко минути ще бъда свободен и това ю беше отнело силата да ме унижава.

Мистър Скорсуел вдигна глава от ведомостта и се обърна към мен:

— Не ви е било заплащано правилно, мистър Маршъл?

— Не.

Мисис Смолпек започна да обяснява, но той вдигна ръка и я накара да мълкне.

— Момент.

Върху лист хартия той започна да пресмята нещо и после се обърна към нея:

— Знаете ли, че на този човек е плащано по-малко? — запита той. — И повече от година.

— Но той е сакат — озъби се тя с тон, от който думата прозвучава като обида.

— Това няма значение — ядоса се инспекторът. — Той има право да получава надница като всеки друг. Дължите му осемдесет и седем лири. Ако сега му дадете чек, аз ще разпиша ведомостта ви като редовна. Ако не, ще трябва да предприемем действия срещу вас.

Мисис Смолпек с мъка овладя желанието си да му изкреши. Да бъде принудена да ми заплати толкова голяма сума при такива обстоятелства — това беше по-вече, отколкото можеше да понесе. Но деловата жена в нея надделя. Името на тази жена се явяваше в колоните за светския живот на вестниците и нейната репутация на благотворителна личност не трябваше да бъде застрашена. Понякога е необходимо да капитулираш.

Тя написа чека с кратки, резки движения на писалката и ми го подхвърли с господарска надменност, което превърна, приемането му от моя страна в акт на послушание. Едновременно с жеста си тя обяви и присъдата:

— Уолнен си! — грубо каза тя. С тези думи тя спаси гордостта си и спечели своята победа.

Не ѝ казах нищо. Взех си шапката от закачалката зад вратата и тръгнах с мистър Скорсуел. Когато слязохме долу с асансьора, той ми каза:

— Късмет имахте, че се отървахте от нея.

Ръкувахме се и се разделихме на улицата.

Целия следобед останах в града. Не ми се прибираше. През работно време пансионите не са приветливи. Без хората, за които са създадени, те навяват пустота. Празната трапезария, мълчаливото пиано, самотната маса — те щяха да ме посрещнат, ако се върнеш.

Не бих могъл да стоя и в моята стая. Леглото, което нощем предлагаше комфорт и почивка, през деня би напомняло одър в затворническа килия. Не, стаята беше поносима само на електрическо осветление.

И така, реших да прекарам остатъка от деня в града. Обядвах в едно кафене. Платих пет шилинга — небивал лукс. Преди да си поръчам обед, прегледах листа внимателно и избрах най-скъпите ястия. Купих си пакет тютюн и цигарена хартия и си свих дебела цигара, като гледах любезното хората на околните маси.

След няколко дръпвания загасих цигарата, но после, когато ставах, взех фаса от пепелника и го пъхнах в джоба си. Въпреки тази временно обвзела ме лудост, все пак бях запазил известна представа за действителността. Това чувство на пълна обезпеченост нямаше да трае дълго.

През следващите няколко месеца заемах временни служби и тогава реших да използувам бележките си от периода на количката за пирожки. Исках да напиша един разказ за Флогър. Нарекох го „Възмездие“. Според мен стана хубав разказ, но в този етап аз клонях към натурализъм и не бях убедителен. Все още не умеех да виждам истината зад мрачните сцени, които описвах.

Изпратих разказа на „Бюлетин“ и след няколко седмици тяхната оценка се появи в рубриката „Отговори на кореспондентите“. „Грубо, но силно. Продължавайте.“

Този почивен ден в Уорпун се превърна в истински триумф за мен. Цялото семейство така се радваше на думите, с които разказът беше отхвърлен, сякаш го бяха приели. Това беше официално насърчение, доказателство, че съм на верен път. Носех изрезката в джоба си и често я вадех да я погледам.

Реших да прочета разказа на Флогър, но когато отидох при количката, за моя изненада заварих Гунър Харис с бялата престишка пред огъня. Той ме посрещна ухилен. Сега имаше зъби — големи, бели и пазеха устата му като тараба.

— Да не мръдна от мястото си, ако това не е „удушвача Луис“ собственолично! — извика той, когато стъпих на тротоара. — Давай тук! — той протегна ръка и аз я взех. — Да си душил някого напоследък? — запита той и се запревива от смях.

Гунър ме смути. Не можех да отвърна на шеговития му тон.

— Какво става с Флогър? — запитах.

— Хванал го е лош грип. Ще го замествам няколко дена. Как я караш? Флогър ми каза, че често идваш насам.

— Почти всяка вечер, но не съм те улучвал. Не си се много променил.

— Защо да се променям? Екстра съм си.

— Дълго ли остана в хотела след мен?

Гунър презрително възкликна:

— Това проклето бунище! Не, махнах се. Продавам пирожки около кина и други такива места. Но все пак добре си живеехме там, нали? Изхвърлиха стария Шеп. Какъв проклет червей беше той. Когато му се пие, те гледа в очите като гладен пес. Винаги така ще си го спомням.

Гунър постави ръка до устата си и извика:

— Горещи пирожки или кренвирши! — после пак се обърна към мен: — Знаеш ли, че хотелът изгоря?

— Не. Не съм чул.

— Да, изгоря. Разправяха ми как момичетата скачали през прозорците, докато мъжете си обували панталоните, а старият Тайни плискал вода наоколо. Кого ли старата Фло Бронсън е накарала да му сложи клечка кибрит? Имаше добра застраховка. Аз бих го направил за нищо, а после щях да измъкна един стотак от нея, за да мълча. Но тя се досеща, старата кучка.

— Какво стана с Артър?

— Артър дойде миналия петък да те търси. — В гласа му звучеше удоволствие, че пръв ми съобщава новината. — Купил си е лодка и лови раци около Тасмания. Не бях го виждал близо три години. Казва, че живял на някакъв остров шест месеца. Съвсем сам. Смешен човек. Поръча ми, ако те видя, да ти кажа, че ще дойде тук в петък.

Зарадвах се, че пак ще видя Артър. Само при мисълта, че ще мога да му разкажа грижите си, почувствувах, че ми олеква. Настроението ми се повдигна.

— Как изглежда? — запитах Гунър.

— О, същият! Исках да дойде у дома да изпием една бутилка, преди старата да е пресушила всичко, но не се съгласи. Казва, че не пиел. Е, някои са такива, прихващат ги разни и забравят добрите стари времена... — Гунър не си губеше времето с хора, които не пият. Веднъж ми беше казал: „Нямам доверие в човек, който отказва една бира. С такъв не можеш да станеш приятел“.

Не се изненадах, че Артър се е отказал от пиенето. Дори в миналото неговите гуляи винаги бяха предпазливи и умерени. Никога не се забравяше. Искаше ми се да науча нещо повече за него, а най-вече, че и той чувствува нужда от моята компания. Артър единствен от всички, които бях срещал дотогава, беше показал предпочтение към мен и исках доказателство, че приятелското му чувство все още бе силно.

Да запитам Гунър направо, щеше да бъде детински, затова поставих въпроса по заобиколен начин:

— Не предполагам да споменава често за мен.

— Искаше да разбере как я караш. Казах му, че Флогър знае.

Той спря, изгледа ме и макар да се усмихваше, очите му гледаха остро и подозрително.

— Какъв интерес има Флогър от теб? Много сте близки, нали? Какво измъква от теб?

— Нищо не измъква от мен! — ядосах се аз и го погледнах сърдито.

— Добре де, добре — възклика той и махна с ръка. — Той все говори за теб и аз просто исках да разбера. — Гунър подкани минувачите няколко пъти и продължи:

— Артър се изпокара с Флогър заради теб в събота. Искаше да знае дали си тръгнал с момичета. Той сниши глас и запита съучастнически: — Ходиш ли с момичета?

— Не — отвърнах.

Гунър се изправи.

— Какво става с теб, бе! — възклика той презрително. — Какво става с големите ти приказки — писане на книги и такива! А не можеш да хванеш едно момиче!

V

Следващата седмица ходех при количката всяка вечер с надежда, че Артър може да се появи преди петък. Една от тези вечери си тръгнах за в къщи преди единадесет часа и минах по Елизъбет Страт. Някакъв мъж стоеше във входа на един магазин и говореше с друг мъж. Когато се изравних с него, той излезе на тротоара и ми махна с ръка да спра.

Спрях и погледнах мрачното му лице. Познах един от цивилните полицаи и зачаках напрегнато какво ще ми каже.

— Как ти е името? — запита ме той.

Казах му. Моето държание вероятно е издало напрежението ми и той смекчи мрачния си израз.

— Няма нищо. Не ни трябваш ти. Искам само да ти дам един съвет. Това е всичко. От осем часа си долу при количката за пирожки, нали?

— Да.

— Какво правеше там?

— Разговарях.

— С кого?

— С Флогър.

— За какво?

— Разправяше ми за мачовете си на стадиона.

— Така е, но прекаляваш. Сега послушай моя съвет. Дръж се на страна. По-рядко се мяркай там. Обикаляй други части на града, щом искаш, но избягвай този ъгъл. Ние го прочистваме. Може да знаеш, може да не знаеш, но се забъркваш с някои от най-големите мошеници в Мелбърн. Ако се случиш там, когато ги приберем, и ти ще бъдеш подведен. Сега разбра какво ти казах, нали?

— Да.

— Зная, че ти си редовен, но ние търсим един-двама, с които са те видели да разговаряш. — Той промени тона си и рязко запита: — Колко души работят като „посредници“ и събират залози за надбягванията?

— Не зная — казах. — Аз не залагам.

— С други думи не искаш да говориш — каза той и после добави приятелски — Правилно. А сега бягай и стой далеч от количката с пирожки — той ме потупа по рамото — Изчезвай!

Продължих надолу по Елизъет Стрит до ъгъла с Колинс Стрит. Тук спрях и изчаках, докато видях двамата да минават по Колинс Стрит на път за участъка на Ръсел Стрит. Избързах обратно при Флогър и му разказах всичко. Когато свърших, той се обрна и огледа мъжете, които се намираха наблизо до количката.

— Преди малко минаха оттук... — замислено каза Флогър. — Стигърс там — той кимна към един мъж, облегнат на стената на хотела — е единственият, когото може да са видели тази вечер.

Хвърли дърво в огъня и постави ръка върху рамото ми.

— Не се беспокой за мен. Нямат нищо срещу мен. Дебнат „посредниците“. Някой, когото момчетата са засегнали, е отишъл да хленчи. Не подбират правилно хората. Както и да е, ти стой настрана. Тези дни аз ще ти се обадя.

— Слушай, Флогър — казах му аз. — Трябваше да се срещна с Артър в петък вечер тук. Когато дойде, ще му кажеш, че го чакам пред Мелба, нали?

— Добре, ще му кажа! — Той ми протегна ръка: — Сбогом.

Стиснах я.

— Ти беше добър с мен — казах. — Благодаря ти!

— Е, стига де! — каза той и закачливо ме мушна в ребрата. — Ти си страшен!

Тръгнах си, но след като повървях малко, спрях и се обърнах. Флогър стоеше и ме гледаше. Махна ми с ръка и аз му отвърнах.

Вървях към къщи и се чувствувах ужасно самотен. Съветът на полицая беше заповед. Изпълнех ли я, — а аз нямах друг избор, — щях не само да се откъсна от хората, с които се бях сприятелил и с които можех да разговарям, но също и от самия живот на града. Застанал пред количката с пирожки, аз чувствувах, че принадлежала към нещо. Към един по-широк и по-голям свят, от този, който ми предоставяше моя собствен опит. По-голям, защото този свят се изграждаше от опита на много хора.

Не се надявах на нищо повече, освен да стана част от този поширок свят, който все още беше за мен абстрактно понятие. Знаех, че там, край количката за пирожки, аз стоя до входа към този свят, и осъществяването лежи отвън неговия праг.

Но, успокоявах се аз, трябва да има и хиляди други входове. Трудно щях да ги намеря, да ги разпозная. Налагаше се да започна

всичко отначало. При тази мисъл сърцето ми се сви.

Разбирах, че за да развие истински способностите си, човек трябва да общува с хората. Татко казваше, че в един впряг всички коне са еднакво важни — и водачите, и тези, които са впрегнати в теглича, които теглят на ремъка. Повече от хората теглят ремъка. Но главното е да си във впряга. Моят ограничен опит в съвременното общество ме беше научил, че хората се ценяха за качества, по които се избраха и конете. Според тези показатели аз бях безполезен, значи няма шанс да ме изберат за впряга.

Но нима за това, че досега бях останал наблюдател, а не действуващо лице в живота, грешката не беше изключително моя? Човек не трябва да чака да го избират — човек трябва сам да си намери място.

Аз наблюдавах голямата борба в живота така, както бях гледал сбиванията по време на стачката на полицията, когато водовъртежът от биещи се мъже бушуваше по Соунстън Стрийт. Като мислех за тези събития сега, аз стигнах до заключение, че тогава, в мрака на онази нощ, се криеха непонятни за мен думи, които, изречени в подходящия момент и с необходимата сила и убеденост, можеха да спрат тълпата. Сигурен бях в това.

Хората се превръщат в зверове, поради това че тези, които знайт думите, мълчат от страх или egoизъм, а онези, които са готови да ги изрекат, са невежи и не знайт какво да кажат. Аз бях един от невежите.

В петък вечерта отидох да чакам Артър пред театър Мелба. Най-сетне го зърнах. Идваше отгоре по улицата към мен все така изправен, със същата лека стъпка. Когато наближи, той ми се усмихна, но погледът зад усмивката беше изпитателен, загрижен да разбере какво беше станало с мен.

— Какси, Артър? — казах.

Той не отвърна на поздрава ми — не обичаше да губи време за празни думи с приятели.

— Зная едно кафене, където ще можем да пием силен чай. — Хайде! — каза той и без да спира, продължи надолу по улицата, а аз заподскачах край него.

— Напълнял си — забеляза той. — Как е баща ти?

— Добре е. Ей, слушай... Кажи ми... Ловиш раци, а? Искам да знай всичко, което си правил. Защо напусна хотела? Адски много неща

имам да ти разказвам. Един детектив ме спря онази нощ и ме предупреди да стоя настрана от количката за пирожки.

— Да, научих от Флогър. Разправи ми всичко за теб. Ченгето е постъпило добре. За какво висиш при тази стан? Нищо няма да научиш от тях. Все още искаш да пишеш книга, нали?

— Да — казах и после добавих. — Те не са лоши.

— Може би не са, за известно време. Но скоро става навик и после не можеш да се откъснеш. Продължиш ли да ходиш там, ще те забъркат в нещо и преди да се опомниш, ще те приберат.

Последвах го в кафенето. Той дръпна два стола край една ъглова маса с думите: „Сядай тук!“, поръча чай и сандвици на сервитьорката и едва тогава продължи:

— Флогър ми разправи нещо за една жена, която ти плаща едва половина надница. Защо това?

Обясних му.

— Това е свършено вече — казах.

— Но какво те е накарало да приемеш? — ядосано възклика Артър. — За бога! Ако бях тук, нямаше да се случи. Щях да й кажа няколко думи. Никога вече не позволявай да те подценяват така.

Отклоних разговора и започнах да го разпитвам какво е правил, откакто не се бяхме виждали. Разправи ми, че се е отказал от дилижанса в Уолоби Крик, защото разбрал, че времето на конете е свършено. Отишъл в Тасмания и се сдружил с някакъв рибар. Купили един кеч^[1], за да ловят раци край островите в пролива Бас.

Първите месеци не им вървяло, но започнали да бракониерствуват и направили няколко големи удара.

— Веднъж-дваж се забъркахме с полицията и загубихме много кошове — обясни Артър. — Трябваше да бягаме в една тъмна нощ и за малко не разбих корабчето в скалите. Беше тъмно като в рог. Ръката си не можеш да различиш. Видях рифовете, когато почти налетяхме на тях. Свих рязко и се промушихме през един канал, не по-широк от тази стая. Дявол да го вземе, на косъм бяхме. На следващия ден огледах мястото — просто невероятно, че сме минали! После полицията ни взе на мушка и аз се оттеглих.

Артър наел един остров в пролива, из шубраците на който скитал изоставен добитък. Той живял там самичък цяла година, построил

стопански двор, събрал стадото и започнал да го пренася с кораб в Тасмания.

Но една партида „напълно пощръклели“ млади говеда разбили оградата на обора в Лаунсестън, където ги затваряли, обезумели от страх, хукнали из града.

— Не вярвах, че юници могат да нанесат толкова пакости — въздъхна той. — Страхотна паника настана. След това зарязах тази работа и дойдох тук.

— Какво правиш сега?

— Залагам на коне.

— По дяволите! — извиках аз.

— Живее се от това, ако не се увличаш.

— На какво разчиташ — на съвети?

— Не, ръководя се от спортната форма на конете. Гоня около осем лири седмично. Правя ги.

Артър живееше под наем в една стая на Кинг Стрийт, а се хранеше навън.

— Човек трябва да е женен — каза той неочеквано и изведнъж се омърлуши.

Чувствуващ се самотен. Наближаваше четиридесетте, а още не беше срещнал жена, която би могъл да обича. В Уолоби Крик той ми говореше много за своите любовни подвизи. Бяха краткотрайни връзки, без дълбоко чувство. Жените бяха лекомислени и алчни и въпреки, че го задоволяваха физически, не вълнуваха въображението му. Любовните му отношения се определяха от обстоятелствата и друг на негово място би станал циник. Артър обаче се запази. Беше чистосърден и винаги печелеше уважението на жените. Може би, защото и той ги уважаваше. Да, той уважаваше всички жени, дори тези, които критикуваше. Или може би защото неговият морал се ръководеше от принципи, изградени върху презрение към лицемерите, които гръмогласно подкрепят общоприетата нравственост, а не възнамеряват да я спазват.

— Не гледай приказките, а делата — ми каза той веднъж. — Ти единствен преценяваш какво е хубаво за теб и какво не е.

Започнах да говоря за това как копнежът да излизам с момичета постепенно ме завладява. Не беше само физически глад, но и духовна потребност. Двете желания се бореха в мен — едното изискваше

задоволяване, другото преданост, която да сложи край на самотата ми и на чувството ми за малоценност. В моите мисли тези две желания постепенно станаха взаимозависими: без любов — дори краткотрайна — не бих могъл да задоволя страстта си.

— Бедата е, че никое момиче не би могло да ме обикне — приключих аз изповедта си.

— Разбира се, че би могло.

— Откъде знаеш?

— По дяволите! — извика Артър. — Как да не зная. Ходил съм с жени. Познавам ги.

— Но ти си ми казвал, че не си обичал досега.

— Да, защото съм ходил с неподходящи момичета. Бях моряк. По шест месеца не виждах жена. Веднъж в Буенос Айрес се запознах с едно момиче. Няя можех да обичам, но нямах време... Не се оправдавам за нищо, но едно искам да ти кажа: винаги, когато след това срещна жената, мога да я гледам в очите и да ѝ се усмихвам. Да не мога, би означавало, че нещо съм събркал.

— Но това са били проститутки, нали? — запитах.

— Проститутки? Не, не! Никога не плащам за любов. Това превръща мъжа в животно, а и жените не трябва да продават телата си. Всяка жена, с която съм ходил, ме е желала толкова, колкото аз нея. Аз се смея и танцувам с нея, спя с нея и си отивам. Оставям я щастлива. Но ти не би могъл така. Ти си друг. Трябва сам да разбереш как е по-добре за тебе. Но каквото и да е, важно е след това да нямаш неприятно чувство. Трябва да е хубаво и за теб, и за момичето.

— Не зная какво е хубаво за мен — казах мрачно.

— Не знаеш, защото си объркан. Аз ще те оправя. Дявол да ме вземе, ако не те оправя. Да вземем например това, което току-що каза — никое момиче не можело да те обича, или нещо подобно. Що за глупости! Така говори само човек, който мисли, че жените си падат единствено по борци като онзи — забравих му името, — дето си пудри лицето и си къдри косата, преди да излезе на ринга.

— Не зная — чувствувах се подтиснат. — Трябва да намеря изход. Ще трябва да се хвърля в писане.

— А за какъв дявол ще пишеш? — запита Артър. — Как ще пишеш, без да си обичал? Писането е любов и омраза, и целувки на момичета и още много неща. Аз искам, когато чета книга, да мога да

кажа „Дявол да го вземе, та това съм аз! За мен е писано!“ Не че чета много. Твърде зает съм с борбата за хляба. Баща ти правилно разбира книгите... говорили сме... много пъти. Каза, че не обича книги, които създават чувство, че трябва да ги четеш в празничния си костюм. За бога, това е вярно.

Чуй ме, трябва да излизаш с момичета. Само че ако ги гледаш като обесено куче, те никога няма да ти обърнат внимание. Нали знаеш как злото куче се нахвърля върху този, който се плаши от него? Усеща някак си кой се бои и налита на него. Ако не се страхуваш, ще ти позволи да го помилваш. С момичетата е същото. Ако се плашиш и мислиш, че не си достоен да докоснеш ръката ѝ, тя пет пари не дава за теб. Ако си нахакан и мислиш, че не си по-лош от нея, ще си падне по теб. Трябва непрекъснато да си влюбен. Трябва да гориш като пламък. Тогава ще видиш как момичетата ще ти се усмихват и ще идват при теб. Тогава ще узнаеш колко прекрасно е да живееш свободен от мръсната риза, с която хората обичат да покриват отношенията между мъжка и жената. Ще се почувствуваш като къпан. Трябва да си чист, за да живееш. Предполагам и за да пишеш — това не зная. Но никога няма да се почувствуваш чист, докато не те прегърне жена, и ти не погледнеш в очите ѝ, усмихнат. Не се беспокой, ще те обичат, ако заслужаваш.

[1] Кеч — малък двумачтов кораб — Б.пр. ↑

VI

През следващите седмици често мислех за разговора с Артър. Не бях убеден, че трябва да последвам съвета му. Бях започнал да се примириявам с живота, който водех, избягвах конфликтите и промените.

Уединен и незабелязан от хората, аз си спестявах техните враждебни чувства и обиди, спестявах си всичко, което би могло да ме нарани. Нима не е по-добре да приема нещата такива, каквите са, разсъждавах аз.

И именно тогава преживях нещо, което остави в мен толкова дълбока следа, че впоследствие промени живота ми. Моите неуверени, неясни стремежи към цел в живота изкристализираха в убеждение и пред мен се откри път, който разумът ми казваше, че трябва да следвам.

От време навреме посещавах една антикварна книжарница на Фицрой. Купувах от там евтини книги или просто четях. Вече печелех достатъчно, за да си купувам по една книга седмично, но винаги се затруднявах кое от произведенията на толкова много велики писатели да избера.

Голямо удоволствие изпитвах да заставам пред витрината и да гледам редици, редици стари книги, прашни и разпокъсани, които носеха познати имена и събуждаха видения за светове, където ми предстоеше да вляза.

Собственик на магазина беше стар човек с очила, на вид прашен и раздърпан, също като кориците на захвърлена книга, която никой не искаше да купи. Преди да ми подаде книгите, той обърсваше праха им с ръкава на сакото си, а после се връщаше при масичката си в ъгъла и се навеждаше над последните закупени книги, прелистваше страниците и четеше, докато аз правех своя избор.

— Знаех, че има син, който му помага в магазина, но не бях го виждал. Срещнах го няколко седмици след завръщането на Артър.

Влязох в магазина весел, щастлив при мисълта, че след миг ще притежавам книгата на Конрад „Негъра от Нарцис“, която старецът ми беше запазил.

Млад човек с патерици стоеше зад отрупаната с книги маса. Имаше бледи, изпити страни и тънки, горчиво стиснати устни. Всяка кост на безкръвните ръце върху патериците личеше.

Гърдите му бяха хълтнали, нозете — вероятно съвсем безжизнени, защото той се облягаше с цялата си тежест на патериците, от което раменете му щръкваха високо.

Очите ни се срещнаха. Не помръдвахме, просто се гледахме и стояхме така, както ми се стори, много дълго. Неговият поглед изразяваше пълно разбиране и увереност, че ние двамата изпитваме еднаква мъка, имаме едни и същи пороци, преживяваме същите поражения. Беше поглед, който ни свързваше в някакви общи тъмни цели и желания. Очите му напомняха на два черни отвора на изстинала пещ. Поражение, поражение, поражение...

Той побутна към мен някаква книга заекс и после проговори. Устните му се разкривиха в бледа усмивка, която признаваше, че му е известно това утешение:

— Такова нещо ти трябва, нали?

Непознато чувство на безкрайно изумление пропълзя в мен. Сякаш ме предупредиха, че ще умра. Гледах книгата на масата, но не я виждах: виждах очите му. Обърнах се и излязох от магазина, без да му отговоря.

Върнах се в пансиона и влязох в стаята си. Седнах пред огледалото и загледах лицето си. То ми отвърна с поглед, в който нямаше враждебност, но нямаше и опит за утеша — поглед спокоен, търпеливо чакащ присъдата.

Разгледах лицето си безпощадно. Търсех в чертите и израза сходство с лицето на мъжа от книжарницата. Въобразях си, че вече различавам горчивите бръчки, издълбани от примирението. А очите — нима те бяха измамно прикритие, зад което лежеше уломена, стенеща душа?

При тази мисъл образът в огледалото се промени: стисна челюсти и очите загледаха безстрашно. Това бяха очите на баща ми и аз се успокоих.

Извърнах се, седнах на леглото и подпрял глава върху ръцете си, се замислих за бъдещето.

Какво всъщност исках от живота? Исках да бъда обичан, да бъда човек сред хората, да крача редом с тях и да се чувствувам равен, да

преживявам това, което те преживяват, да живея като тях, да обичам като тях, да работя като тях. Исках да ме приемат като нормален човек, с всички права на нормалния човек, а не като инвалид, комуто налагат ограничения поради физическа непълноценост.

Сега бях член на малцинство, както евреите, негрите или аборигените. За хората от малцинствените групи съществуваха неписани закони, които не се отнасяха за мнозинството. Поведението на един член от малцинството се считаше като типично за цялата група. Всеки член носеше репутацията на братята си. Човек, ограбен от евреин, казваше, че всички евреи са крадци. Ако го обереше австралиец, той проклинаше само крадеца. Пияният абориген служеше за доказателство, че на аборигените изобщо трябва да се забрани да пият. Пияният бял човек отговаряше сам за своето напиване. Сакатият, залюбил някое момиче, даваше повод за твърдението, че сакатите са похотливи. На здравия младеж просто му завиждаха за успеха.

Разбирах, че с момчетата не трябваше да се държа така, както се отнася с тях физически здравият мъж. Такъв младеж ухажва, съпроводен от толерантните усмивки на обществото. Сакатият младеж в такива случаи среща враждебни и недоверчиви погледи и се затваря в себе си. Уединението спасява от сплетни, въпреки че наранява душата.

За да запазя правото си да се считам нормален, трябваше непрекъснато да съм нащрек. Ако бях тъжен например, хората приемаха израза на лицето ми като отражение на моето физическо състояние и ме съжаляваха. Върху лицето на здрав човек този израз би останал незабелязан и никога не би предизвикал състрадание. Обаче аз трябваше да се показвам весел, за да не се отнасят с мен като с многострадална жертва.

Спазвах правилата, но се възмущавах от тях. Възмущавах се, защото разбирах, че всички хора си имат проблеми, въпреки че обществото признаваше само тези, които спъват неговите егоистични цели.

Например моите съквартиранти: мисис Бърдсуърт беше жертва на нещастен брак; Мъми Фултън страдаше, защото момчетата я избягваха поради пълнотата ѝ; мистър Гъливър се чувствуваше щастлив само ако е център на внимание.

В „Смог и Бърнс“ мисис Смолпек беше жертва на алчност и амбиция; мис Брайс нямаше цел в живота; мисис Фрейзър страдаше от

отмъстителна свекърва.

Бремето на всички тези хора не превиваше главите им, защото обществото уважаваше и съчувствуваше на страданията им. Те не го засягаха.

Десетки хора, които опознах по улиците, бяха обременени. Някои с умствени недостатъци, други с лоши характери. Имаше жертви на разбити семейства, на необразованост, на глупави родители, на алчност и похот, на обществото, което позволяваше да съществуват условията, чийто резултат бяха те. Недъзи и недъзи — обществото приемаше едни, други умишлено пренебрегваше, някои будеха съжаление, други — отвращение.

Хората с явни недостатъци се намираха в неизгодно положение в сравнение с тези, чиито недъзи бяха скрити. Има осакатени души, както има осакатени тела, но едното се прикрива, а другото личи. Човек, отаден само на печалба, по-трудно би намерил истинско щастие от мен, но кой би повярвал това?

Понякога си мислех, че ако подобно на сакатите и хората с душевни недъзи се движат с патерици, по улиците на Мелбърн ще се чува оглушително топуркане.

Мислех и за любезните и безкористни хора, които познавах. Те се срещаха по-често сред бедните, отколкото сред богатите и аз се убедих, че те по-лесно ме приемаха като равен. Моят недостатък не смущаваше тези, които имаха толкова свои страдания.

Като се размислих за тези хора, започнах да разбирам, че неправилно обвинявам другите в нежелание да ме приемат за равноправен. Моя беше грешката, че ме отхвърляха.

Естествено е при първата среща с физически недостатък у другите човек да се отдръпва. Не правех ли и аз така, когато виждах други сакати хора? За да помогнеш на другите да преодолеят това чувство, първо, трябва да го премахнеш в себе си. Бележката на Артър за обесеното куче беше правилна.

Познавах много инвалиди, разговаряли бяхме по общите ни проблеми, но никой не се оплакваше непосредствено от недъга си. Оплакваха се винаги от отношението на хората, което им пречеше да получат работа и чрез нея независимост. Те бяха убедени, че дори когато се държаха приятелски с тях, здравите хора не ги считаха за част от своя свят.

Убеден ли бях и аз в това? Сакатият от книжарницата го вярваше, беше се примирил. Не, за мен това не бе вярно. Ако човек не може да си създаде приятели, грешката е в него.

Когато преди малко седнах на леглото и се замислих за бъдещето си, аз го виждах безлично и самотно. Но сега изведнъж прозрях, че то зависи само от мен и ще бъде такова, каквото аз искам. Най-лесно беше да оправдавам собствената си неспособност с независими от мен обстоятелства. Това утешаваше, спасяваше гордостта ми, даваше ми повод да се откажа от борбата и да прекарам живота си под бледата светлина на зимното слънце.

За да живеят достойно, хората трябва да побеждават своите слабости. Решението да изпиташ всички радости в живота е свързано с разбирането, че хубавото преживяване е възможно само когато е споделено с другите. В търсенето на щастие човек се обогатява, защото то развива у него характер, чиято постоянна черта е радостта от живота.

Тялото ми беше недъгаво; аз не трябваше да позволя душата ми да стане отново негово отражение. Ако можех да издигна духа си до такава висота, че изкривеното тяло да не му влияе и да не оставя следа върху неговото развитие, тогава хората щяха да ме приемат като равен. Те щяха да признаят моята победа, щяха да ме приемат без снизходжение и с уважение. Каквото дам на живота, това ще получа от него.

Струваше ми се обаче, че със своя характер вече трудно щях да придобия необходимата самоувереност, която би ми помогнала да заема незабелязано мястото си сред хората.

Спомних си как една вечер стоях пред осветения вход на едно кафене на Фицрой и се колебаех дали да вляза. Светлината предлагаше убежище от самотата на мрака, който ме заобикаляше, от тъмнината, която закриваше тесните входове и неизмазаните къщи с веранди към улицата, чийто перила бяха изльсквани с години от ръцете на много жени. Стоях там и вдишвах миризмата на бифтек и лук и препечени филийки е масло.

Исках да вляза, но се плашех от очите на хората около масите. Беше от тези кафенета, в които всички клиенти се познават и човек можеше да седи с часове и да наблюдава кой влиза и кой излиза. Моето влизане щеше да привлече всички погледи.

Поех дъх и влязох. Покрай стените имаше малки сепарета. Всяка маса опираше до плата, който служеше за облегалка на предната седалка. Плотовете бяха ниски и хората от сепаретата можеха спокойно да разговарят помежду си или да си подадат захарницата.

Седнах в едно свободно сепаре. Това пред масата ми също не беше заето.

Собственицата на кафенето беше полякиня с широки бедра, и къса пола, която й придаваше вид на камбана. Тя не се обръщаше към клиентите като към отделни лица, а им говореше в множествено число:

— Всички ли сте обслужени? Някои да искат още препечени филийки?

Тя постави ръце на моята маса и ми се усмихна.

— Нещо за ядене? Препечени филийки, бифтек с яйца?

— Препечени филийки — казах аз и после попитах: — Правите ли силен чай?

Тя вдигна ръка, сякаш полагаше клетва.

— О, да! Силен! Дадено...

Докато жената изпълняваше моята поръчка в кухнята, едно семейство аборигени влезе в кафенето. Бащата, красив мъж с рошава вълниста черна коса, носеше върху рамото си бебето. Ръкавите на бялата му риза бяха навити над лактите и разкриваха ръцете му с цвят на кафе. Той се усмихваше.

Майката беше слаба, плаха жена и се стараеше да остане незабелязана. Държеше главата си сведена надолу, раменете — сгушени и дори малко се прегърбваше, само и само да не прави впечатление. Тя влезе така, както бях влязъл аз.

Две дечица, момче и момиче, се държаха за полите на майката. Момченцето беше толкова срамежливо, че влезе заднешком, заровило лице в полите на майка си, която нежно го побутваше да върви.

Момиченцето пристъпваше несигурно с пръст в устата и когато силната светлина на кафенето го обля, то се притисна по-близо до майка си.

Седнаха в сепарето пред мен. Бащата беше с гръб към мен и над преградата се виждаха главата и плещите му. Той подкрепяше с една ръка бебето, а то ме гледаше положило глава върху рамото му.

Беше хубаво къдрокосо момиченце с тъмни очи, извити мигли и кожа, недокосвана от грубата милувка на вятър или дъжд. Пълна ръчичка с дълбоки гънки на китката и лакътя се спускаше по бащиния гръб. Другата ръчичка беше в устата и то непрекъснато смучеше юмручето си.

Момиченцето беше толкова красиво, че изпитах копнеж да го прегърна. Пожелах да е мое.

Като ме забеляза, детето бавно извади юмруче от устата си и малко поуплашено затърси в очите ми успокоение. Усмихнах му се. То прие моя дар. Мокрото лъскаво юмруче остана вдигнато над бащиния гръб в несигурно очакване.

Мълчанието ми обаче не му предложи нищо интересно. С бързо решително движение юмручето се вдигна към отворената устица, но чувството за посока му изневери и то се озова върху бузката.

Малката завъртя глава, докато устата ѝ намери стиснатата ръчичка и отново я засмука щастливо.

Изпитах разочарование. Наведох се през масата и казах тихо:

— Здравей!

Неочекваният поздрав я слиса. Тя бързо свали пестничето, погледна ме с широко отворени очи и с известна уплаха зачака да изясня своите намерения. Вдигнах ръка и размахах пръсти като летящи пеперуди. Това ѝ направи впечатление. Тя бавно се усмихна, после стана сериозна, после пак се усмихна и накрая изпадна във въздорг и се затръска върху рамото на баща си. Дори направи опит да улови пръста ми и да го налапа, но аз не ѝ позволих. Момиченцето се дръпна и ме погледна въпросително. Приближих лице до нейното, вдигнах вежди и казах: „Уау — yay!“

Мократа ръчичка се протегна, сграбчи носа ми и здраво го стисна. Бащата се размърда и тя ме пусна. Той изви глава и ми се усмихна приветливо.

— Тя те обикна — каза той и отново се обърна.

Тръгнах си за в къщи опиянен от вълшебството на неговите думи. Седмици след това аз мислех за тях с чувството, че съм получил високо отличие. Тези думи ми вдъхнаха гордост, сила и самоувереност.

Те ми откриха пътя, който трябваше да следвам: да докажа на себе си, че мога да бъда обичан. Нямаше значение, че този път щеше да ме отведе и до пътеки, на които достопочтените се мръщят и които блюстителите на условностите заклеймяват. Моят проблем не можеше да бъде решен от никой друг освен от мен, защото никога досега той не е бил поставен точно по този начин, с точно този човек, точно при такива обстоятелства. Решението можеше да бъде неправилно за всички, но правилно за мен.

Артър веднъж каза:

— Нека всеки получи нещо добро от познанството с теб.

Това стана мое верую.

Исках да пиша книги, които имат смисъл. Не бих могъл да го направя, обременен от липса на увереност, от чувство за малоценност, от чувство, че съм различен от другите. Трябваше да се слея с тях.

И трябваше да обичам като тях. Уверен бях, че всеки успех на мъжа се дължи на жената. Преди да се утвърдя като писател, трябваше да се утвърдя като мъж. Едва когато ме обикнеше жена, щях да се освободя от веригите, които оковаваха недъгавия от книжарницата и сега се затягаха около мен.

От сега нататък нямаше да бъда наблюдател на живота. Щях да бъда участник. Щях да се хвърля в потока и да се боря с течението, както всички други хора.

След това решение се почувствувах щастлив, приповдигнат, вдъхновен. Станах от леглото, прекрачих прага и излязох да подишам в нощта.

Погледнах нагоре. Имаше пълнолуние. Около мен се издигаха огради, островърхи покриви на къщи, стърчаха комини. Но далеч над тях, там където лунната светлина сияеше недокосната, натам летеше моят дух. Като във вълшебна приказка аз се вдигнах нагоре, понесен на криле. Преметнах се и се гмурнах. Лунната светлина ме посрещна като гостоприемно море.

А до мен, с ръка в моята, пропито от същата красота, вдъхновено от същата любов, беше момичето, което още не бях срецинал и не познавах. Двамата заедно гледахме надолу към градовете и хората, и към гората, на която принадлежахме.

Колко светла беше нощта.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.